22 OCAK 1962

SAYI: 395

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

FİATI 1 LİRA

ŞİDDETLİ
BAŞ
AĞRILARINA
KARŞI
GRİPİN
başarı ile kullanılır!
BAŞ VE DİŞ
NEZLE
GRİP
GRİPİN
KİNİNLİ
GRİPİN
GRİPİN
GRİPİN
4-29
GRİPİN 4 saat ara ile günde 3 adet alınabilir

A K İ S

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 8, Cilt: XXIII, Sayı: 395

Yazı İşleri :
Rüzgârlı Sokak No: 15
Tel: 11 89 99
P. *K. 582 Ankara*

İdare :
Rüzgârlı sokak No: 15
Rüzgarlı Matbaa
Tel: 10 61 96

Başyazar
Metin Toker

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi ve Müessese Müdürü
Mübin TOKER

Yazı İşlerini fiilen idare eden Mesut Yazıişleri Müdürü
Kurtul ALTUĞ

Karikatür :
TURFAN

Fotoğraf :
Hüseyin EZER
Associated Press
Türk Haberler Ajansı

Klişe
Doğan Klişe

Bu mecmua Basın Ahlak yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

Abone şartları :

3 aylık	(12 nüsha)	: 10.00 lira
6 aylık	(25 nüsha)	: 20.00 lira
1 senelik	(52 nüsha)	40.00 lira

İlân şartları:
Santimi: 20 lira
3 renkli arka kapak : 1.500 TL.
İlan işleri :
Telefon: 10 61 96
Dizildiği yer:
Rüzgârlı Matbaa
Basıldığı yer:
Güneş Matbaacılık T.A.Ş
FİYATI : 1 LİRA
Basıldığı tarih: 21-1-1962

Kapak Resmimiz
Köy Enstitüleri
Büyük mesele

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları,

Karmakarışık bir toplum içinde yaşıyoruz. Çok zaman hisler düşüncelere hakim oluyor ve hüküm vermek inanılmaz derecede güçleşiyor. Temayüller öylesine süratli değişiyor ki, bazen bunları takip imkansız hal alıyor. Halbuki bir yayın organı için belli başlı ödev bu! Dün alkışlananlar, bakıyorsunuz bugün tu kaka olmuşlar. Bir gün önce suratlarına tükürülenler, kahraman mertebesine yükseltilmişler. Sonra, birinciler yeniden itibar kazanıyorlar, buna mukabil ikinciler için "Yok, bu kadarı da olmaz!" denilmeye başlanıyor. Hele bazıları, aynı anda hem nefretleri, hem sevgileri üzerinde topluyor. Nihayet, badem gözlü olan kör ölüler ve neredeyse cesetleri çıkarılıp paralanacak mevtalar... Evet, bir toplum ki karmakarışık.

Eğer bu manzaranın üstüne serpilen bir ışık varsa, o şudur: Mübalağa, her konuda zararlı oluyor, iktidardan düşüp kudretsiz hale gelmelerinden sonra D. P. mesullerinin hırpalanmakta devam olunmaları, umumi efkarda onlar lehine bir hava, bir cereyan yaratmıştır. Onları, bir nevi mazlum haline getirmiştir. Ama 15 Ekim seçimlerinin, kendilerine göre tefsir ettikleri neticeleri üzerine eski Demokratlar azınca, aynı mekanizma bu sefer onların aleyhinde işlemiş ve herkes "Ne bu yahu? Neredeyse adamları melâike yerine koyacaklar" diyerek "Çeksinler cezalarını" prensibini umumi hayata hakim kılmıştır. Bu yüzdendir ki affın lafı dahi, geniş ve kudret sahibi kütlelerin utanılmaz allerjisini doğurmuştur.

AKİS, daima bir mücadelenin ön safında yer almışlar. Kuvvetli dostları çok olmuştur, kuvvetli düşmanları belki ondan da bol miktarda yeşermiştir. Bundan dolayıdır ki en saçma yazı dostlar nezdinde keramet sayılmış, en mantıki ve insaflı fikir düşmanlar nazarında mahkum edilmiştir. Ama gerçek şudur ki AKİS hakkında düşünülen ne olursa olsun ve tiraj endişesini bir an hatıra getirmeksizin yolun ortasından sükûnetle, kin ve intikam gibi hislere asla iltifat etmeksizin, doğruyu söylemekten de hiç çekinmeden yürümeye devam etmiş, sağduyunun sesini duyurmaya çalışmıştır. AKİS, zaman zaman mücadelelerin en şiddetlisini yapmıştır. Ama, insafla düşünüldüğü takdirde, AKİS'in bir İfrat kanadında yer aldığını söylemek imkânı yoktur.

Geçmişin maceraları üzerinde, bu mecmua şefkat ve insanlık hislerinin tek faktör olarak kaale alınmasının en samimi taraftandır. Fakat, niçin itiraf etmemeli ki, sadece aradan zaman geçti ve hafıza-i beşer hakikaten nisyanla malûldür diye kirli bir takım adamların temize çıkarılması gayretleri, gerçeklerin tahrifi, merteği çöp diye yutturmaya kalkışanlar, nihayet suçlulukları sabit, marifetleri belli kimseleri "siyasi kazaya uğramış talihsizler" olarak takdim insanın kanına dokunmakta ve ruhlarda isyan ateşini körüklemektedir.

AKİS, karşılıklı hisler ne olursa olsun, günlük hâdiseleri daha geniş açıdan değerlendirme kararındadır, ölüler hakkında konuşulmaz. Ama ölülerin bu masuniyeti istismar da olunmaz. Düşmüş adama hücum edilmez. Ama düşmüş adam, kendisini düşüreni mahkûm etmek için ima diye de kullanılmaz. Toplumda hüküm süren sinirlilik, öyle anlaşılıyor ki karşılıklı mübalağanın, ama karşılıklı şirretliğin de neticesidir. Böyle olunca, kıymet hükümlerinin ölüler hakkında da, düşmüşler hakkında da verilmekte devam olunmasını tabii görmek lâzımdır. Bir taraf, bu paravananın arkasına sığınıp ötekine veryansın edecek, berikiler ise yok "o ölüdür", "bu düşmüştür" diye susacak.. Hayır! Herkes doğru bildiğini söyleyecek ve umumi efkar hislerinin değil, mantığının ve fikirlerinin ışığında kimin haklı, kimin haksız olduğunu karara bağlayacak. Dünyanın hiç bir ringinde bir boksörün ellerini bağlayıp, ötekininkileri serbest bırakmazlar. Kendine güvenmeyen, o ringe çıkmaz.

Saygılarımızla AKİS

Cilt :XXIII, Sayı : 395

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

22 Ocak 1962

YURTTA OLUP BİTENLER

Başbakan İsmet İnönü radyo mikrofonundan vatandaşlarına sesleniyor

Bir konuştu, pir konuştu

Millet

Karşımızdaki fırsat

Tahmin edildiği gibi oldu. Sağduyu ve gerçekler söylenince iz'ansızlık ve yalanlar ezildi. Aydınlık gelince, karanlık dağıldı. Açıklık, kapalılığı hezimete uğratmakta hiç zorluk çekmedi. İsmet İnönü Radyoda millete hitaben iki konuşma yaptı ve koca memleketin havası, bir anda değişti. Yüreklere, Başbakanın yüreğinden akan iyimserlik, istikbale, güven, Türkiyenin iyi günler göreceğine dair iman doldu. Bu, İnönünün sesinin bütün o, Öteki vızıltıların yanında ne derece gür, heybetli olduğunun delilini teşkil etti..

Niçin böyle?

Evet, İsmet İnönünün şahsiyeti şüphesiz rol oynamıştır. İsmet İnönü, bugün ümit sembolüdür. Onun prestiji ve basireti herkesin malûmudur. Ama, eğer iki konuşma bütün bir memleketin havasını değiştirebilmişse bunun daha önemli bir sebebi olmak lâzımdır. Bu sebep şudur: Madalyonun hep bir tarafı gösterilen ve karamsar levhalarla yüreği karartılan Türk milletine Başbakan ilk defa olarak, derli toplu halde gerçek durumun öteki tarafını göstermiştir. Bir söz, söyleyenin şahsiyeti ne olursa olsun, hakikati ifade etmiyorsa devamlı tesir yapmak imkanına malik değildir. İnönü, doğruyu söylediğinden dolayıdır ki müsbet netice almıştır.

Bitirdiğimiz haftanın sonunda, her yerde bir tatlı hava esiyordu. Eğer Hükümet, Başbakanın açıklama yapmakla sağladığı bu havayı icraatla destekleyebilirse, İnönü söz faslından sonra daha gösterişli hareket kısmına geçerse, vatandaşın gözleri önüne müsbet ilk işler hemen serilirse fasit daireyi kırmış oluruz. Demokrasilerde Hükümet mekanizmasının yavaş işlediği bir gerçektir. Ama şu anda, bilhassa içinde bulunduğumuz müsbet hava bizleri ısıtırken fırsattan süratle faydalanmak şarttır. Millet, o iki konuşma sonunda, her şeyden çok İnönüye iman tazelemiştir. Koalisyon, bütün iç çırpınışlarının üstünde, görülmemiş kuvvet ve İtibar kazanmış, millî vasfı almıştır. Şimdi, ortam müsait hale geldiğine ve millet, İnönüye söylediklerini yapma fırsatını tanıdığına göre dinamizmini muhafaza etmek Başbakana düşmektedir.

Şu sırada, memleketin ihtiyacının ne olduğu hususunda fazla tereddüt yoktur. İş hayatının açılması, meşhur kelimeyle piyasanın canlanması lâzımdır. Bu hareket, bu canlılık şimdiden başlamıştır. Ama İnönü, devlet sektörünü hemen çalıştırmaya başlar ve iyiniyetli, kazanmak ve kazandırmak isteyen iş adamına zamanın geldiği yolunda ciddi, esaslı teminat verebilirse sıkıntımızın büyük kısmım geride bırakmamız işten hile değildir. Türkiyede, özel sektörün gözünün daima devlet sektöründe olduğu ve ayarın oradan geldiği bilindiğine göre ikili bir gayret bahar çiçeklerinin açılmasını kolaylaştıracaktır, süratlendirecektir.

O zaman, milletçe bizi üzen ikinci plândaki meselelerin, karışıklıkların, kavgaların bir anda ikinci de değil, üçüncü, dördüncü plâna düştüğünü görmek kabil olacaktır. O zaman millet, meşgul olması gereken asıl Terimli ve uygun konuları kendiliğinden bulacak, onların üzerine aşkla, ateşle eğilecektir.

Çözler, Hükümete çevriktir.

Haftanın İçinden

«Sosyalist Fikirler»i Konuşalım!

Metin TOKER

Türkiyede, 27 Mayıs sonrasının büyük hâdisesi, çok kimsenin sandığı gibi ne İkinci Cumhuriyettir, ne Koalisyon Hükümetidir, ne biri yeniden askeri darbe, öteki İlk darbenin intikamı peşinde koşan iki küçük ve basit görüşlü klikin çıkardığı gürültüdür. İçinde yaşadığımız topluma geniş bir açıdan bakıldığı zaman kolaylıkla görülecektir ki, Türkiyede 27 Mayıs sonrasının büyük hâdisesi sol fikirlerin su üstüne çıkması, teşkilâtlanması, harekete geçmiş olmasıdır. Milli Birlik İdaresi devrinde kapalı kapılar arkasında, salonlarda konuşulan, bir salon sosyalizmi halinde ekzantriklikten hoşlanan fıkra yazarlarının sütunlarına intikal eden bu fikirler İkinci Cumhuriyetle birlikte iyi niyetti, bilgili, kültürlü ve gerçekten mükemmel yetişmiş düşünürlerini bulmuştur. Bunlardan bir grup, haftalık Yön gazetesinin etrafında toplanarak görüşlerinin savunmasını yapmaktadırlar. Yarın, düşünürlerin yanında, yahut onların içinde hareket adamları belirecek ve adı ne olursa olsun, bir sosyalist parti Türk siyaset hayatına girecektir. Hâdiselerin tabiatı ve istikameti bunu göstermektedir.

Yönün bir teşhisi, AKİS'in -kendi tabiriyle- "sosyalist fikirleri hiç de sempatik bulmadığı'dır. Bu teşhiste, bir kelime hatası vardır. Sosyalist fikirler, çok sempatik fikirlerdir. Zaten, bilhassa genç aydınlar üzerinde, kısa vâdede kuvvetli tesir yapmaları bu sevimlilikleri sayesindedir. Sosyalist fikirlerin, bir büyüleyici, sihirli tarafları bulunduğunu inkâr imkânı yoktur. Yalnız bizde değil, her demokrasi memleketinde aydınlar yetişme çağında sosyalisttirler. Ancak olgunluk çağına geldiklerinde, kanlarının deliliği durulduğunda ve hâdiselere daha dikkatle, daha serin şekilde, tecrübelerin ve oturmuş kültürlerinin ışığı altında baktıklarında gerçek inançlarını bulmaktadırlar.

AKİS, sosyalist fikirleri çok sempatik bulmaktadır. Böyle bir cereyamn iyi ve kıymetli ellerde, bilhassa genç aydın çevrelerde taraftarlar bulmasını bir sevindirici hâdise olarak karşılamaktadır. Bu fikirler, toplumun makul ve hayırlı istikametlerde gelişmesini önlemek isteyen ve bir tesire sahip bulundukları muhakkak anlayışsız, dar görüşlü kapalı çevrelere karşı panzehirin en mükemmelini teşkil etmektedir. Bu bakımdan, sosyalist fikirler gibi sosyalizm cereyanı da Türkiye için, tehlikeli olmak bir yana, faydalıdır. O nokta üzerinde, AKİS'in tutumu açıktır. Hele, bu cereyanı bolşevik edebiyatı gibi gösterip lekelemeye çalışanların karsısında, AKİS Yönün yanındadır.

Ama, Yönün teşhisi esas itibariyle doğrudur AKİS, sosyalist fikirleri, onun yeni ve ateşli sâlıklerinin aksine, bu memleketin dertleri için bir tedavi vasıtası diyememektedir. Hele bir sihirli değnek? Asla. Bu, bir. görmemektedir. Hele bir sihirli değnek? Asla. Bu, bir. Ama, AKİS'in gerçekten sempatik bulmadığı ve 'Yönde de taraftarı olan bir fikir vardır: Bir sosyalist parti kurulmadığı takdirde çalışanların haklarının savunulamayacağı, âdil bir toplum düzeninin kurulamayacağı ve dolayısiyle demokratik rejimin yürüyemeyeceği, memleketin bir felâkete sürükleneceği fikri! Hele, memleketin sağlam kuvvetlerinin sosyalist fikirleri temsil ettikleri iddiası, Yönü çıkaranların seviyeleriyle hiç uygun düşmeyen bir boş, hüsrana yol açabilecek, kimseyi inandırma ihtimali olmayan bir tafradır. Memleketin sağlam kuvvetlerinin toplumu kavuşturmak istedikleri hedef sosyalistlerin de hedefi olması, bunların biribirine karıştırılmasını gerektirmez. Sosyalizm bir hedef seçme vasıtası değil, bugün Türkiyede aklı başında herkesim arzuladığı hedefe toplumu götürmek için bir yol teklifidir. Sosyalizm, komünizmin aksine, bir toplam düzeni değildir. Sosyalizm, bir düzenin kurulabilmesi için çeşitli düşünürlerin sundukları çeşitli vasıtalardan sadece biridir ve doğrusu istenilirse, en uygunu olmaktan da, bugün demokrasi dünyasına hakim görüşe göre hayli uzaktır.

Aslına bakılırsa, 27 Mayıs sonrası Türk toplumuna, onun aydın çevrelerine, memleketin sağlam kuvvetlerine hakim bulunan, bir siyasi meşrep olan sosyalizm değil, bir dünya görüşü olan sol fikirlerdir. Bunların, başka partilerde temsil edilmediğini, bir yeni parti kurmak ve onu tutturmak isteyenler iddia edebilirler. Ama, bu gerçeği ifade etmez. XX. yüzyılın ikinci yarısında tâbir caizse herkes biraz solcudur. Bu, sosyalist olmak manasına gelmez. Keşke Türkiyenin mukadderatına İngilterenin Muhafazakâr -Partisi, Almanyanın veya İtalyanın Hristiyar Demokrat Partisi, Avusturyanın Liberal Partisi kadar "solcu" bir parti hakim bulunsa. Onların sosyal adalet anlayışı, onların sağladıkları milli gelir taksimi, onların iç politika ve iktisat ayırımı, onların fikir ve düşünce hürriyetlerine verdikleri önem sosyalizm değil, XX. yüzyılın ikinci yarısında memleket idare etme sanatının pek tabii, basit ve mantıki icabıdır.

Zaten, bizde sosyalizm diye ileri sürülen fikirler şimdilik, bir doktrin olmaktan ziyade bu umumi, üzerinde herkesin ittifak ettiği, ama bizde gerçekten bir kapak zümrenin benimsememek, benimsetmemek için manasız yere direndiği hedeflerden başka şey değildir. Ne menem şeymiş bu, müstakbel sosyalist partimizin sosyalizmi? İstihsal vasıtalarının mülkiyeti ne olacaktır? Mecburi askerlik hizmeti hakkındaki görüş nedir? Miras hakkı nasıl kullanılacaktır? Hangi müesseseler millileştirilecektir ? Eğer bu sosyalizmin doktrin dağarcığı, mahiyetinden ziyade montajı alâka çeken meşhur "Bildiri" ise, bunu Churchill de imzalar, Adenauer de, batının bütün muhafazakârları da.

Yeni cereyanın şampiyonları, bir parti kurup politika yapmak ve buna müşteri toplamak çabasını bir an bir kenara itip -bu çaba, onların tabii hakkıdır- samimiyetle konuşacak olurlarsa bir hususu inkâr edemezler. Şimdiye kadar bütün söyledikleri, Türkiyenin bilinen -fakat onların, sadece kendileri tavafından bilindiğini sandıkları- meselelerini bir agrandissörden geçirerek haykırmaktan ibaret kalmıştır. Buna karşı çareleri ise tektir: Bu parlamentoda, hep istismarcı zümrelerin temsilcileri yer almaktadır, bu yüzden millet ile idarecileri her gün birbirlerinden ayrılmaktadır. Meclisin memleket manzarasından haberi yoktur, oraya çalışan sınıfların temsilcilerini sokmak, istismar edilenlerin sesini kıymetlendirmek lâzımdır. Eee, bu temsilciler de sadece, kendilerinin kuracakları yeni partide bulunacaktır!

Klâsik, "Şu bizim partiyi desteklerseniz vatan kurtulur!" edebiyatı olmuyor mu?

Hükümet

Paşa kolları sıvadı

Haftanın ortasındaki o gün, bütün Türkiyenin en meşhur otomobili, 0003 numaralı bir kırmızı plâka. taşıyan siyah, küçük Opel Ankara Radyoevinin kapısı önünde durduğunda saat tam 10.55 idi. Ankara Radyosunun müdürüne bir gün önce, 1-nönünün 11'de konuşmasını tele aldırtmak üzere geleceği bildirilmişti. Nusret Altuğ Başbakanın âdetlerini biliyordu. Bu yüzden, siyah Opeli odasının penceresinden kolladı ve İnönü arabasından inerken o da aşağıya koştu. İnönü, giriş holünde müdürün elini sıktı, sonra, beraberce yukarıya, birinci kata çıktılar. Kapısında "K.D. Stüdyo VI" yazan oda hazır bekliyordu. Başbakan 12 sayfa tutan konuşmasını orada, ağır ve dikkatli seklide, bazı paragrafların üstü ne basa basa okudu.

Aynı günün akşamı, saat 19.30' dan itibaren bütün Türkiye bu konuşmayı dinlemiyor, adeta yutuyordu. İnönü o gün, kelimenin tam manasıyla "tarihi bir konuşma" yaptı. Ertesi gün, Özcan Ergüder bu konuşmanın "dünya siyasî edebiyatına geçebilecek büyüklükte bir değer taşıdığı"nı yazıyor Çetin Altan "Demokrasinin ve hürriyetin bu ölçüde savunulmasını yüzelli yıl önce batıyı saran halk hareketleri edebiyatında dahi kolay bulamazsınız" diyor. Mümtaz Faik Fenik "Bu konuşmayı radyolardan dinleyenlerin, gazetelerde okuyanların içlerine tekrar bir ferahlık geldi" demekten kendini alamıyor, Gökhan Evliyaoğlunun kaleminden bile, istemeye istemeye dahi olsa şu satırlar çıkıyordu; "Bu nutuk memleketimizin içinde bulunduğu şartlar, tereddütler, endişeler dolayısıyla Türk siyasi edebiyatına gerçekten değerli bir demokrasi övgüsü olarak geçecektir." Başlıca iki Muhalefet lideri Bölükbaşı ve Alican. hararetli sözlerle İnönüyle ittifak halinde bulunduklarını bildirdiler.

Konuşmanın ertesi günü, Radyo idaresine talep yağıyordu. Hâdise iyi duyurulmamış olduğundan pek çok vatandaş İnönünün sesini işitememişti. Nutkun yeniden yayınlanması isteniyordu. Taleplerin büyük kısmı. köylerden geldi. Türkiye Radyoları, konuşmayı, sabah 7.30'da, cuma günü tekrarlama mecburiyetinde kaldılar. Denilebilir ki Türkiyede belki de hiç bir nutuk, her çevrenin ittifakını böylesine kuvvetle sağlamamıştır.

Söz ve fiil

İ nönünün bütün fikirlerinde kendisiyle mutabık olduğunu bildirenler, birinci konuşmanın sonunda, meşreplerine göre ihtirazi kayıtlar koymaktan geri kalmadılar. Bunların yaygını "Söz güzel, ama şimdi fiiliyatı bekliyoruz" oldu İnönü, bu istekte bulunanların bir büyük kısmını, ikinci konuşmasında tatmin etti, Haftanın sonundaki gün saat 17'de yeni--en Radyoevine gitti ve İktisadi konulara temas eden konuşmasını banda aldırttı. Kapıdan içeri girerken gene saat 17 idi ve İnönü gene muntazamdı, vaktinde gelmişti, gecikmemişti, O akşam, radyoların başında bekleşen vatandaşların sayılarının çarşambaya nazaran daha da artmış bulunduğu hemen görüldü. Hâdise bu sefer duyulmuştu, bekleniyordu. İnönünün tok, biraz boğuk ve kaim sesi hoparlörlerde yükseldiğinde saat tam 19.30 idi Başbakan, Hükümetin, sanıldığı gibi birbuçuk aydır boş da durmamış olduğunu belirtti ve Türkiyenin iktisadî, sosyal meselelerini bildiğini, , kavradığını, buna çâreler düşünmekte olduğunu ve zaten harekete de geçilmiş bulunduğunu açıkça ifade etti.

Aslına bakılırsa, bir çok kimse İnönünün, Demokrasinin kabuk kısmında kuvvetli ama iç bünyesinin gerektirdiği anlayış ve kavrayış konusunda mütereddit, çekingen olduğuna inanmaktadır. Başbakan, ikinci konuşmasında o perdeyi de yırttı. Ancak, hoplamak, zıplamak kalkınma taraftarlarına bir güzel iktisat dersi vermekten de geri kalmadı ve reddedilmez deliller ileri sürdü. İsim den bahsetmeksizin, dünyada sâdece iki memleketin, Rusyanın ve Çinin kapalı kalkınmanın gerektirdiği kaynak ve çalışma gücü fedakârlığına katlananabileceğini bildirdi. Bunun dışında, kapalı rejimle dâvasını halletmiş tek memleket olmadığı gerçeğini aksi iddia sahiplerinin gözleri önüne serdi. Sonra, tam bir vukufla, batı dünyasındaki modern teorinin ne olduğunu söyledi.

İki konuşmanın sonunda, Türk halkı yeni bir ümitle canlandı.

İstanbul yolunda

Başbakan, önümüzdeki haftanın başında İstanbulda olacaktır. İstanbula gitmek için hazırlık çalışmalarının bitmesini, kendisine bir yol çizebilmeyi ve niyetlerini, görüşlerini,

Kendini Yenileyen Adam

Usul, iktidarda bulunan adamın "Diktatör olacağını" diye tutturması, başkalarının "Asla" diye karşı koymasıdır. Bizde, tam aksi oluyor. Başkaları "İlla diktatör olacaksın" diye tutturuyorlar, iktidarda bulunan adam "Asla" diye karşı koyuyor. Bu, İsmet İnönünün garip durumudur.

Yeryüzünde ve milletlerin tarihinde pek az adam vardır ki, kendini yenileme kudretine İsmet İnönü derecesinde sahip olsun. İşte, bir eski diktatör ki demokratik rejimin sn imanlı, en samimi savunucusudur. Demokrasinin faziletlerini o milletine anlatıyor, kapalı sistemlerin zararlarını o söylüyor, engin tecrübesini ileri istikamette o kullanıyor. Kendisine akıl satanlar -bu, kendi tâbiridir bütün kudreti elinde toplamasını istiyorlar, o bunun nasıl felâketlere yol açacağını hatırlatıyor. Ne zaman î İktidar koltuğunda otururken...*

İnönü! 78 yaşında bir adam. Memleketin iktisadını milletine açıklıyor ve sn hayati noktalara o parmak basıyor. Cesaretle. Sosyal adaletin taraflısı odur. Millî gelir taksimatında düzeltme isteyenlerin yanındadır. Ama, hiç bir aşırılığı yoktur. Modern görüşleri, teferruatıyla biliyor. Devlet sektörü ve özel sektör, İnönü Türkiyesinde, biri ötekini ezerek değil, yanyana, birbirini tamamlayarak yasayacaktır. Tıpkı, kuvvetli batı ülkelerinde olduğu gibi. Zira, bugün artık bir memleketin işleri o kadar çoktur ki ve devlet XX. yüzyılın yarısında o manayı almıştır ki iki sektörün de payına düşen »mevcuttur. Bir şarklı için, bir eski kafa için, doğum tarihi öteki asrın içinde bulunan bir adam için sadece gülünç olan plân fikri, program fikri İnönünün iktisat politikasının temel tasıdır.

Peki, bu sırrın anahtarı ne?

Ne olacak? Çoğumuzun yapmadığı, pek basit bir şey: Okumak ve dünyanın gidisini günügününe takip etmek. Türkçe okumak, İngilizce okumak, Almanca okumak, Fransızca okumak. Bıkmadan, usanmadan okumak.

Tek kelimeyle: Kültür!

hazırlıklarını açıklamayı beklemiştir. İşin o faslı, şimdi tamamlanmış haldedir. İstanbul programında tüccarla, sanayicilerle, isçilerle ve Basınla temas vardır. Bitirdiğimiz haftanın içinde Başbakan:

"— Memleketin tu büyük kuvvetlerinin her birine, kendilerini alâkalandıran sahalardaki durumu bütün açıklığıyla anlatacağım, onların görüşlerini öğreneceğim, kendilerin istedikleri bilgiyi vereceğim" dedi.

Demokrasi, "Halk için, halkla beraber idare" tarzı olduğuna göre, bu tutumda şaşılacak bir taraf yoktur. Ancak değişiklik, dört beş günlük İstanbul seyahatinin hemen akabinde ciddi ve büyük işlere girişilmesi olacaktır. Zira İnönü, bu hafta başkentte harekete geçmenin bütün hazırlıklarını yapacak ve muhataplarının karsısına ciddi niyetlerle, kararlarla çıkacaktır. Bunların tatbikatı üzerinde, alakalıların tesbit edilecek görüşleri birinci derecede rol oynayacaktır. Bu seyahatinde İnönüye Ticaret, Sanayi ve Çalışma Bakanları refakat edecekler, kendi sahalarındaki temaslarda Hükümet Başkanının yanında yer alacaklardır.

Siyasi tesirler

Bitirdiğimiz hafta konuşmalar, en büyük tesirlerini Parlamento içinde ve partilerin Gruplarında yaptı. Koalisyonun devamı zarureti ve devam edeceğine inanç bir anda, inanılmaz derecede arttı. Gerçi, partileriçi post kavgalarının dinmesine, beşer tabiatını değiştirmedikçe imkan yoktur. Ama bunların, bir iyiniyetli ekseriyetin gayretiyle boğulabilme imkanı meydana çıktı ve iyimserlik, ciddi tutumun mahsulü olarak Türkiyenin en karamsar çevresi olan politika çevresini ve Basını da sardı.

Şimdi her şey, bu güzel niyetlerin tatbik tarzına bağlıdır. Fikir adamı İnönü aksiyon adamı İnönüye yolu açmış bulunuyordu. Ama O yolda yürümedeki başarı aksiyon adamı İnönünün azmi, iradesi ve tereddütlerini yenmesi, bir de etrafından gelecek yardımın değeri ile sıkı sıkıya alâkalıdır.

B.M.M.

Bir bizden, bir sizden

A . P. Grup odasından elinde çantasıyla fırlayan genç Aydın milletvekili İsmet Sezgin, kümelenmiş gazetecileri görünce yanlarına yaklaştı ve soru sormalarına meydan vermeden:

"— Hükümetin teklifini desteklemeğe karar verdik. Hani kolay olmadı ama..." dedi.

Kulağa Küpe

Alavere, dalavere...

*Hani, **"Bağrıyanık** Türk Anaları"ndan, susanı değil de, konuşanı, sakin görüneni değil de hırçını -28 Nisanla 21 Mayıs arasında, berber dükkânlarında iktidarlarının aleyhinde konuşanları polise **ihbar** ederdi- bağırıyor:*

"— Onlar hesaplarını verdiler! Didik didik edildiler millet huzurunda. Alınları açık, vicdanları pırıl pırıl.."

*İnsanlık, şefkat duyguları içinde **af!** Başımızın üstünde **yeri var.. Ama açık** alınla pırıl pırıl vicdan?*

***Hani,** vicdanın böylesi **için** "14 Ayar" demekten başka söylenecek söz **yok** da...*

Gazeteciler, toplanan A. P. Grupunun ne konuşacağını bir gün evvelden kestirememişlerdi. Bilmiyorlardı. Sezginin sözleri üzerine bir iki saniye düşündüler, sonra gülümsediler. A. P. Grupunda olsa olsa memur maaşlariyla ilgili kanun tasarısı bahis konusu olmuş ve karara bağlanmıştı. Karar tatlı bir sürpriz oldu.

İsmet Sezgin

Nitekim haftanın sonunda da mesele Hükümetin arzuladığı istikamette ve kolayca Meclisten geçti.

Hakikaten İki gün evvel toplanan A. P. grupunda bu mesele ele alınmış ve bir sonuca varılamamıştı. Bir taraf, Hükümeti desteklemek fikrinin savunucusuydu. Üstelik milletvekillerinin maaşlarıyla ilgili patırdı atlatılmış, maaşlar asgariye indirilmiş ve Hükümetin tasarruf politikasını benimsediğinin ilk örneğini Meclis bizzat vermişti. Bunun yanı sıra memur maaşlarına yapılacak % 15 zamma "Hayır" demek, bunu bir yıl geriye bırakmak fazla gürültüye sebep olmıyacaktı. Zaten, memurlar da durumu kavramışlar ve zamdan ümitlerini kesmişlerdi.

Ancak A. P. de bir başka taraf vardı. Bu taraf A. P. nin, koalisyondan bu yana, azar azar eridiğini belirtiyordu! Teni karar, buna tuz biber ekecekti. Nihayet, o ilk toplantıda Grup, milletvekillerini serbest bırakmak gibi bir karara vararak işi tatlıya bağladı.

Gelgelelim toplantının üzerinden geçen iki gün A. P. Grupunu tekrar bu mesele üzerine eğilmek zorunda bıraktı. Koalisyonun bir kanadı olan partinin Hükümete verdiği Bakanlar güç durumda kaldılar. Bilinen, Genel Kurula mesele intikal ettiğinde pek çok A. P. milletvekilinin sırf Koalisyonu rahatsız etmek için Hükümet tasarısı aleyhinde oy vereceğiydi. Hal böyle olunca, A. P. büyük bir çıkmaza giriyordu. Herkes, "Bu nasıl iktidar partisi?" demeyecek miydi?

Bu yüzdendir ki, haftanın ortasında çarşamba günü yeniden toplanan A. P. Grupu kesin bir karara varmayı uygun buldu. O gün Bakanlardan Akif İyidoğan Hükümetin durumu, tutumu hakkında genişçe izahat verdi. Maaşlara yapılacak % 15 zam Bütçeye tahammülsüz külfet tahmil ediyordu. Üstelik, bunun politik bir yönü kalmamıştı, Grupun anlayışlı davranması gerekiyordu, A. P. Grupunda meselenin üzerinde o kadar çok şey söylenmiş, o kadar fazla durulmuştu ki, çamşamba günü hatipler artık konuşmayı lüzumsuz buldular. Grup oylama sonucunda, binden Hükümeti destekler havaya büründü ve Karma Hükümeti güç durumda bırakmamayı tercih etti. Böylece çamşamba günü muhalifler sâdece Hükümet üyelerinin Grup kararı almadan veya Grupa bazı meseleler üzerinde fikir sormadan hareket etmelerini tenkid ettiler. Gene İyidoğan bu konuda A. P. grupuna söz verdi. Artık önemli meseleler üzerinde Grupta tartışmalar yapıla-

Neriman Ağaoğlu

Çığlık çığlığa.

Bir parlamentoda bir adam, bir kadın kalkar, aklına geleni, çığlık çığlığa söyler. Adamın, kadının şahsiyeti neyse, tesiri ondan ibaret kalır. Hele sözleri bir deli saçmasıysa ve isterinin bütün alâmetlerini taşıyorsa herkes gülüp geçer. Üzerinde de, kimse durmaz.

Bizim Mecliste, böyle hâdiseler oluyor. Biri çıkıyor, patavatsızlığın tarifi diye lügatlere geçecek bir yazdı metni okuyor, bir konuşmayı yapıyor. Ama bizde, bu bir delinin attığı taşı kırk akıllı çıkaramıyor.

Bunun sebebini anlamak için, dâhi olmaya lüzum yoktur. Memleket bir İhtilâlden çıkmış. Hisler alevli. İkiye ayrılmış gruplar var. Tahrikçiler fermada. Sistem, bizde ilk defadır ve sadece birbuçuk aydır işleyen yeni, alışılmamış koalisyon sistemi. Böyle bir ortam içinde, hele Koalisyonun iki kanadı karşıkarşıya gelince, bütün milletin heyecan içinde kalması, havanın bulanması, söz düellolarının başlaması, herkesin "Ne oluyoruz?" demesi ve istikrarın uzaklaşması işten bile değildir. Ama konuşan, Esat Kemal Aybarmış. Ama konuşan, Neriman Ağaoğluymuş. Ama meramını anlatamamış, ama aklını kaçırmış, ama gülünç olmuş. Ne gam! Tıpkı konuşanın şahsiyeti gibi söylenenlerin gerçek değeri de her seferinde gözden kaçmakta, geriye ancak pusuda bekleyenlerin işine yarayan bir istismar konusu kalmaktadır.

Çare?

Herkese iz'an ve akıl dağıtılamayacağına, her ağıza fermuar yaptırılamayacağına göre Başkanlık Divanının bir vaziyet alması ve böyle hâdiselere meydan vermemesi şarttır. Şu, "Gündem dışı konuşma" ne oluyor, lütfen söyler misiniz? Ya, "Zapt-ı sabık hakkında konuşma?'' Bunların bir manası olduğu, İçtüzükte bulunduğu ve bazı zaruretlerin neticesini teşkil ettiği muhakkaktır. Ancak, bir hudutları da yok mudur? Herkes, aklından geçen her şeyi, ne zemin ne zaman müsaitken kürsüye çıkıp söyliyebilir mi?

Yok, eğer Büyük Meclisin itibarı üzerinde milletvekilleri, kendi tahsisatları konusunda kopan fırtına sırasında belirttikleri derecede hassas iseler bir tedbir düşünmek zorundadırlar. Koalisyonun devamını isteyip istememe bir meseledir, bu koalisyonu torpilleme gayretine Meclis kürsüsünü âlet etme bir başka şeydir.

Aslında, bu koalisyon kadar kuvvetli bir hükümet bu memlekete gelmiş midir, bilinmez. Bu koalisyon eşyanın tabiatı da değil, eşyanın zarureti icabı olduğuna göre mutlaka devam edecektir. Parti olarak A. P. dışarı çıkmak gafletini gösterse, Koalisyonun o kanadı Mecliste derhal doldurulacaktır. Zira sağduyunun bir çatı altından bu derece uzaklaşabileceğini sanmak aklın alacağı şey değildir. Nitekim bugünün Muhalefet Partileri kuvvetli hükümet konusunda belki iktidardan bile ilerdedirler. Zira, memleketin durumunu onlar daha iyi görmekte, hissetmektedirler.

O halde?

O halde, Allah rızası için incir çekirdeği doldurmayan bu deli saçmalarını bir politika meselesi haline getirmeyelim ve onların karşısına "usul'ün barikatlarını çıkaralım.

cak, ancak ondan sonra Hükümet üyesi A. P. li bakanlar kendilerine istikamet vereceklerdi.

A. P. Grupundan bu karar Çıkınca, mesele aşağı yukarı halledilmiş oluyordu. Nitekim Mecliste ilk müzakereleri başlayan kanunun sâdece emeklilerle ilgili kısmı üzerinde durulmuştur. Genel Kurulun Komisyona iade ettiği tasarı, bu yönü düzeltilerek sunulduğunda, Hükümet tez! kabul edildi. Ancak, Senatoda hava biraz değişiktir. Grup kararlarına rağmen senatörlerden bazıları, kanunu geri çevirmek temayülündedirler.

Y.T.P. ve C.K.M.P.

Senatörlerin bu konuda düşüncelerinin nereden ileri geldiğini, olaylar bir parça ortaya koymuştur.

"Anlayışlı davranmak" fikrinin ötesinde siyasî partilerin bir kitleyi kaybetme korkusu vardır. Daha ziyade mahalli politika yapmayı hedef tutan politikacıların bu konuda Grup kararına fazlaca itibar edeceğine inanmak güçtür. Nitekim Y. T. P. Grupunda bilhassa senatörlerin baskısı, kararın orada diğer gruplarda olduğu gibi kesinleşmesini önlemiştir.

Y. T. P. Grupunda haftanın ortasında konu ele alındığında, büyük bir kalabalık yoktu. Nisap ucu ucuna temin edilebilmişti. Gündemde iç çekişmelerle ilgili bir madde bulunmadığından doğrudan doğruya bu mesele üzerine eğilindi. Bu defa Alican-Azizoğlu grupuna karşı hizipten, nedense ses çıkmadı. Meselenin mali mesele olması bir bakıma Genel Başkan Alicanın işine yaradı ve konu üzerinde tesirli bir konuşma yaptı.

İhtilâl Hükümetinin Maliye Bakanlığı sırasında memurlara yapılacak zamma karşı durduğunu belirten Alican, bu konuda Hükümeti desteklemenin yapılacak en iyi hareket olduğunu söyledi. Genel Başkan konuşması sırasında uzun uzun iktisadî durumu da izah etti ve Bütçeye tahmil edilecek küçücük bir külfetin büyük sonuçlar doğuracağını bildirdi.

Y. T. P. Grupunda Alicanın konuşması son derece tesirli olmasına, pek çok milletvekilinin konuşmayı tasvip etmesine rağmen Akça ve arkadaşlar, bazı Y. T. P. li senatörlerle birlikte sadece muhalefet yapmak için muhalefet yapmayı uygun gördüler ve Grup kararı alınmamasını, bunun yerine milletvekillerinin Genel Kurulda oylama sırasında serbest bırakılmasını teklif ettiler. Y. T. P. Grupunda hava öylesine garipti ki, Alicana karşı hizbin bu teklifi sâdece 'üzerine sıçramamaları için" kabilinden kabul edildi. Akça ve ar-

Akif İyidoğan
Nabza Şerbet

kadaşları, Grupu memnun terkettiler.

Hükümetin memur maaşlarına bu yıl yapılması mukarrer % 15 zamla ilgili kanun tasarısının C. K. M. P. Grupundaki müzakereleri ise, ümit edilenden çok daha değişik cereyan eti. Bu konuda sadece bir hatip, Genel Başkan Osman Bölükbaşı konuştu.

Bölükbaşı evvela Amerikan Büyük Elçisiyle yaptığı konuşmayı anlattı. Bununla ilgili, Gruba son derece alâka çekici haberler verdi. Sonra Başbakan İnönüyle yaptığı konuşmaya geçti. Bütün bunlardan sonra da Hükümetin iktisadi politikasından dem vurdu. En sonunda memur maaşlarına yapılacak % 16 zamla ilgili tasarıya temas eden Bölükbaşı bu konuda sâdece bir cümle söyledi:

"— Bu meselede, Hükümeti desteklemek gereklidir..."

Oylama sonunda, bir iki çekimsere karşılık C. K. M. P. Grubu, Hükümet tasarısını destekleme yönündeki kararı kolaylıkla aldı.

147'ler

İş karıştı

peride bıraktığımız haftanın ortasında çarşamba günü, C. K. M. P. nin konuşkan milletvekili Seyfi Öztürk Meclis lokantasında kızarmış tavuğa bıçağını batırırken pek memnun görünüyordu. Öztürkün bu memnuniyeti, o gün Milli Eğitim Komisyonunda yaptığı konulmadan ileri geliyordu. Hakikaten o sabah saat 10 da toplanan Milli Eğitim Komisyonunda son derece önemli bir kanun teklifi konuşuldu, ve hatipler birbiri ardı sıra kürsüye gelerek fikirlerini söylediler,

Komisyonda, bir köşede önünde büyük bir çanta ve bir yığın kâğıt bulunan bir milletvekili küçük odaya girenlerin ilk gözüne çarpan insan oldu. C. H. P. Ordu milletvekili Ferda Güley, oturduğu yerde rahat--ız gibiydi. Mütemadiyen notlar alı--r, mütemadiyen bir şeyler yazıyor, mütemadiyen kımıldanıyordu, Güley huzursuzdu.

İşin, biraz ilerisine gidilince Güleyin neden bu kadar güç durumda kaldığı anlaşıldı. Komisyonda müzakereleri yapılan 147 lerle ilgili kanun teklifi. Ferda Güleye aitti. Hükümet tarafından getirilen teklif ise Güleyin teklifiyle fazla bağdaşmıyordu. Buna mukabil A. P. ve Muhalefet milletvekillerinden çoğu Güleyin teklifini destekliyorlardı. Genç Ordu milletvekili iki cami arasında kalmıştı.

Seyfi Öztürk. Güleyin rahatsızlığını artıran ilk konuşmayı yaptı, Öztürk. adamakıllı hareketli bir hitabede bulundu. C. K. M. P. milletvekiline göre. 147 lerle ilgili İhtilâl Hükümetinin tasarrufu tamamen yersiz, bir hakkın istirdadı olarak kabul edilmesi lâzım gelen bir tasarruftu. İhtilâl idaresinin bu haksız tasarrufu düzeltilmeli, hakları gasp edilen öğretim üyelerine hakları tam olarak iade edilmeliydi. Böylesine rezalet, şimdiye kadar hiç bir idarede görülmemişti!

Salvo öztürkle kalmadı. Şadi Pehlivanoglu ve birkaç A. P. milletvekili daha, aşağı yukarı aynı şeyleri söylediler. Gasıp olayından dem vurdular ve işi düzeltmeye Komisyonu davet ettiler.

Bütün bunları dinleyen Güley söz sırası geldiğinde boncuk boncuk terlemişti. Güley ve üç arkadaşının -birisi sonradan imzasını geri almıştır- kanun teklifi, 114 sayılı kanunun tamamen kaldırılmasını istiyordu. Buna göre. 147'ler otomatik olarak yerlerine döneceklerdi. Şimdi, genç milletvekili nasıl etmeliydi de bu işin içinden sıyrıl malıydı? Ama doğrusu istenirse Güley meseleyi anlatmasını becerdi ve işin içinden tek başına -imzası bulunan iki milletvekilinden ikisi de müzakerelerde bulunmuyordu. çıktı.

Güley, evvelâ meseleyi 114 sayılı kanunun hazırlanışı yönünden aldı. İhtilâl idaresi, bir ihtilâlin icabını yerine getirmişti, Bir müessesede gerekli ıslahatı yapma yolunu bütün hüsnüniyetiyle açmıştı. Ama gelgelelim, ıslahat yapılırken fikrine başvurulanlar, yanlış hareket etmiş ye hareketin sonucu bekleneni vermek bir tarafa, işleri adamakıllı karıştırmıştı. Bu bakımdan ihtilâl idarelini suçlamak gerekmezdi. Güley ikinci nokta olarak yapılan hareketin, ne düşünülerek yapıldığı yönünden yürüyüp, bunun bir gasıp olayı olmadığım izah etti. İhtilâl idaresi, karşısında bulunan bir müesseseyi yıkmak için değil, ıslah etmek için işe girişmişti.

Genç milletvekili bundan sonra, kendi tekliflerinin izahına girişti. Evet, herşeye evet ama. yapılan harekette bir nokta üzerinde durmak gerekiyordu. 114 sayılı kanun Anayasada mevcut, Üniversite muhtariyetiyle ilgili maddelere aykırıydı, kaldırılmalıydı.

A, P, milletvekilleri ve diğer gasıpçılar Güleyin konuşmasından memnun kalmadılar. Ama Hükümete karşı - Hükümet teklifinde kanunun sadece 5. maddesinin kaldırılması istenmektedir-, Güleyi tutmak lüzumunu hissettiler.

Arbede..

Büyük gürültü öğleden sonraki oturumda koptu. Hükümet adına meselenin izahını Milli Eğitim Bakanı yapacaktı. Bakan 114 sayılı kanunun 5. maddesinin kaldırılmasıyla, meselenin halledilebileceğini, üstelik Üniversite Muhtariyetine saygı duyu-

Hilmi İncesulu
İlk raundda sayı hesabıyla-

Alışmadığımız Güzel Manzara

Farkında mısınız ki şu anda Türkiyede, demokratik hayatımızda hiç alışmadığımız ve yıllar yılı hep özlediğimiz hadiseler cereyan ediyor? Dört koca parti Mecliste yer almış bulunuyor ve bu dört partinin hiç biri siyasî istismarcılık yapmıyor. Hani, "Ağaçların yüzünden ormanı görememe" derler ya.. Biz de, umumi efkâr olarak, biraz o durumda bulunuyoruz. Milletvekillerinin yüzünden, partileri göremiyoruz ve gerçek vaziyete teşhis koyamıyoruz.

İşte, milletvekili ödenekleri! Partiler, bir noktada buluştular, birleştiler. Haydi, denilecek ki o konuda umumi efkarın tazyiki partileri itti, mecbur etti. Ama, memurların yüzde 15'i! Geride kalan yıllarda, bir muhalefet için bundan parlak yatırım düşünülebilir miydi? "Tavlanmak'; için hazır bekleyen, hem de memleket mukadderatında birinci derecede söz sahibi bir zümre: Memurlar. Meseleyi dejenere etmek için olmadık hatayı esirgememiş bir Maliye Bakanı: Şefik İnan. Konuyu iyi ortaya koyamayan, savunamayan bir Hükümet. Nihayet, her partide mevcut Koalisyon aleyhtarı Gruplar. Buna rağmen, sadece A. P. ve C. H. P. Gruplarında değil, Bölükbaşının sevkettiği C. K. M. P. ve Alicanın mücadeleyle de olsa hakim bulunduğu Y. T. P. Gruplarında basiret üstün geliyor. Bütçe Komisyonunda, tehir lehinde ittifak! Bunun manasını, pek anlamışa benzemiyoruz.

Dört partinin, parti olarak ittifakı bundan ibaret değil. Dürt parti de kuvvetli hükümet istiyor, dört parti de Hükümete yardımcı obuayı vazife biliyor. Başbakanın kapısı, Muhalefet liderlerine açık. Muhalefet liderleri, artık persona non grata değil. Partizanlık, o manasında yok.. Aslına bakılırsa, hiç bir manada yok. Rozete göre muamele yapıldığını Muhalefet iddia etmiyor da, rozete göre muamele yapılmadığından iktidar partilerinin partizanları şikâyetçi.. Bunlar, kıymetini takdir etmediğimiz manzaralardır. Galiba insan, özlediğine kavuştu mu hasret yıllarını çabuk unutuyor ve onu tabii görmeye başlıyor.

Aslında, bunun altında bir ciddi sebep yatıyor. Her partiden müfritin, akılsızın, muhterisin körlüğünün aksine, Büyük Mecliste bir büyük ekseriyet görüyor, hissediyor anlıyor ki bu rejim ya şu fırtınalara dayandığı takdirde yaşayacaktır, ya da, dayanamadı mı batıp sulara mutlaka gömülecektir. Memur maaşlarının yüzde **15'i!** Meselenin aldığı şekil karşısında, toplumda çıkacak çeşitli ve tarifsiz karışıklığı göze alıp "zam" diye diretme! kabil midir? Aynı şekilde, görülecektir, Bütçe umumi heyete geldiğinde ve bundan sonra memleketin iktisadında milletvekillerinin ""seçmene selâm"ı evvelâ kendi partileri tarafından reddolunacaktır ve plânın, programın tatbikinde dört parti Hükümetin yanında yer alacaktır. Bu memleketin hepimizin olduğunu, devletin ve hükümetin başında olanların Muhalefet liderleriyle görüşmesinin, onlardan akıl sormasının ayıp sayılmadığını, Muhalefet vazifesinin Hükümeti torpillemek manasına gelmediğini ilk defa bugün, demokrasimizin şu nazik devresinde anlamış görünüyoruz. Bu, tatbik olunabildiğine göre, demek ki olmayacak, yapılmayacak tarafı yokmuş. Tevekkeli, her şeyde bir hayrın olduğu söylenmemiş! Müşterek bir tehlike, insanları değil partileri de bir araya, getiriyor ve doğru yol kolaylıkla bulunuyor.

Aman devam liderler, aman gay-

Osman Bölükbaşı

Ekrem Alican

lacağını da izah etti. Hükümet teklifinde Senatolara yetki tanınıyor, mesele adeta Üniversite içinde bir iç mesele olarak kendi haline bırakılıyordu. Bakan, Hükümetin mucip sebeplerini iyi anlattı. Ortada bir fiili vaziyet vardı. Bir huzursuzluk bertaraf edilirken yeni huzursuzluk yaratmamak gerekti. Senatolar, müracaat mecburiyeti olmaksızın, arzuladıkları "147"i işine iade edecekti. Eğer bir Senatonun ekseriyeti bir "147"e zaten muhalifse, onu zorla yerine getirip oturtmak hiç bir şey halletmeyecek, işleri tamamen karıştıracak, Üniversiteyi iki düşman kampa ayıracaktı. Gelgelelim gasıpçılar ve Güley -çaresiz kalmıştı- buna itiraz ettiler. Bakam şiddetle tenkid ettiler, Hükümetin teklifini kabul etmemeye kararlı olduklarını belirtiler. Senatolar, isterlerse, bu adaman sonradan atabilirlerdi.

Milli Eğitim Komisyonunu bir hayli sinirli terkeden talihsiz Bakan, işin içinden nasıl sıyrılacağını pek kestiremezdi Komisyonda oy sayısı bakımından Hükümet tasarısının kabulü imkânsızdı. Üstelik Genel Kurala intikal ettirildiğinde, A. P. li ve Y. T. P. li pek çok milletvekilinin Güley ve arkadaşları tarafından hazırlanan teklife oy vermeleri mümkündü.

Meselede güç durumda kalan, muhakkak ki Ordulu genç milletvekili Güleydir. Güley, C. H. P. Grupu tarafından tam olarak tasvip edilmiyen bir teklifin sahibi ve savunucusudur. Genç milletvekilinin teklifini geri al-

Ferda Güley
Başı dertte adam

ma vakti de geçmiştir. Üstelik Güley teklifini pek geri alacağa da benzememektedir. Meselenin C. H. P. Grupunda bir kere daha konuşulması mümkün, hatta elzemdir. Sonra, A. P. Grubu ile de görüşülecektir. Bu temaslarda. Hükümet görüşünün sağduyuyu harekete getirmesi imkansız değildir. Zira Hükümet işi sıkı tutmaktadır.

A. P.

Dananın kuyruğu

Şu satırların okunduğu sırada başkentte, bütün gözler A. P. ne çevrik bulunacaktır. A. P. Grupunun, pazar günü toplantısını yapıp yapamayacağı henüz belli değildir. Gümüşpala gelecek midir, gelmeyecek midir, o da meçhuldür. Ama, gelirse pazar günü, gelmezse daha sonraki toplantıda A. P. içinde bir büyük hesaplaşmanın yapılacağını herkes bilmektedir. Zira A.P. hem "koalisyon partilerinin tipik rahatsızlığını geçirmektedir, hem de öteki kanat C.H.P. nin aksine, bir lider otoritesine sahip olmadığından dağınık manzara göstermektedir. Şimdi, bu dağınıklıktan bir toparlanmanın çıkarılmasına çalışılmaktadır.

Nitekim bu yüzdendir ki bitirdiğimiz haftanın sonundaki cuma günü T. B. M. M. nin ferah salonunda, artık Sıkkınlık getiren sözlü sorular gittikçe azalan bir ilgiyle takip edilirken dış salonlarda, bilhassa A.P. tarafında oldukça hararetli konuşmalar cereyan ediyordu. Haftanın başından itibaren başlayan A. P. içindeki gergin hava, haftanın sonunda esrarengiz bir şekil aldı. O gün ki gazeteci ile A. P. nin bir hayli meşhur senatörü Turhan Kapanlı arasında bir sohbet başladı. Sohbetin konusu, A. P. içinde Burhan Apaydının sürüklediği mücadele idi. Sena ir Kapanlı hayret dolu bakışlarla i gazeteciyi süzdü ve sonra:

"— Allah Allah... A.P. içinde bir ikilik olduğuna dair haberi ilk defa izden duyuyorum" diye söze başladı ve sonra gazetecilerin sual sormalarına meydan vermeden devam et-i:

"— Benim anladığıma göre, A. P. içinde belli bir fikir ayrılığı yoktur. Bütün ef'alimiz de bunu teyid etmiştir. Koalisyon denmiştir. A. P. Meclis ve Senato Grubu ittifakla karar almıştır. Kabineye güven oyu denmiştir. A. P. gereğini ifa etmiştir. Bu parti içinde fikir ihtilâfı olsa böyle mi olur?"

Kapanlı elini koyu gri elbisesinin cebinden çıkararak gazetecileri şöyle bir süzdü. Fakat muhabirler pek tatmin olmuşa benzemiyorlardı. Nitekim birisi:

"— Peki ama efendim. Apaydın ile Gümüşpala kıyasıya birbirlerine giriştiler. Üstelik Gümüşpala, Apaydın için şöhret peşinde koşuyor bide dedi" şeklinde konuşunca, Kapanlı:

"— Gazete havadislerine pek inanmayın. Gümüşpala seviyesinde bir adamın bu tarzda konuşmasına ben ihtimal veremiyorum" dedikten sonra:

"— İşin aslı, Koalisyonu - istemeyenler var. Bunlar A. P. yi kundaklıyorlar. Bazıları da Bakanlık peşindedirler. İşte, dedikoduların menbaı diye ilave etti.

Kırmızı plâka merakı

Gerçekten, hâdisenin esası budur. Kabinenin kurulmasından itibaren, Gruplarda kuvvetli bilinen ve yabancı parlamentolarda kullanılan tabirle "ministrable = Bakan olabilecek" sayılan kimselerde burukluk başlamıştır. Bunlar, önce, kendilerinin yerine şunun veya bunun Ba- -an olmasını tenkide başlamışlar, sonra, işe daha diğerkâm hava vermek için şikâyetlerini "Hükümet icraatı"na doğrultmuşlardır. Efendim, Koalisyon iyi gitmemektedir. Efendim, Bakanlar zayıftır. Efendim İnönünün etrafına kuvvetli adamlar verilememiştir. Efendim, Hükümet yürümektedir. Bunlar, kendilerine "Peki ne yapmak lâzım ?" suali sorulduğunda, üstü pek az kapalı şedide şu cevabı vermektedirler:

"— Canım, mesela benim Kabineye girmem şarttır!"

Bunlar hem C.H.P. de, hem A.P. de vardır. Fakat C.H.P. oturmuş parti olduğundan bu tarz tenkitler kafalı salon veya koridor toplantılarına has kalmakta, umumî politika üzerinde fazla tesir bırakmamaktadır. Halbuki A. P. de durum daha nazik olduğundan. Bakanlık heveslileri kendilerine açılan daha fazla kulak bulmaktadırlar.

Koalisyondan ikinci bir şikâyet eski manasıyla partizanlığa alışmış ilanlardan gelmektedir. Mecliste bir A. P. li ile konuşan herkes şu sözleri duymaktadır:

"— Bu Koalisyon bizim partiyi yatırdı. Gittik, İnönüye teslim olduk. İktidardayız; güya.. Hiç kimsenin hiç bir işini yapamıyoruz. Seçim bölgelerimizde de, başkentte de iki paralık itibarımız yok. Halbuki C.H.P. el altından çalışıyor ve gittikçe kuvvetleniyor. Biz ise, birbirimizi yiyoruz. Bir de af tutturmuşuz. Battık birader, battık.."

Ama, her C.H.P. linin ağzındaki söz de şudur:

"— Bu Koalisyon bizim partiyi yatırdı. İnönü gitti, bizi A, P. ye teslim etti. Sözüm ona. Demokrasiyi kurtaracak. Al işte, Demokrasi.. Adamlar el altından çalışıyor ve gittikçe kuvvetleniyorlar. Bizde ise, parti diye bir şey kalmadı. Git de,

Burhan Apaydın
Başa güreşiyor

Genel Merkezi gör.. İnle cin top oynuyor. Hiç kimsenin hiç bir işini yapamıyoruz, herkesi darıltıyoruz, kırıyoruz..."

Bu iki tarz şikâyet birleşince, aslında herkes Koalisyona taraftar olmakla beraber satırdı patırdı eksik olmamakta ve Hükümet zaman zaman tedirgin olmaktadır. Hele kanatların Grupları arasında bir işbirliği bir türlü kurulamadığından Meclis umumi heyetinde hep, bir A. P. Y. T. P., hattâ A. P. + Y.T. P. + C.K.M.P. koalisyonu teşekkül etmekte, bu da C.H.P. lileri ifrit ederek sinirlerini alabildiğine germektedir.

Burhan Apaydın A. P. Grubunda bu telleri çalınca, taraftar bulması zor Olmadı

Reorganizasyon

A paydıncı A. P. lilerin üfledikleri hava şu oldu:

A. P. organize bir parti hüviyetinde değildir ve bunun için de Koalisyona gereği kadar faydalı olamamaktadır. Halbuki içinde bulunulan şartlar son derece kritiktir ve A. P. + C. H. P. koalisyonu mutlaka yürümelidir. Bunun için de yapılacak ey, A. P. nin sevk ve idaresini elerinde tutanların değiştirilmeleridir.

Bu cazip ve makûl teklif A. P. li--er arasında rağbet gördü ve Apaydıncıların yüzünü güldürdü. Taktisyenler havayı müsait bulunca teferruata indiler. İlk olarak, Grubun bir iktidar partisi Grubu olduğu meselesi ele alındı. İktidar Partisi Grubu

«Haksız iktisaplar» Hikâyesi

giz, "Sütten çıkmış kaşık" lafını bilir misiniz? Hiç kimse alınmasın ama. Demokrat gazetelere bakarsanız, bizim eski Demokratlar hep "Sütten çıkmış kaşık." Hepsi, bir namus ve doğruluk Abidesi. Rüşvet, nüfuz ticareti, vurgunculuk, gayrimeşru servet, komisyon.. Bunlar, talihsizlerden, kutupların hattıüstüvaya uzaklığı kadar uzaktır. Neleri varsa, meşrudur. Delimi? İşte, Yüksek Soruşturma Kurulunda hazırlanan Haksız İktisap dosyalarından şu kadarı hakkında Yüksek Adalet Divanı beraat karart vermiştir. Âdi mahkemelerde, âdi sanıkları harıl harıl temize çıkarmakla meşguldür. Eger bugünlerde, 9 milyon liralık haksiz İktisabı. 5 milyon liralık haksız iktisabı bulunan milyonerlerin "Sütten çıkmış kaşık" ünvanını kazandıklarını işitirseniz, hiç, küçük dilinizi yutmaya kalkış mayınız.

Geliniz, hislerden uzak, ama mantıklı konusalım. Hani adam, "Ya dayak yememişsin, ya hesap bilmiyorsun" demiş. Aynı şekilde, bir iktisap kontrolunda 9 liralık, 9 yüz liralık, 9 bin liralık, 99 bin liralık hesap hatası yapılabilir. 9 milyonluk hata olur mu? Demek ki, ya rakkamın tesbitinde, ya beraat kararında bir çapanoğlu vardır. Aslında çapanoğlu, bu meselenin ortaya konma tarzında ve sonra ona bulunan hal suretindedir. Bir işte iki metod kullanılırsa, her şeyin yüze göze bulaştırılmasını önlemek kabil olmaz.

Sütten çıkmış kaşık! Kim? Bizim Demokratlar.. Ayda veya Merihte değil de, 1954-60 Türkiyesinde yaşamış kimseler için buna inanmaya imkân yoktur. Mahallelerdeki milyonerler ve mihrace hayatı süren Demokrat büyükler hep gözlerimizin önünde türemişler, yaşamışlardır. Nihayet, 1930 den önce, başkentteki Misuri lokantasının kapısında kendisine bir kadeh beleş rakı içirtecek zengin arkadaşını beklerken ihtilâl günü milyon sahibi olanlar ve siyasi hayata cebindeki ikibuçukluğu gösterip başlamışken İstanbul kokotlarının hacıağası kesilen parti kodamanları tanıdığımız, bildiğimiz, hayatlarım yakından takip ettiğimiz tiplerdir.. Pek yakın Bir mazide Mahmutpaşada işportacılık ederken İhtilâl sabahı yakasına tam 9 milyon liralık haksız iktisabı okluğu mucip sebebiyle yapışılan -bu, haksız olanı- V. C. kahramanları da hiç kimsenin meçhulü değildir. Bunlar, kumarlı ve bol metresti ömürlerini de gözlerimizin önünde sürmüşlerdir.

Şimdi. İşte bunların hepsi sütten çıkmış kaşık ve ihtilal, sadece dedikoduların, alanların, iftiraların üzerine bina edilmiş bir tepki! Görüyor musunuz, zavallıcıkların can ları nasıl boşuna yakılmış..

Şimdi lütfen, bu "Sütten çıkmış kaşık" ünvanının, deve mi kuş mu olduğu belli almamış ihtilal usulleriyle nasıl sağlandığını öğrenmek ister misiniz? Bu misaller hep, gerçeklere dayanmaktadır, Demokrat gazetelerin "haklarındaki haksızlık tamir edildi, haksız iktisabı olmadığı anlaşıldı, parası serbest bırakıldı" diye liste halinde isimlerini yayınladıkları kimselerden bazılarının resmi savunmalarından mülhemdir.

Efendim, Yüksek Soruşturma Kurulu şu kadar haksız iktisabını tesbit etmiş. Evet, resmi geliriyle serveti arasında böyle bir fark da mevcutmuş. Ama, şimdi hatırlamış Ninesi var ya! İşte o öldüğünde, bir kâğıt bırakmış. Kâğıdı okumuşlar. Diyormuş ki: "Şiltemi açınız!" Şilteyi açmışlar. Açmalarıyla birlikte, gözleri kamaşmış. Tam, 20 bin altın. Çil, çil.. Hemen satmışlar. 20 bin altın ne eder? Aaa, hayret! Tam, o haksız iktisabın tutarı. Beraat ettirmekten başka çare var mı? Aksini nasıl ispat edersin, ne dersin, ne yaparsın..

Bakkal Bodastan, "Bunlar ayda 1200 değil, 400 liralık alışveriş ederlerdi" diye alınmış vesikalar. Müteahhitlerin "Bu apartman 800 bin lira eder ama, ben onu kendisine 27 bin liraya yaptım, üstünü almadım, zira babası benim sütannemin bacanağına vaktiyle çok iyilik etmişti.." tarzındaki beyanları. "Mahkeme bizim kıza 400 lira nafaka biçti, halbuki toruna bu parayla bakmak imkânı yoktu, onun için damattan ayrıca, elden 26 bin lira aldım" senetleri.

İhtilâlin, bir çok adamın yakasına haksız yapıştığından zerrece şüphe yok. Tutulan yol isabetsiz, a**daletsiz, akılsız olmuştur. Kabul!**

Ama, siz bunların hep "Sütten çıkmış kaşık" olduğunu bu delillerle, bu vesikalarla iddia edersiniz, hukuk ve beğenmediğiniz İhtilâl Adaleti sizi beraat ettirir. Yalnız, bırakınız da biz, o günlerde ayda veya Merihte değil, Türkiyede yaşıyanlar şöyle bir güzel kahkaha atalım!

O halde?

O halde şu: Bir adam bir ailenin hayat tarzına bakacak veya kulaktan dolma bilgi edinecek, sonra, bir hesap yapıp "Bu aile, ayda 1200 lira bakkal hesabı yapar" diyecek. Neden 1000 veya 1400 lira değil de, 1200? Meçhul! Ama, eğer o aile gerçekten 1000 liralık bakkal alışverişi yapıyorsa, işte size 10 senede 24 bin liralık bir haksız iktisap hesabı.. Aile de ne yapar? Bakkal Bodostan vesika getirip, temize çıkar! Böyle başa, böyle traş..

Yok, şu gülünç meseleyi cesaretle ele alıp, demagojiden de kurtaracak bir hal yoluna soksak çok iyi ederiz. Böylece, boşuna çekilen sıkıntılar da ortadan kalkar.

olarak A. P. tün, bazı meselelerde son söz hakkı olmalıydı. A. P. li idareciler, bu yönden. Gruba söz hakkı vermedikleri iddiasıyla hücuma mâruz bırakıldılar. Mesela sözlü sorular ve kanun teklifleri meselesinde ilk defa Grubun fikrine müracaat edilmeliydi. Kulisçiler, Hükümetin tekliflerinin de evvela kendi Gruplarından geçmesi gerektiğini savundular. Ortaya bir de misal attılar. Memur maaşları meselesinde zam tehiri konusu Hükümetçe karara bağlanmış ve Gruba bir emrivaki şeklinde intikal ettirilmişti. Bütün bunlar, haftanın sonunda, liderlik peşinde koşan Apaydının ekmeğine yağ sürdü.

Her telden ayrı bir ses

Ancak A. P. Grubu içinde haftanın sonunda ortaya çıkan bu durumun bir de evveliyatı vardır. Üstelik A. P. Grubu içinde tek cereyan da bu değildir. Her şey Apaydın tarafından Gruba verilen' bir takrirle başladı. Bir ay kadar evvel Burhan Apaydın tarafından kaleme alınan bu takrir, parti içinde bir revizyon fikrini derpiş ediyor ve A P. nin idari mekanizmasının kifayetsizliğinden bahsediyordu. Tabii, zahiri sebebin altında yatan hakiki sebep, Gümüşpala ile Apaydın arasında cereyan eden liderlik mücadelesiydi. Evvelki haftanın sonunda takrir Gruba intikal edince, mesele birden alevlendi. Fakat bu arada bir başka grup da fırsatı ganimet bilip sessizce harekete geçti. A. P. nin müfrit kanadan teşkil eden ve Evliyaoğlu - Tezkan ikilisinin sözcülüğünü yaptığı bu grup koalisyonun çökmesi için sarfettikleri gayretlerine bir yenisini ekleyerek Apayduncılar ve Gümüşpalacılar arasındaki gerginleşmeye yüz tutan havayı körüklediler.

Kadri Eroğan
"Safını seç!"

Bu sırada bir başka isim ortaya çıktı ve Bakanlık havası çalmaya başladı. Bu, Cevdet Perindi. Perin, Bakanlıklar A. P. liler arasında paylaşırlarken yurt dışında bulunduğundan ve Güpüşpalanın oyu ile Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığını Kâmuran Evliyaoğluna kaptırdığından, ancak ikinci bir koalisyonda bir Bakanlığı gözüne kestirdi. Fakat perde arkasında Kalmayı da ihmal etmedi. Nitekim Apaydın - Gümüşpala ihtilafı dolayısiyle fikrini soran bir gazeteciye:

"— Ben fikrimi söylemek için fırsat kolluyorum. Şimdi konuşursam Basın - Yayın Bakanlığında gözü var, onun için konuşuyor" derler. Ben zamanı gelince konuşacak ve Bakanlık filan da kabul etmiyeceğim" diyerek vakit kazandı.

Evvelki haftanın sonundaki olağanüstü Grup toplantısında Apaydının takriri ele alınınca çeşitli cereyanlar ve onların şampiyonları at oynatacak meydanı buldular. Keyfiyet bakımından değil ama, kemiyet bakımından Grupta gürültücü ekalliyet olan ve Apaydıncılarla işbirliği yapan müfritler Başkanlık Divanı üzerinde de tesir icra etmeğe başlayınca ve salonda ekseriyet kalmadığı halde oylamaya geçilince. Bakanlardan Evliyaoglu dayanamadı ve kürsüye çıkarak:

"— Başkanlık hata ediyor. Salonda ekseriyet kalmadı, oylamaya geçiyor. Bu doğru değildir" şeklinde konuştu.

Grup Başkan Vekili Kadri Eroğan birden feveran ederek kürsüyü terketti ve istifayı da bastı. Bu elektrikli hava Grupta bir şaşkınlık husule getirince, Apaydın ve taifesi fırsatı ganimet bilerek pusuya çekildik*.

Gizli toplantılar

Pusuya çekilmeyen ve yeni taktikler peşinde koşan bir başka grup Cevdet Perin ve onbeş arkadaşının meydana getirdiği grup oldu. Perinciler, haftanın ortasındaki çarşamba akşamı Mecliste Neriman Ağaoğlunun konuşmasından sonra, saatlerin 20'yi gösterdiği sarada Belvü Palasın oturma salonunda gizli bir toplantı yaptılar. Toplantıda ilk olarak kuvvet tesbiti yapıldı. Fakat bu pek memnuniyet verici olmadı. Cevdet Perin, Grup içinde kuvvet değildi. **Nitekim, saat 22,30 a kadar, devam eden** toplantıdan sonra Gölbaşına kadar yapılan bir hava alma gezisi bile Bakanlık peşindekileri pek ferahlatamadı. Ertesi gün tekrar toplanmak üzere karar alındı ve dağılındı. Fakat ertesi gün küçük Grubun toplanmasına imkân hasıl olmadı. Zira Grup kendiliğinden dağıldı. Perin de hemen o akşam 21 treniyle İstanbula hareket etti.

A. P. Grupu içindeki cereyanlar pek karışık olduğundan ve A. P. li milletvekilleri henüz ne tarafa meyledecekleri hakkında sarih bir hükme sahip olmadıklarından mesele umumi efkâra bir "Apaydın ve Güpüşpala İhtilâfı" olarak aksetti. Üstelik. Grupta alınan kararla Gümüşpalanın hesap vermeğe çağırılması ve Pala Paşanın bu talebi askeri bir alışkanlıkla sertçe reddedişi çeşitli söylentilere yol açtı. Dolayısiyle Apaydının zevahiri kurtarmak için bir açıklama yapmasına sebep teşkil etti.

Burhan Apaydın bu açıklamasını bir basın toplantısı şeklinde haftanın ikinci yarısında, saat 14,30 da, T. B.M.M. Basın Bürosunda, uzunca masanın başında yaptı. Apaydın girizgâha lüzum görmeden sadede girdi ve takririn artık Gruba mal olduğunu ifade ederek:

"— Herşeyi bütün teferruatıyla sizlere nakledecektim. Fakat bu artık bir Grup meselesi olduğu için, bunları Grup toplantısında bahis konusu edeceğim" dedi.

Sonra da gazetecilerin sual sor-

Cevdet Perin
Bakanlık peşinde

Haksızlıkların tamiri! Ama ne zamandan beri yapılanların?

Adama, V. C. kampanyası açıldığında tazyik yapmışlar. "Ya bu işe geçersin, ya pasaportunu veririz" diye. Adam, sağlam çıkmış. V.C. ne girmemiş, her belâyı göze almış. Adamı dışarı etmişler, yerine bendelerinden bilini getirip oturtmuşlar. Sonra, İhtilâl olmuş. İhtilâl, kulağından tuttuğu gibi, V.C. maskarasını atmış, ötekini işine iade etmiş.

D.P. kodamanı» Belediye Başkanına kart yollamış : "Partimize büyük hizmetleri dokunan ocak başkanımızı bir münasip yere koy ve eline bolca para geçmesini sağla!" Belediye Başkanı bakmış, her Köşe zaten dolu. Kodamanın hatırı da var. Görülmemiş Kalkınmayı ve Nurlu İstikbâli bir türlü kabul etmek istemeyen inatçının işine son vermiş, ocak başkanına buyur etmiş. 27 Mayıs olur olmaz, hele Belediye Başkanının sumeni içinde kart da bulununca ocak başkanını Balmumcuya sevketmişler, işin asıl sahibini çağırıp yerine oturtmuşlar. Sonra öteki, beraat etmiş. Salıvermişler.

Şimdi, bir edebiyatı Haksızlıklar tamir edilsin! İyi, edilsin. Ama önce, haksızlıkların başlangıç noktasının tâyini gerekmez mi? Boncuklu İbrahimin şamar oğlanı, unutulmaz Adalet Bakanı Hüseyin Avni Göktürk bir kalemde, "Görülen lüzum üzerine" Temyiz Başkanından üyelere bir takım adliyeciyi tekaüt etti. Yerlerine de, "mutemet adamlar" getirdi. Gidenlerden biri, Basın davalarına bakan Üçüncü Dairenin Başkanı Baha Arıkandı. Oraya, Göktürk kadar unutulmaz Celil Cevherlioğlu getirildi, İhtilâl, "Görülen lüzum üzerine" unutulmaz Göktürkün unutulmaz Cevherlioğlusunu kapının dışına bırakıverdi. Bilir misiniz ki bugün İstanbul A. P. Senatörü olan Cevherlioğlu seçim kampanyasında "İşte, düşmanımız gazetecileri kodese tıkan kahraman!" diye takdim Olunmuştur? Cevherlioğlu da, haksızlığa uğramış inkılâpzedeler arasındadır! Misâlleri, bu mecmua boyu uzatmak kabildir.

İhtilâl hiç haksızlık yapmamış mıdır ve V.C. kampanyası devam ederken işlerinden olanlar sadece politik sebeplerin kurbanı mıdırlar? Bu iki sualin ikisine de "Evet" demek, insafla alâkalı olamaz. Gerçekten, her zaman, bir takım yaşlar kuruların yanında yanmıştır. Ama, haksızlığın sadece 27 Mayıstan sonra eski Demokratlara yapıldığını söylemek, buna mukabil Halkçıların D. P. iktidarından hiç bir şey çekmediklerini ileri sürmek gülünç, yemiz ve maksatlı bir iddiadır. Geçenlerde Samet Ağaoğlunun karısı, Mecliste, kocasının 90 aydır Ölüler Evinde tutulduğundan sızlanmıştır. 20 ay! Adamın suça, bir Anayasayı ayaklar altına almak. Hiç bir şey yapmış olmasa, bir ihtilâle sebebiyet vermiş. Suç bu ve 20 ay! Bilir misiniz ki sadece Yusuf Ziya Âdemhan D. P. lilere daha 1955'te "Romanın yandığını görmüyor musunuz?" diye seslendiğinden ve Nihat Erimin Menderese müşavir tâyin edilmesine pek şaştığından tam 24 ay, o Ölüler Evinde, hem de konforlu Kayseri hapishanesinde değil, âdi suçlular arasında yatırılmıştır?

Haksızlıkların tamiri İstenilirken, bir başlangıç noktası seçilmemesi imkânsızdır. Bu memlekette, haksızlık 27 Mayısta başlamamış, 27 Mayısta bir haksızlık zincirinin halkaları tamir için ele alınmıştır. Bu arada yeni haksızlıklar yapıldığını inkâr eden yok. Ama lütfen, işi gürültüye getirmeyelim. Olur mu?

mâlarını bekledi. Bir gazeteci hemen suâli yapıştırdı;

"— A. P, içinde tatbik etmek istediginiz politikanın mahiyeti nedir?"

Apaydin bu suale gülümsiyevek cevap verdi:

"— Hareket tarzımız şudur: Memleketin bir an evvel huzura ve refaha kavuşması için Hükümetin kuvvetli bir duruma gelmesi azimdir. Halen Hükümetin faaliyetleri ve iki partinin, münasebetleri koalisyon anlayışına uygun bir şekilde cereyan etmemektedir. Her iki partinin iki siyasi grup olarak Meclis içinde müşterek çalışması halinde meselelerin halledileceğine kaniim."

Bu sözler tamamile doğru olduğundan ve gerçek ihtiyacı ifade ettiğinden üzerinde hemen ittifak edildi. Ancak, böyle bir işbirliğini acaba Gümüşpala istemiyor muydu ki?

Ragıp Gümüşpala
Liderlik imtihanı

Muhabir bu defa sualini takviye etti ve:

"— Yani C. H. P. ye daha fazla mı yaklaşılmasını istiyorsunuz?" diye sordu. Apaydın bu suale kesin bir cevap verdi:

"— Evet..."

Madalyonun öbür yüzü

A paydının basın toplantısından sonra grup kararı gereğince Gümüşpalanın başkente gelmesine intizar edildi. Fakat yıldırım tele rağmen Pala Paşa Egedeki gezisine devam etti ve pek umursamadı. Fakat asıl telâşa düşen Gümüşpalacı A. P. liler oldular. Binan Bosna hemen trene atlayarak liderine İzmirde iltihak etti. Bir başka eski Apaydıncı olan, fakat son dakikada selâmeti Gümüşpalanın yanında bulan Alp Doğan Şen de İzmire gitmeğe karar verdi. Ama treni kaçırdığından Ankarada kaldı.

Bu sırada A. f. Genel Başkam Ragıp Gümüşpala yanında mutemet adamı Genel Sekreter Osma olduğu halde Egedeki nabız yoklama gezisine devam etmekteydi.

İşçiler

Bir çatı aranıyor

Hatip sözlerini bağladığı zaman. salonda bulunanlar bir kaç saniye duraladılar. Kura süren sessizliği birden bir alkış takip etti. Dinleyenler içten gelen bir tezahüratla, konuşanı selamlıyorlardı. Alkışlanan hatip sözlerini:

"— Artık, hakkımızı almanın, şunun bunun siyasi oyununa kurban

gitmemenin sırası gelmiştir. Dikkat etmeliyiz. Zira o siyaset cambazlarının mikrofon ustalığının yanında bizler amatör kalırız. Ama şunu biliyorum, onlar da bilsinler, maymun gözünü açtı" diye bitirmişti. Kürsüdeki bardaktan bir yudum su içerek, yerine oturmak üzere yürüdü.

Hâdise geçen haftanın sonlarında bir gün İşçi Sigortaları Genel Müdürlüğü binasının toplantı salonunda cereyan ediyordu. Konuşan, Türk-İş Konfederasyonu İdare Heyetinden birisiydi. Hatip tenkidlere cevap vermek için başladığı konuşmasının önemli bir kısmını işçi sınıfının kurmak üzere bulunduğu yeni siyasi parti üzerine bina etti ve Mecliste temsil edilen siyasi partilerin durumlarından dem vurarak sosyal adalet ilkelerine eğilecek işçi haklarını savunacak bir sınıf partisinin kurul ması lüzumunu belirtti. Bu siyasi parti çatısı altına emekçilerin bütünü girecek ve bunlar kuvvet halini geleceklerdi. Nitekim hatibin sözlerinin bir yeri daha son derece büyük tezahürata sebep **oldu.** Sözünün burasında sendikacı şöyle dedi.

"— Bakınız, şurada bir tek Bakan göremiyorsunuz. Bir teki gelmek lüzumunu hissetmiyor. Neden? Zira biz işçilerin kuvvetli bir kitle, bir birlik olduğumuzun farkında değiller Bize önem vermiyorlar. Bunu kendilerine anlatacağız..."

Haftanın başında başlayan Türk-İş Konfederasyonu Genel Kurul toplantısı, bu defa geçen senelere nazaran bambaşka bir hava içinde devam etti. Şöylece bakılırsa, toplantıda Konfederasyonun yıllık çalışmaları gözden getiriliyordu. Ama aslında toplantı yeni bir siyasi partinin kurulmasıyla ilgili çalışmaların miheng noktasını teşkil etti. Muhtelif sendikalara mensup idareciler çok evvelinden bu işle ilgili çalışmalarını bitirmişler, Ankaraya, bir sonuca varmak Üzere gelmişlerdi. Şimdi, sonuca varılmak üzereydi.

Konfederasyon toplantısında ldare Heyetinin raporu, bunun üzerindeki tenkidler, istekler v.s. sâdece satıhta kalan sözler Oldu. Her hatip çıkıyor, evvelâ şöyle bir giriş yapıyor, sonra kurulması tasarlanan partinin lüzumunu belirten konuşmaya atlıyordu. Üç gün devam eden çalışmalar aşağı yukarı bu minval üzere oldu. Bu arada Konfederasyonun işleri de yarım bırakılmadı. İhtisas komisyonları kuruldu ve işçilerle ilgili meseleler üzenine eğilindi.

Küçük bir pürüz..

Konfederasyon Genel Kurul Toplantısı, İşçi Sigortaları salonunda devam ederken, kurulacak siyasi partinin hazırlık'arıyla ilgili temaslar Konfederasyon Genel Merkezinde devam etti. Toplantılar sohbetler şeklinde oluyor, muhtelif fikirler söyleniyordu. İlk günlerdeki toplantılarda genel olarak, önceki temasların muhasebesi yapıldı.

Ancak, Konfederasyon idarecileri ve bazı sendika başkanlarının bu toplantıları yanında, bir başka yerde diğer bazı sendikacılar toplanmaktaydı. Bunların derdi, elden gidenden de koparılırsa kâr düşüncesiydi.

İstanbuldan ve bazı illerden gelen gibi sendikacıların katıldığı toplantıda, yeni kurulacak partiye İltihak etmek veya etmemek fikri tartışıldı. Geç vakitlere kadar devam eden toplantıda T. İ. P. kurucuları ve yöneticileri, fikirlerinde ısrara karar verdiler. Aralarında bir de protokol imzaladılar. Protokole göre, yeni bir parti kurulmıyacak buna teşebbüs edenler, kurulu T.İ.P. ne iltihak edecekler ve işçi kitlesinin hakiki temsilcisi haline bu parti getirilecekti. Toplantıya katılanlar durumdan kimseyi haberdar etmemeye ve Basına birşey duyurmamaya da karar verdiler.

Ancak, toplantı dağılalı bir-iki saat ölmüştü ki katılanlardan biri,

Çalışma Bakanlığında yapılan toplantıda işçi temsilcileri

Koyun can, kasap et derdinde

Türkiye İşçi Partisine mensup idareciler yeni teşekkül edecek siyasi mitinin kuruluşunda ufak bir değişiklik istiyorlardı.

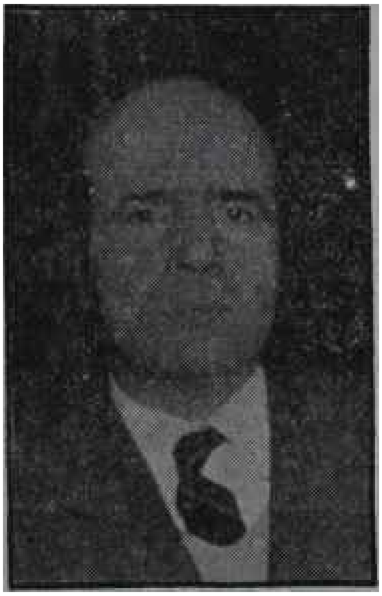
Bu sendikacılara göre, elde kuralmış bir İşçi Partisi vardı. Bir velisi, sâdece maceraydı. Şayet kuvvet haline gelinmek isteniyorsa, kurulu partiyi desteklemekle bu elde edilebilirdi. Yeni bir teşekküle gitmektense, eldekini kuvvetlendirmek evlaydı.

T. İ. P. kurucuları ve yönelticileri haftanın ortasında çarşamba günü rüzgârlı Sokaktaki İnşaat İşçileri Sendikası lokalinde toplandılar. Avni Erakalın, Rıza Kuvas, Muzaffer Daysal, Kemal Türkler, Fakir Tahir düşünülen yeni partinin kurucuları arasında bulunan bir sendikacıya eğlence yerlerinin birinde rasladı. Esasen onu arıyordu. Durumu ariz amik anlattı. Sadece bir parça ağırdan **aldı** ve protokolden bahsetmedi.

Haber, Konfederasyon yöneticilerinin kulağına geldiği zaman pek sürpriz tesiri yapmadı. Zira , daha bu mesele üzerinde durulmuş, enine boyuna konuşulmuş ve T. 1. F. kurucularına "Sizler parti olarak yeni teşekküle katılım. T. İ. P. nin Bu katılışını bütün vecibeleriyle kabulleniyoruz. T.İ1. P.nin bilinen borçlarını da yeni teşekkül üzerine alacaktır" denilmişti, İkinci bir gık, hakikaten

bir işçi sınıfının normal gelişiminin sonucu olarak kabul edilen hareketin öncüleri tarafından kabul olunmuyordu. Giden gider, kalan kalırdı. Yeni parti kurulacaktı.

T. t. P. yöneticilerine bu hareketin mahiyeti uzun uzun anlatıldı. Yeni siyasi teşekkül, bundan evvelkilerine benzemeyecektir. Tele, seçim sonuçlarından sonra ortaya çıkan bazı gerçekler bir sınıf partisinin doğuşunu şart hale getirmiştir. Cereyan, politika heveslilerinin aradıkları macera değildir. T. İ. P. yeni teşekküle iltihak ederse bir sınıfı temsil edecek siyasi teşekkülün kuvveti elbette artacaktır. Az da olsa bir işçi kitlesini sinesinde barındıran bu teşekkülün ayrı kalması halinde, zarar iki taraflı olacaktır. Ancak, T. İ. P. zararın büyüğünü sineye çekecektir. Böyle bir halde T. İ. P. nin tabelâdan ibaret kalması mümkündür. Diğer taraftakileri üzen, başlangıçta işçi kitlesi arasında bir ayrılık varmış hissinin ortaya çıkmasıdır Bunun dışında, sendika başkanlarından yüzde 95 çoğunluğun tasvip ettiği yeni parti fikrinin zaafa uğramasını beklemek safdillik olacaktır. Birkaç düşünce..

Seyfi Demirsoy
İki yolun ağzında

Haftanın başında genel olarak Konfederasyon merkezinde yapılan toplantılarda, birkaç mesele üzerine eğilindi. Bunlardan ilk plânda ele alınan. mevcut siyasi partilere mensup sendikacıların bir araya getirilmesidir. Seçimlere iştirak eden partilerden hemen hepsi işçi teşekküllerine ellerini uzatmışlardır. İşçi teşekküllerine mensup sendikalılar arasında muhtelif partilere mensup, olanlar mevcuttur. Hatta bunların oylarıyla Meclise muhtelif kimseler milletvekili olarak gelmiştir, ilk nazarda, Mecliste veya Meclis dışında politikayla iştigal eden sendikacıların bir araya getirilip, konuşturulmaları düşünüldü. Böylece ayrı ayrı siyasi partilerde yer alan sendikalistler kolaylıkla aynı çatı altında toplanacak ve bir nevi üst kademe teşkil edilmiş olacaktı. Sonradan bu fikir beğenilmedi. Zira işçide doğan şuu-

Anlayışsız bir sınıf

İnsanlar, bir dar çevrenin içine düştükleri zaman, gözlerinin iki tarafına kanatlar yerleştirilmiş atlara dönüyorlar. Etraflarım hiç görmüyorlar, etraflarını hiç anlamıyorlar.

Böylesine anlayışsız bir zümre, Servet Beyannamesi aleyhtarı iş adamları.. Başka hiç bir meseleleri yok, sadece Servet Beyannamesinin kalkmasını istiyorlar. Bütün ticaret hayatını, bütün iş hayatını felce uğratan, durduran budur. O kalktı mı, milyonlar ve milyonlar harekete geçecek, çark hemen dönmeye başlayacaktır. Bu savunmayı yapanlar, hemen ve hususi itinayla eklemektedirler:

"— Sakın, benim gocunduğum bir nokta var sanılmasın. Servet Beyannamesine itirazım yok. Ama, piyasa.."

Şu piyasada, gocunanın kim olduğu bir anlaşılsa!

Şimdi, Servet Beyannamesinin faydası, zararı, maliye ve vergi yönünden tesiri bir yana bırakılsın. Ama, bu çeşit iş adamlarının memleketin manzarasından, umumi efkâra hâkim cereyanlardan, sağlam kuvvetlerin temayülünden ve nihayet pek geniş zümrelerin hislerinden zerrece haberleri yok mudur? Nedir Servet Beyannamesinin kalkması için ileri sürülen sebep? Efendim, bir takım kimseler "Bunu nereden buldun?" diye sorulacağından veya bir Servet Vergisi konulacağından endişe ederek paralarının tamamını deklare etmemiştir. Bu yüzden şimdi, bunu çalıştıramıyorlarmış. Ya küpte muhafaza ediyorlarmış, ya dışarıya kaçırmaktaymışlar. Paray çarkın içine katabilmek için, eksik Beyannamelerinin iptali lazımmış. Peki, sonra? Sonra da bu usul toptan kalkmalıymış. Neden? Çünkü sermaye, bağdan ve kayıttan hoşlanmazmış. Bu ticaret hayatında, çeşitli para kazanma yollan varmış. Her gelirin izah tarzı ve tabii, vergisi olmazmış. Servet Beyannameleri ortada kaldıkça bu paralar kaçacakmış Hem, ihbar müessesesi de gözleri korkutuyormuş. İş adamı serbest bırakıldı, kazancının hesabı sorulmadı mı, bakınız her yer nasıl güllük, gülistanlık olacakmış. Efendim, başka murakabe usulleri konulmalıymış. Mesela yeminli hesap uzmanları gelir vergisi beyannamelerinin yüzde üçünü beşini değil de, altmışını yetmişini kontrol etmeliymişler.

Bu taleplerin, gayrımeşru kazançlara ve bir belirli ticaret anlayışına Hükümet tarafından prim verilmesini isteme manasından başka manaya geldiği iddia olunabilir mi? Servet Beyannamesi usûlü ıslah edilsin. İhtilâlin karışık günlerinde alınan beyannameler açılmaksızın iade olunup hemen yenileri istensin. Hükümet güven versin, sarih ve açık taahhütte bulunsun. Bunlar hep anlaşılır, mantıki tekliflerdir. Ama, "Servet Beyannamesini kaldırın" feryadı?

İçinde bulunduğumuz politik ve psikolojik ortamda, bir servet düşmanlığı her yerde hissedilirken, geride kalan bir devredeki mesuliyetsizlikler ve aşırılıklar bütün bir zümreye şüpheli gözle bakılmasına yol açmışken, demokratik rejimin işlemeyeceği, zira ona "mutlu azınlık"ın hâkim olduğu edebiyatı yapılırken, çok daha geniş kütleler hareket halindeyken bütün bu cereyanın üzerine kızgın yağ dökecek böyle tasarruf Hükümetten istenir mi? Akıl mıdır, bu? Basiret midir, bu? Bunu isteyen, bu toprakla alakası bulunmayan kapkaççı ise, diyecek yoktur. Ama köklü iş adamının, mensup olduğu sınıfı toplumun gözünde tarifsiz şekilde zedeleyecek, onunla birlikte Hükümetin de itibarın sıfıra indirecek, her türlü tahrike yol açacak ve başlayacak kampanyada başının üzerine dünyanın yıldırmamı çekecek, toplum içindeki yerini daha da güçleştirecek böyle bir davranışına isim vermek güçtür.

Yok, belki de değildir. Bu, bindiği dalı kesen adamın hikâyesidir! Tarihte sınıflar, başlarına belâyı hep böyle getirmişlerdir.

Okuyucu Mektupları

Zam mevzuu olan şu % 15. nihayet neticelenebildi. Oldu olacak, verilmeli, verilmemeli. elzemdir değildir derken, bir sene tehir edildiğini Allaha şükür öğrenebildik.

Diğerlerini bir tarafa bırakalım, doğuda açlığın bahis mevzuu olduğu şu günlerde gerçek vatandaş olan her memur bundan çoktan vazgeçmiştir.

Beni sevindiren diğer bir nokta da; gazetelerin mevzu kıtlığında kalmışcasına, herşeyden mühimmiş gibi iri puntolarla "Zam var, zam yok" şeklindeki hengünkü yazılarından kurtulmuş olacağımız ümididir.

Sınırlı para ile ayın sonunu getirmeğe çalışan bizler, millet menfaatına olduğu takdirde değil bir sene, beş sene beklemeğe hazırız.

Aysel Gökçen - İzmir

Milletvekili maaşlarına zam yapabilmek için üç komisyon Maliye, Bütçe. Anayasa harıl harılaçık kapı arıyor, Şu hale bakıp da kötümserliğe kapılmamak mümkün mü? Milletin vekili olanlar, çoğunluğun perişanlığını görmüyorlar. Doğu Anadolu, insanıyla, hayvanıyla açlığın pençesinde. İşçi asgari geçim için sızlanıyor. Memur, üzgün ve mütevekkil. İnanın. % 15 zammı da istemiyor, bir yanda açlık ve işsizlik yılanları baş kaldırmışken!.

Memurların çoğunluğu da böyle düşünür sanıyorum. Yeter ki mebus aylıklarına da zam yapılmasın. Meclis açıldığından bu yana, icraata bakınız. Hayatı ucuzlamak yoluyla bütün millete refah getirmek varken, milletin temsilcileri ilkönce sihirli parmaklarıyla kendi geçimlerini ayarlıyorlar. Efendiler, yoksa siz, mutlu azınlık olan milyoner vatandaşların vekili olma çabasında mısınız? Haydi hayırlısı!.

Güllen Toprak - Sakıta

run bir tepkisi halinde ortaya çıkan hareket adeta sınırlanıyordu. Münferit temaslar ve bunların bir sonuca bağlanması daha uygun görüldü.

Bu arada, kendiliğinden gelen politika erbabına da rastlandı. Eski bir sendikacı olarak ve bu kitlenin

Bülent Ecevit
Tek Bakan

oylarıyla Meclise girdiği iddiasında bulunan Nuri Beşer bunların başındaydı, Beşer, Konfederasyon yöneticilerine, yeni partinin saflarında olmayı büyük bir şeref sayacağını öncelikle söyledi. Aslında Beşer bir işçi değil miydi? Hasbelkader bir siyasi partinin Genel İdare Kuruluna girmiş ve orada isçileri temsilen görev yapmıştı!

Sendika başkanları ve Konfederasyon idarecileri temaslarının büyük bir kısmını tamamlamışlardır. Partinin tüzüğü ve programı hazırlanmıştır. Siyasal Bilgiler Fakültesi öğretim üyelerinden birinin hazırladığı programda yer alan esaslar kesindir, dolambaçlı yollara sapmadan vazedilmiştir

Sosyal adalet ilkeleri üzerine bina edilen programda, işçi meseleleri birinci plâna alınmış, fazla dağılınmadan, kitlenin anlıyabileceği şekilde ortaya konmuştur.

Yeni kurulacak partinin kurucuları arasına Siyasal Bilgiler öğretim üyelerinden bazıları katılmaya söz vermişlerdir. Partinin fiilen kuruluş hazırlığına önümüzdeki hafta bağlıyacak Çalışma Meclisinin kapanışından sonra girişilecektir. Ancak prensip olarak anlaşmalara varılmıştır. Partinin ismi üzerinde iki veya üç teklif mevcuttur. Sosyal Güvenlik Partisini, İdarecilerden bazıları anlaşılması güç bulunduğundan benimsememektedirler. Şimdi ortaya atılan isim Türkiye Sosyalist Partisidir. Bu hususta karara önümüzdeki hafta varılacaktır.

Nitekim, perşembe gecesi Konfederasyon binasında yapılan toplantıda durum açıkça belli oldu. Avni Erakalın ve T. İ. P. yöneticileriyle Seyfi Demirsoy, Ziya Hepbir ye bazı Konfederasyon yöneticileri bir araya geldiler. T.İ. P. idarecileri yeni bir parti kurulmasının lüzumsuzluğunda ısrar ettiler. Gerekçe olarak ta İşçi Partisinin mevcudiyetinden dem vurdular. Toplantıda, bir sonuca varılamadı. Ama her iki taraf, bir sınıf partisinin mevcudiyetinin lüzumunda prensip olarak anlaşmaya vardılar. Cuma gecesi yapılacak toplantıda mesele kökünden halledilecekti.

Kötü bir tesadüf, cuma aksamı toplantıya engel oldu. Demirsoyun babası vefat ettiğinden, Konfederasyon Başkanı acele İstanbula gitti. Böylece, T. İ P. nin yeni siyasi teşekküle karşı davranışının ne olacağı anlaşılamadı. Ama, bütün bu pürüzlere rağmen, yeni partinin kurulması işi, geriye bırakılmadı.

Yeni partinin kuruluş hazırlıkları devam ederken haftanın sonunda İşçilerin, toplantısı adamakıllı renklendi. Cumartesi günü Başbakan İnönü toplantıya gelerek bir konuşma yaptı. Böylece sona eren toplantının birinci gününde Çalışma Bakam Ecevit bulunmuş, sonuncu gününde de İnönü toplantıya katılmıştı. Sendikacılar artık "toplantımıza hiç bir Bakan gelmek lüzumunu hissetmedi diyemiyeceklerdi. Ama bu hareket sonucu, işçileri çatısı altında toplamaya kararlı yeni siyasi teşekkülün kurulmasıyla ilgili çalışma bir kat daha arttı. Esasen, Hükümet üyelerinin toplantıya katılıp katılmaması bir konuşmada şöylece söylenmiş kelimelerden başka bir şey değildi Teni siyasi teşekkülün kurulmasını hazırlıyan sebepler, bu ve buna benzer olayların çok dışında, çok ötesindeydi... .

E Ğ İ T İ M

Enstitüler

Şol cennetin ırmakları..

(Kapaktaki mesele)

Hadise, haftanın ortalarında cereyan etti. Bir yandan, dünya edebiyatının tanınmış zamparalarının aşk hikâyelerini allayıp pullayıp tefrika diye gazetelere satan, diğer taraftan aynı gazetenin başka bir köşesinde, ciddi ciddi, şol cennetin ırmaklarından bahseden bir adam şu ithamı yüksek sesle tekrarladı:

"— Köy Enstitülerinde şu konuşma yapılmıştır: Aile kudsiyeti bir saçmadan başka bir şey değildir. Senin karın, benim karım diye tabiat bir şey ayırd etmemiştir. Bu, insan bencilliğinin meydana getirdiği bir şeydir. Bunları ortadan kaldıracak eleman biziz!"

Ailesi konusunda hassas Türk köylüsü nezdinde Köy Enstitülerini kötülemek maksadıyla gerici çevrelerin o enstitülerin kurucusu C. H. P. iktidarının karşısında bulunan kuvvetlerin pes perdeden yaptıkları bu tipik propagandanın yüksek sesle tekrarı, bir anda, tepkiye yol açtı. Köy enstitüleri mensupları, bunu, başka ithamlardan çok şiddetli şekilde yalanladılar ve yalancıların yüzlerine salıverdiler.

Memlekette bir süreden beri devam edegelmekte olan ilericilerle gericilerin çeşitli konulardaki çatışmaları son haftalar içinde dönüp dolaşıp, oldukça eski bir konunun üzerinde yeniden düğümlendi ve bunlar gene karşı karşıya geldiler. Böylece, akademik bir tartışma sınırım çok aşan, aslında ve birinci derece bir ülke problemi olan köy enstitüleri davası günün meselesi olma şansını kazandı. Bir bakıma, köy enstitüleri dâvasının günün en ilgi çekici tartışma konularından biri hâline gelmesi, gerici cephenin bozuk bir plak gibi artık bıkkınlık veren ve hemen hiç bir çevrede hiç bir ciddi ilgi toplayamayan iddialarının yeniden tekrarına, gazetelerinin ve dergilerinin sayfalarında bol bol iftira etmelerine yol açtı ama faydasız da olmadı. Bir kere, öncüleriyle ard--ıları ile pek malûm ve pak meşhur cephenin fikir dağarcığının 1945'ten bu yana ne ölçüde iflâs ettiğine en seç kin bir belge oldu. İkincisi, karşıt kuvvetlerin, memleketin an gerçeklerini görüp göstermekteki, derde deva bulmak için neler yapılması gerektiğim bulmaktaki sağduyuya ve bilgiye dayanan düşüncelerinin yeniden halkoyuna sunulmasına yardım etti.

Köy enstitüleri dâvası, onbeş yıldan beri zaman zaman geri tepen bir silâh olmuştur. Gerçi bu müesseselerin en işe yarar hale gelmesi gerektiği bir sırada kapatılmalarım sağlamakla sağ kanadın inanılmaz bir başarı sağladığı inkâr edilmez bir gerçektir ama bu, köy enstitülerinin bir dâva olmaktan çıkmasını da temin edememiştir.

Geçen haftalar içinde biri İstanbulda, öbürü Ankarada Türk Devrim Ocaklarında yapılan iki açık oturum, köy enstitüleri dâvasının gürültülü şekilde ele alınmasını sağladı. Böylece, yıllardan beri beceriksiz, çıkarcı ve gerçeklere göz kapayıp sırt çeviren bir politikanın kısır yönetimi içinde yüzde yüz bir çıkmaza girmiş olan eğitim ve öğretim probleminin köyün kalkınması ve köylünün okutulması yönünden ele alınmasına vesile teşkil etti.

Önümüzdeki Şubat ayı içinde toplanacak olan Milli Eğitim Şurası dolayısiyle esasen memleketin sözüm bekleyen eğitim ve öğretim problemleri ön plâna geçme şansım kazanacaktır. Şûranın toplanmasına yakın günlerde köy enstitüleri dâvasının şimdiden bir tartışma konusu olarak ele alınması, halkoyunun genel olarak memleketin eğitim ve öğretim problemleri üzerine dikkatinin çekilmesine yardımcı olması bakımından ayrıca faydalı oldu.

Köy Enstitüleriyle ilgili açık oturumda dinleyiciler
Bir dâva tartışılıyor

Yandı gülüm keten helva

Köy enstitüleri konusunda başlıca iki fikir karşı karşıyadır ve bunlar yıllardan beri birbirleriyle, her vesile ve fırsatta savaşırlar. Meselenin iç yüzünü bir kere daha gözönüne sermek, çıkar yol bulmak için şarttır.

Köy enstitülerinin kapanmasında birinci derecede rol oynayan ve temsilcilerini Necdet Sancar, Fethi Tevetoğlu, Dr. Hikmet Tanyu gibi sağ doktrin sahipleriyle Prof. Osman Turan ve Ali Uygur gibi hizmet cepheleri kimsenin meçhulü olmayanlarda bulan fikre göre durum şudur: Köy enstitüleri kuruluşlarından itibaren memlekete fayda değil zarar getirmişlerdir. Bu kuruluşlar, köy ile şehri birbirinden ayırma hedefi gütmektedirler. Buralardan istenilen vasıfta öğretmen yetiştirilememiştir. "İş içinde iş vasıtasiyle, iş isin eleman yetiştirme" prensibinden hareket edilmiş,olması yanlıştır. Köy enstitüleri kuruluşları ve bünyeleri itibariyle komünizmin gelişmesine uygun düşecek bir ortam yaratmıştır. Bir çok komünistler köy enstitülerine sızmışlar, burada geniş ölçüde çalışma imkânı bulmuşlardır. Köy Enstitüleri dergisindeki çeşitli yazılar, enstitülerde görülen çeşitli olaylar, bunların komünizme yataklık ettiğine delil teşkil etmektedir. Köy enstitülerinde zararlı yayınlar serbestçe okutulmuş köy çocuklarının fikirleri çelinmiş, bir yandan vasıfsız öğretmen yetiştirilirken, bir yandan da bunların komünizme yaklaşık olmaları sağlanmıştır. Köy kalkınmasıyla köy enstitüleri meseleleri bir-

birinden ayrıdır, birleşik yanlan olmamak gerekir. Bütün bunlardan başka köy enstitülerinde kız-erkek münasebetleri ahlak ve düzen bozucu bir mahiyet kazanmıştır. Bütün bu sebeplerle köy enstitüleri kuruluşları, gayeleri, işleyişleri bakımından memleketin zararınadır. Dün zararına olmuştur, bugün açılırsa gene aynı sonucu verecektir» Bu bakımdan köy enstitüleri yeniden açılmamalıdır.

... mı acaba?

Konuya böyle bir açıdan bakılıp da, insanın yüreğine kuşku ateşi, düşüncesine tedirginlik girdi mi, kendiliğinden bir başka soru da akla geliveriyor. Bu "...mı acaba?" dır. Öyle ya, köy enstitülerinin kurulduğu günden kapandığı güne kadar geçen 7 - 8 yıl içinde okutup yetiştirdiği, sonra da binlerce köye dağıttığı öğretmen sayısı 17 binin üstündedir. Bunlar, yıllardan beri bu köylerde öğretmenlik etmektedirler. Bugüne değin onbinleri asan köy çocuğunun eğitimini üzerlerine almışlardır. İddia doğru ise enstitüleri bitiren binlerce öğretmen memlekete zararlı fikirlerin temsilcisidir. Gittikleri yerlerde, okuttukları memleket çocuklarına, yakın temaslar kurmak Sorunda oldukları köylü vatandaşlara inandırıldıkları fikirlerin dışında bir şey aşılayabilirler mi? Bunlar, yüzdelerinde bazı değişiklik bile olsa, önünde sonunda komünizmden yana, hiç olmazsa buna yaklaşık kişilerdir.

Bu mantıki sonuca varınca, insanın tüylerinin diken diken olmamasına, hattâ, aklının başından çıkmamasına imkan kalır mı? Demek ki, Türkiye maarifi kendi elcağzı ile 7 - 8 yıl içinde 17 bini aşkın komünist yetiştirip köylere yollamış. Bu mantıki tablonun toplam hanesinde, bugün için memlekette bir kaç milyonu çok aşan bir komünist vatandaş topluluğunun bulunması gerekmez mi?

İddiaların doğruluğu bir an için kabul edilse bile, memleketin gerçek durumu, genel fikir eğilimi bu iddiaları haklı çıkaracak bir istikamette midir? İlk ferahlık buradan gelmektedir. İkinci ferahlık, sağ kanadın komünist sıfatım yakıştırdığı köy enstitüsü mensuplarının isimleri söylenince doğmaktadır. Mahmut Makallar, Fakir Baykurtlar...

Ana memleket meselelerini demokratik bir düzen içinde, fikir hürriyetine saygılı olarak, kimsenin kimseye kara çalmasına fırsat vermeden, demogojiye sapmadan, düşünme ve tartışma konusunu unutturacak bir yola girmeden görüşüp konuşmak, aklı başında insanlar için mümkündür. Davaya, bu açıdan bakıp böyle bir süzgeçten geçirince daha doğru sonuçlara ulaşmak da mümkündür.

Perçin !

Köy Enstitüleri Kurulalı *kaç yıl oldu, bir düşününüz.* Bunların *kapılarına kilit vurulmasının üzerinden kaç yıl geçti, onu da bir gözlerinizin önüne getiriniz. Köy Enstitüleri* mensuplarının *hala dimdik ayakta ve birbirlerine perçinlenmiş halde olmalarının, davalarım azimle savunmalarının, dergiler etrafında toplanmalarının, dernekler kurmalarının bir manası yok mudur? Bu, hiç bir şey ifade etmezse, o müesseselerim ne derece ülkücü, imanlarına bağlı, kendilerinden emin ve davalarına inanmış insanlar yetiştirdiğinin delilidir. Nitekim, o günden bu yana, kendilerine* arılan *türlü iftiraya, çamura rağmen zerrece sarsılmadan memleket, hatta milletlerarası çapta değerlerin yetişmesi bu mücadelelerini kuvvetlendirmiş, desteklemiştir. "Tonguç Baba"ları, ha-, yattayken bu alevi pırıl pırıl tutmuş, öldükten sonra hatırası bağların en kıymetlisi yerine geçmiştir.*

Şimdi, yurdun dört bir tarafına dağılmış oldukları halde yürekleri aynı ateşle yanan bu insanlar, köy enstitülerinin *gerçekten faydalı elemanlar yetiştirdiğinin canlı şahitleridir. Zira Anadoluyu, talihsiz kaderinden kurtaracak, onu sallayıp, sarsıp, silkip uyandıracak olanlar bu tip kimselerdir. Dünyanın bütün ileri memleketlerinde geniş toprakları böyle ülkücükler kalkındırmışlar, kendi içlerindeki canlılığı toplumlarına vermişlerdir. Eğer köy enstitüleri sünepe, opportünist, dalgacı* insanlar *yetiştirseydi, eğer köylüleri köyden alıp köylülükten çıkarsaydı bugün, bunca serencamdan sonra ortada, bırakınız köy enstitüleri dâvasını, köy enstitülerinin lâfı dahi kalmazdı!*

Bam teli

Neden Türkiyede, günün birinde, koy enstitüleri kurulması yoluna gidilmiştir? Köy enstitüleri belli bir süreden beri yapılan çeşitli denemelerin olağan bir sonucu mudur? Yoksa, gökten yere zembille iner gibi belli ve memleketin zararına olacak maksatlarla kurulmuş teşekküller midir? Bu soruların cevaplarını aramakla, Türk eğitim tarihini şöyle kuşbaşı izlemekle bazı gerçeklere varabiliriz.

Türkiyede memleket çapında eğitim meselelerini ele alma işi Tanzimatla birlikte başlıyordu. Batılılaşalım dendi mi, Türkiyenin karşısına elbette bir eğitim işi çıkacaktı. Bu eğitim, meselesine de köyden başlamak gerektiği açık bir gerçekti. Çünkü, Türkiye nüfusunun büyük bir çoğunluğu köylüydü. Köylü ise eğitim ve öğretimden yoksundu. Köyde eğitim meselesi daha 1916 - 1017 yıllarında 1 Mahir Efendinin konuşmalarında yer almıştı. Bu konuşmaların fikir yönünden ağır basan yanı, bugün adı bile tartışma konusu Olan, köy enstitüleriydi. Cumhuriyetin ilanından sonra Maarif Vekili Mustafa Necatinin 1926 - 1927 yıllarında açtığı "Köy Öğretmen Okulları" denemesi, 1940 da kurulan köy enstitülerinin ilk tohumundan başka bir şey değildi Cumhuriyetle birlikte her alanda, özellikle köyün kalkınması, köylünün okutulması, cehaletin yenilmesi alanlarında çeşitli denemelere girişilmişti. Her aklı başında Türk aydını kavramıştır ki, Türkiyenin gerçek anlamıyla batılı olabilmesi, Türkiye de bütünüyle köy probleminin her yönü ile halline eğitim ve öğretim davasının çözülmesine bağlıdır. Bu maksata ulaşabilmek için en kestirme yol yıllarca aranmış, sonunda köy enstitüleri adı verilen kuruluşta bulunmuştur. Saffet Arıkanın Milli Eğitim Bakanlığı sırasında Atatürk, köy eğitiminin ciddiyetle ele alınmasını emretmiş, bu konuda bir hususa da dikkati çekmişti. Atatürk, askerlikte kıt'a çavuşlarına dikkati çekmişti. Demişti ki, "biz askere gelen cahil insanları yetiştirip daireli nişangah atışı öğretiyoruz" Atatürkün bu işareti köy enstitülerinden önce kurulan eğitmen teşkilatının doğuşunu hazırlamıştır. Esas itibariyle köy enstitülerinin kuruluşu Atatürkün eğitim görüşünün bir uygulamasından başka bir şey de değildir.

Cumhuriyetten sonra yapılan ilk nüfus sayımından alda edilen sonuçlar şuydu: Türkiyenin nüfusu 11 milyona yakındı. Bu nüfusun yüzde 10,0 u okur yazardı. Memleketin okur yazar topluluğunu teşkil eden bu yüzde 10,9 da şehirlerde toplanmıştı. Nüfusun yüzde 90 nına yakın

kısmı köylerde ve kasabalardaydı. Bu çoğunluk okur-yazarlıktan, çağdaş ihtiyaçları karşılayacak sağlık, teknik bilgilerden, vatandaşlık görevlerinden habersizdi. Kendi haklarından, insan gibi yaşama imkanlarından habersiz milyonları önce uyarmak, kafalarının içine birer ışık sokmak gerekiyordu, Vatandaş, insan gibi yaşamanın yollarını bilmeliydi ki, ülkenin istediği, hak ettiği gelişim gerçekleşebilsin, memleket gerçekten batılı olabilsin. Bunun yolu da eğitimden geçiyordu.

Başka bir gerçek

Memleketin bir ikinci gerçeği de köyle şehir arasındaki kesin ayrımdı. Köy şartları ile şehir şartları arasında, her yönden büyük farklar vardı. Klâsik ve çoğunluğu nazari bilgilerden ibaret bir eğitimden geçmiş şehir çocuğu, köye verildi mi, istenilen sonuç alınamıyordu. Ne şehirli çocuk köye, köyün yaşama şartlarına uyabiliyor, ne köylü ayağına gelen öğretmenden yararlanabiliyordu. Aynı yaşama ortamlarında yetişmiş öğretmenle köylü arasında yakın ilişkiler kurmak öğretmenin köyde itici, ilerletici bir kuvvet olarak çalışmasını sağlamak gerekiyordu. Köy öğretmen Okulları, öğretmen teşkilâtı denemeleri bu konuda umut verici, cesaretlendirici olmuştu. Bir yandan köyün ana meselelerinin çözümü işini, bir yandan da memleket çapında eğitim işinin kökünden halledilmesini sağlamak fikri, yapılmış ufak çaptaki denemelerin ışığında gözden geçirilince ortaya, adına köy enstitüleri denen kuruluşlar çıktı. Köy enstitülerinin kuruluş amaçları şu gerçeklere dayanıyordu.

1 — Bir yandan köy çocuğunun okutulmasını, memleketin kalkınmasında ve eğitim hayatında *süz* ve iş sahibi olmasını sağlamak, bir yandan da köy şartlarını bilen, bu şartlan yadırgamayan, bütün zamanım köye verebilecek ve köylüye en fazla tesir edebilecek, ilerici ve itici bir kuvvet olabilecek öğretmenin köyden yetişmiş olmasını temin etmek gerekir. Bu bakımdan, köy çocuklarının geniş ölçüde öğretmen olarak yetiştirilmeleri ve köye gönderilmeleri gerekir.

2 — Köy enstitüleri memleketteki ümmiliği giderecektir. Vatandaş çoğunluğunu bir ortaçağ ümmeti oluştan kurtarmanın sonu eğitimden geçer. Türk vatandaşının bir ortaçağ ümmeti oluştan kurtarmak için toplumsal ekonomik, biyolojik, kültürel şartların baştan sona değiştirilmesi, yenileştirilmesi gerekir. Bu bakımdan köy için teknik eleman yetiştirmek zorundayız. Köylüyü modern bilgi ve araçlarla güçlendirmek zorundayız. Bunun için de, köye öğretmenin yanısıra, aynı şartlarla yetişmiş, köy çocuğunu köyden alıp köye benzer yerlerde bir takım ileri ve yeni fikirlerde yetiştirip, köyde kalabilme yeteneğini bozmadan yeniden köye göndermek şeklinde özetlenebilecek düşünceden hareketle sağlık, memuru, köy ebesi, tarım teknikeri, yönetici, köy problemleri üzerinde bilimsel araştırma yapacak eleman ve her türlü, köye yararlı sanat erbabı yetiştirmek gerekir.

Başka devletlerde nüfusun ancak yüzde 12 si tarım işlerinde çalışır. Bu nisbette çalışan kişilerle hem memleket rahatça beslenir hem de dışarıya tarım ürünlerini satmak imkânı bulunurken, Türkiyede durum tam tersine ve yürekler acısıdır. Türkiyede nüfusun yüzde 76, 8 i tarım alanındadır. Ama Türkiye kendi kendini bile yeterince besliyemez durumdadır. Hızlı nüfus artışı her yıl, içinden **güç** çıkılır birçok problemi de birlikte getirmektedir. Tapılacak iş, tarıma bağlanmış yüzde 76,8 ölçüsünde nüfus çoğunluğunun saklı, durgun iş gücünü harekete getirmektir. Bu iş gücünün harekete getirilebilmesi bir yandan iş alanlarının bulunmasına bir yandan da ve asıl önemli olarak bu iş gücü sahiplerinin uyanmalarına, bir ilk eğitimden geçip, çağdaş ihtiyaçları hisseder, duyar duru ma getirilmelerine bağlıdır.

Köyde saklı kalan iş gücünün ortaya çıkmasının, teknik ve lüzumlu bilgilerle teçhiz edilmesini köy enstitüleri yoluyla sağlamak mümkündür. *4*

3 — Milli kültürün kıymetlerini eğitim malzemesi olarak kullanmak ve değerlendirmek de köy enstitülerinin kuruluşuyla gerçekleşebilecektir. Yani halk oyunları, halk müziği, halk el sanatlarım derlemek toplamak, bunları çağdaş sanat anlayışı içinde yeniden işleyip değerlendirmek yoluyla, kökü de, mayası da bizim olan, modem akımlarla biçimlenecek bir "Türk sanatlarının gelişimi"ni sağlamakta köy enstitüleri başlıca hizmeti görebilirler.

Köy için köyden...

Köyden hareketle memleketin eğitim ve öğretim meselelerini en kısa süre içinde, en hızlı şekilde çözümliyebilmenin başka bir yolu da olmasa gerektir. İşte, köy enstitülerinin kuruluş amacı budur. Türkiyenin gerçekten batılı olması, gerçekten bir kalkınmaya ulaşabilmesi için köyün uyanması, köylünün ışığa, bilgiye, tekniğe kavuşması gerekir. Bunun yolu da, gene köyden geçecektir. Yani, nüfusun büyük çoğunluğunun içinden adam yetiştirilecek ve bu yolla çoğunluk ışığa kavuşturulacak.. Çünkü, mesele yalnız vatandaş çoğunluğuna okuma yazma öğretme meselesi değildir. Vatandaş çoğunluğuna insanca yaşamanın şartlarım Tütünüyle belletebilmek çağdaş yafama düzenin imkânlarından, teknik bilgisinden Onu haberli kılabilmektir.

Şimdi, meseleyi soğukkanlılıkla

Açık oturuma katılanlar
Sezarın hakkı Sezara

gözden geçirmek gerekir. Türkiyenin ana meselelerini en kısa süre içinde çözümliyebilecek bir başka formül, bir başka çıkar yol, bir başka kuruluş var mıdır? Varsa nedir? Nasıl olmalıdır? Nasıl olacaktır? Bu soruların cevabını, köy enstitülerine karşı çıkanlar söyliyememektedir. Onlar yalnız bu kuruluşlara çatmakta, demogojik yollarla davaların çözümünü kösteklemektedirler. Bir kuruluşun, bir bakıma, adı da önemli değildir, önemli olan Türkiyenin bu ana dâvasını çözüm işine girişirken, hareket noktası olarak adına köy enstitüleri denen kuruluşların amacını benimsemek doğru mudur, değil midir, buna cevap verebilmektir. Veya başka esaslar, başka yollar gösterebilmektir.

Meselenin bam teli burasıdır.

Uygulamanın öğrettikleri

Eğitim ve öğretim dâvasının en kısa süre içinde ve en verimli şekilde, memleket gerçeklerine en uygun bir biçimde çözümlenmesi için ana ilkelerde birleşmenin esas olduğunu kabul etmek gerekir. Köy enstitülerinin kurulmasını gerektiren, bunu haklı gösteren gerekçe ve ilkeler üzerinde birleşilince, mesele bunun uygulamasına, uygulamadan elde edilecek sonuçlara gelir. Meseleye bir de bu açıdan bakmak doğru olur. Haklı bir gerekçeyle ve doğru ilkeler, le kurulduğu muhakkak olan köy enstitüleri kendilerinden bekleneni vermişler midir? Uygulama sırasında eksikler, gedikler, sivrilikler, girintiler, çıkıntılar olmamış mıdır? Hata edilmemiş midir? Yanlış adım atılmamış mıdır? Bütün bu soruların da cevabım aramak, sağduyuya dayanan, konuyu tarafsız bir gözle bir incelemek ve objektif ölçülerle bir sonuca varmak isteyenler için zorunlu sayılmak gerekir.

Bir meselede, ilkeleri tesbit etmek başka, bu İlkelere göre uygulama safhasına geçmek başkadır. Uygulanmayan her düşünce, her fikir bütünüyle her zaman doğru ve eksiz görülebilir ama iş uygulamaya gelince aksaklıkları belli olur. Denemenin tecrübenin değeri, denemelerden, tecrübelerden almak gerekliliği de bu yüzden önem kazanmıştır.

Köy enstitülerinin ilk kuruluş yıllarında, işlenmiş hatalar vardır. Hattâ yanlış adımlar vardır. Düzenlenen öğretim ve eğitim programlarında eksiklikler, gedikler kendini göstermiştir. Köy enstitülerini bitirenlerin ilk yıllarda çok az bir ücretle çalıştırılmaları, geçim şartları bakımından öğretmenin okulla ilişkisini gereği gibi kurmasına yer yer engel de olmuştur. Pratik bilgilere fazla

Rauf İnan
İnanmış adam

yer verilmiş olması, öğretmende aranılan niteliklerin köy enstitüsünü bitirenlerde yerleşme şansım bir ölçüde azaltmış olabilir.

Konuya, malûm iddialar açısından da bakalım. Köy enstitülerine, kuruluş amacım ters çevirecek, memleket zararına olabilecek sonuçlar vermesini sağlıyacak zararlı unsurlar da sızmıştır. Yani, bir nisbet dahilinde, köy enstitülerinde kuruluş amacının yönünü istismar yoluyla komünizm propagandası yapılmış, böylece tehlikeli olabilecek bazı hareketler tesbit edilmiştir. Bu nisbet, İmam-Hatip okullarındaki yobazlıktan ne azdır, ne fazladır.

Köy enstitülerinin kuruluşunda, eğitim ve öğretim programlarının hazırlanışında, hattâ uygulamada sapılmış dikkatsizlikler ve ihmaller sonucunda bu kuruluşlara sızan tehlikeli kişilere ve cereyanlara gereken hak payım tanıdıktan sonra ne yapmak gerektiğinin düşünülmesi lâzımdır.

Önce ve gene ilkeden hareket edicektir. Türkiyenin eğitim ve öğretim dâvasını, köy problemini en kısa süre içinde, en verimli bir biçimde çözmek konusunda bu kuruluşlar bir çıkar yol mudur, değil midir? Değilse, bunun yerine neyi, nasıl koymak gerekir? Yılların tecrübesi göstermiştir ki, Türkiyenin eğitim ve öğretim probleminin çözüm yolu köy enstitülerinin kurulmasına esas teşkil eden ilkelerin en uygun biçimde uygulamasından geçmektedir. Bu gerçek, yalnız Türkiyede kabul edilmiş bir gerçek değildir. Köy enstitülerini inceleyen dünyaca tanınmış eğitim uzmanları, bu kuruluşların bütün az gelişmiş, daha doğrusu geri kalmış ülkeler için örnek öğretim kurumları olduğunda birleşmişler, bunu yazmışlar belirtmişlerdir. Demek ki, Türkiyenin öğretim ve eğitim problemini çözmek için başvuracağımız yol köy enstitülerinin ana ilkesine dayanmaktan ibarettir. Ne var ki, uygulamanın verdiği derslerden faydalanmak, boşlukları doldurmak, sivrilikleri törpülemek, aksaklıkları gidermek, yani tecrübelerden faydalanarak kuruluşu geliştirmek ve olgunlaştırmak gerekir, İlk adımda, hiç bir kuruluş en mükemmele ulaşamamıştır. Mükemmelliğe ulaşmanın, denemelerden sonra mümkün olduğunu kabul etmeyecek aklı başında kim vardır ki? Köy enstitülerine zararlı unsurlar sızmışsa, bu unsurlardan kurtulmanın yolu köy "enstitülerini kapatmak değil, o unsurları bu müesseselerden ayıklamaktır.

Şarklı kafa

Bir kuruluşu aksaklıklarından ötürü, ya da üç beş zararlı unsurun sızmasını önlemek için kapatmak, bu suretle de Türkiyenin ana dâvalarından biri olan öğretim ve eğitim işini içinden çıkılmaz, çözülmez bir hâle getirmek kimin aklı Olabilir? Varsa suç, kuruluşta, kuruluşun varmak istediği amaçta, bu amaca varılması için konulan ilkelerde değil, uygulamada ve kişilerdedir. Yapılacak iş, uygulamayı düzenlemek, kişileri ayıklamak olmalı değil midir? Ama hayır, Türkiyede demogojiden beslenen, memleket gerçeklerine sırt çevirmiş bir grubun politikası bu politikanın hükümet etmeye tesiri.

Hep O Dâva

M. Rauf İNAN

Köy Enstitüleri, köy eğitiminin, köyün kendi ekonomik, sosyal ve kültürel yapısına uygun olarak planlanması, programlanması, teşkilâtının kurulması ve müesseseleştirilmesi, yâni kurum haline konmasıdır.

fikir ve görüş tamamiyle Atatürkündür ve Atatürkün milli eğitim alanındaki direktifleri içinde en kısa zamanda ve en geniş ölçüde ele alınarak gerçekleştirilmesine girişilenidir.

1 Kasım 1936 B. M, Meclisini açış nutkunda Atatürk şöyle demişti:

"İlk tahsilin yayılması için sade ve pratik tedbirler almak yolundaya. İlk tahsilde hedefimiz bunun hakkuk ettirmektir. Bu neticeye varmak, ancak, fasılasız tedbir almakla ve onu metodik tatbikle mümkün olabilir. Milletin başlıca bir işi olarak, bu mevzuda ısrar etmeyi lüzumlu görüyorum."

1 Kasım 1937 Meclis açılış nutkunda ise:

"Büyük dâvamız, en medeni ve en müreffeh millet olarak varlığımızı yükseltmektir. Bu, yalnız kurumlarında değil, düşüncelerinde temelli bir inkılâp yapmış olan büyük Türk milletinin dinamik idealidir. Bu ideali en kısa bir zamanda başarmak için fikir ve hareketi, beraber yürütmek mecburiyetindeyiz. Bu teşebbüste batarı ancak, türeli bir plânla ve en rasyonel tarzda çalışmakla mümkün olabilir. Bu sebeple, okuyup yazma bilmeyen tek vatandaş bırakmamak; memleketin büyük kalkınma savaşının ve yeni çatısının istediği teknik elemanları yetiştirmek; memleket dâvalarının ideolojisini anlayacak, anlatacak, nesilden nesle yaşatacak fert ve kurumları yaratmak; işte bu önemli umdeleri en kısa zamanda temin etmek. Kültür Vekâletinin üstüne aldığı, büyük ve ağır mecburiyetlerdendir." demiştir.

1 Kasım 1938 Meclisi açış nutkunda, yani vefatından 10 gün ön-- de:

"Geçen sene tecrübelerinin ümit verici mahiyette olduğunu kaydettiğim eğitmen okulları çok iyi neticeler vermiş ve eğitim kadrosuna bu yıl 1500 kişi daha ilâve edilmiştir, önümüzdeki yıllar içinde bu miktarın artırılacağı şüphesizdir.." demiştir.

Bu direktiflerin uygulanmasında şu İlkeler, görüşler ve amaçlarla çalışılıyordu:

â) Köyden geniş sayıda kabiliyetli çocuklar alınması; ilk yıllar onların özellikle öğretmen olarak yetiştirilmesi! ve tekrar köylerine gönderilmesi, bu suretle her köyün kısa zamanda okula ve kendi içinden yetişmiş öğretmene kavuşturulması;

b) Onların sadece öğretim ve eğitim alanında değil bütün kabiliyetleri geliştirilerek, teknik, tarım ve güzel sanatlar alanında da yetiştirilmek suretiyle, köyün hem sosyal, hem teknik yapısına, yetişkinlerin, halkın da eğitimine hizmet etmek kudreti ve gücü kazandırılması, köyün kısa zamanda poliültüre -çeşitli tarım-, modern tarım araç, çalışma metod ve tekniğine kavuşturulması;

c) Öğretmen ihtiyacıyla birlikte sağlık memuru ve ebe ihtiyacının da ele alınması;

d) Bunun en kısa zamanda, nihayet 20 yılda gerçekleştirilmesi ve esaslı bir plân ve programa bağlanması;

e) Öğretmen ve sağlık memuru yetişemeyenlerin, teknik ve tarım alanlarında kabiliyetlerine göre yetiştirilerek köye gönderilmesi, feda edilmemesi;

f) Memleketin öğretmen ihtiyacı karşılandıktan sonra, hemen köyün ihtiyacı olan sağlıkçı, tarımcı, teknikçi, kooperatifçi... gibi diğer elemanların yetiştirilmesi;

g) Köy çocuğunun, köyünün ve ailesinin eğitiminden kazanarak, beraberinde getirdiği serbestlik, sözünü esirgememe, hizmete hazırlık. İşseverlik, inisyatif, kendi kültür değerlerine bağlılık, yurt, yuva Ve toprak severlik, yiğitlik, dayanıklılık, atılganlık, ölçülülük, saygılılık, şeref duygusu, kendi kendini idare.. gibi hasletlerinin de geliştirilmesi. Eğitim deyimleriyle şahsiyet -kişilik, eğitimi, milliyet eğitimi, karakter eğitimi, demokratik eğitim, estetik eğitim...

Atatürkün direktifleri, 1836 da eğitmen teşkilâtıyla başlayan denemelerden sonra, hemen 1940 da 3803 sayılı Kanunla geniş ölçüde uygulanmaya girişildi. On yıl içinde varılan sonuçlar şudur:

On yılda, tam yüz yıldır yaklaşılamayan bir başarı elde edilmişti. Hem de yedisi dünyanın felâketler içinde ve yurdumuzun ateşlerle çevrili, yokluklar, sıkıntılarla dolu olduğu bu on yıl içinde öğretmen sayısındaki 15771 farkın -5542 Öğretmen, 8756 eğitmen olarak- 14298'i Köy Enstitülerinde yetişmişti. Bu arada da 521 sağlık memuru yetişerek köylere gitmişti. Enstitülerde yetişmekte olan 16500 de öğrenci vardı.

Bütün köyler tek tek incelenerek, her birinde açılacak okul tipi -o köyün nüfusuna, sosyal, ekonomik ve yol, pazar durumuna göre- şekliyle ve genişliğiyle, verilecek öğretmen, eğitmen sayısiyle, öğretmen eviyle ve evin zaruri eşyasiyle- saptanmış, her mahallin 1960'a kadar hangi yılda okula kavuşacağı belli edilerek esaslı bir program da hazırlanmıştı. Ayrıca her ilde hangi köylerde bölge okulu açılacağı, bu bölge okullarına hangi köylerin bağlanacağı, bölge okullarındı »bir Köy Kültür ve Kalkınma Merkezi olarak- nasıl çalışacağı ve işleyeceği belli edilmiş, başta Eskişehir ve Ankara birçok bölge okullarına başlanmıştı,

Köy Enstitüleri terimiyle deyimlendirilen bu "köy eğitimi" çalışmaları e yıllardaki gelişmesinde devam etmiş olsaydı, geçen yıldan beri yurdumuzda okula ve öğretmene kavuşmamış tek köy, tek mahalle kalmamış, artık köyün ihtiyaç duyduğu teknik elemanların yetiştirilmesine başlanmış olacaktı.

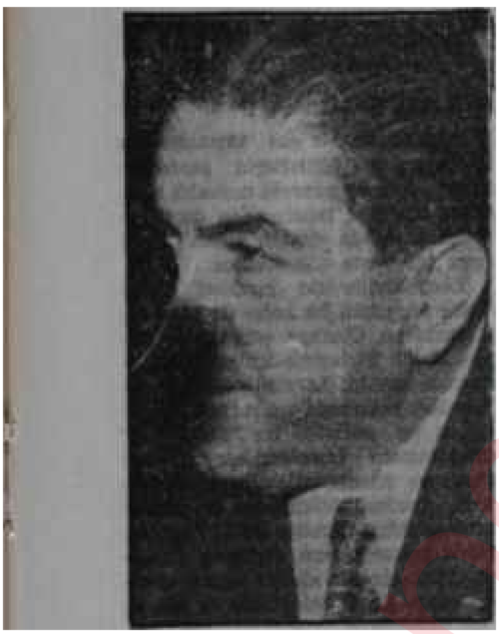
1946'da bu muazzam başarılı sonuç elde edildikten sonra, köyün içinde bulunduğu sıkıntı ve ıstırapların muhakkak önleneceği umutları, kuvvetlendikten sonra köy eğitimi gelişmesini önlemek, durdurmak ve yıkmak için bir mekanizma harekete geçti. Köyün, içinde bulunduğu orta çağ şartlarından kurtulmasını istemeyen bu hareketin elemanları da köy eğitimi için uğraşan gerçek milliyetçi idealistlere, tam 90 yıl önce Namık Kemalin, Ziya Paşanın yeni eğitim kurumları uğrunda giriştikleri savaşın şerefini kazandırmak, imkan için vesileler icadetmek gibi olumlu bir hizmette bulundular ve bulunmaktadırlar.

Yıllar	Okul sayısı	Öğretmen sayısı	Öğrenci sayısı
1035-36	6191	14437	576000
1046	15005	30208	1414000

lifte köy enstitülerinin kapanmasına yol açmıştır. Kimsenin aklına kapatmadan önce ıslah etmek gelmemiştir. "Köylüyü okutup, uyandırıp da ne yapacaksın? Sonra başına bela mı kesilsin" zihniyeti, komünizm tehlikesini bir paravana gibi kullanınca sonucun başka türlü olması nasıl beklenebilirdi?

Köy enstitülerinin kuruluşundan kapanışına kadar yetişen 17 bin öğretmeli sayısına, geçen onbeş yıl içinde kaç bin öğretmen ekleneceğini şöyle kabataslak bir düşünmek bile, işlenmiş suçun ağırlığını göstermeye yetecektin

Bugün Türkiyede okuma çağında ki çocuk sayısı 5 milyon 673 bini bulmuştur. Bunun ancak % 68 1 okula gidebilmektedir. Demek ki, % 32 si halen okulsuz, öğretmensizdir. Artan nüfus, bu nisbeti her yıl çoğaltmaktadır. Devam işi ise okula kayıtlı olduğu bilinen % 68 oranını daha da aşağılara düşürebilecek durumdadır. Türkiyenin kalkınması, öğretim ve eğitim dâvasının halli, bu tempoyla, bu gerçekler karşısında daha kaç yıl sonra çözülebilir? Bunu düşünmek gerekir. Acele, verimli ve müsbet tedbirlere ihtiyaç gün gibi açıktır.

Fethi Tevetoğlu
Fikirden ne haber?

Milli Birlik İdaresinin çıkar yol olarak bulduğu yedeksubay öğretmen işinin, iki yıllık tecrübesi de verimli olmamıştır. Öğretim, eğitim konusunda hiç bir fikri olmayan, köyü bilmeyen, köy gerçeklerine uyamayan onbinlerce genci öğretim seferberliği adı altında köylere göndermek, bunu askerlik hizmeti adı altında yaptırtmak yani bir zorlama tedbirle başarmaya çalışmak çıkar yol mudur? Çıkmaz olduğu tecrübeyle anlaşılmıştır. Çıkar yol yeniden köy enstitülerine gelip dayanmaktadır. Köyü. bilen, köyden yetişip, köyde çalışabilecek olan belli bir eğitim ve öğretimden geçmiş meslek adamı yetiştirmek.. Bu, ancak köy enstitülerinin yapabileceği bir iştir.

Nasıl olmalı ?

Ankaradaki açık oturumda ilerici kanadın temsilcileri olarak konuşan Rauf İnan, Prof. Yavuz Abadan, Dr. Suphi Baykam, Osman K. Akol, Fakir Baykurt. H. Erman, M. Şükrü Koç, Prof. Celâl Tarıman, Engin Tonguç, Dursun Kut, Ceyhun Atuf Kansu bir yandan köy enstitülerinin gerekliliğini savunurlarken, bir yandan da edinilmiş tecrübelere göre yeniden açılacak enstitülerin nasıl olması gerektiğini de söylemişlerdir. Böylece sâdece yıkmak ama yerine ne koymak gerektiğini belirtmeyen, belirtmeyenler karşısında müsbet düşünmenin, memleket gerçeklerini bilerek konuşmanın örneğini de vermişlerdir.

Konuşmaları özetleyince şu ilkeleri elde etmek mümkün olmaktadır. Köy enstitüleri bir denemedir. Denemelerden alınan dersler de gözönünde tutularak yeniden bu yola girilmelidir. Yapılacak iş şudur.:

a) Köy enstitülerinde öğretim programı % 50 kültür, % 50 sanat, tarım v.s. olarak düzenlenmelidir.

b) Öğrencilerin serbest okumasına, halk oyunlarına, folklor çalışmalarına geniş ölçüde yer verilmelidir.

c) Tarım alanları Öğrencinin işleyeceği bir hâle getirilmelidir.

ç) Köy enstitülerine yüzde yüz oranında köy çocuğu alınmalı, öğrenci sayısını yükseltmelidir.

d) *Köy* enstitülerinin kapılan köylüye ve öğrenci velilerine her zaman açık tutulmalıdır.

e) Serbest Öğrenci toplantılarına, demokratik eğitime önem verilmelidir.

f) Köylerde yapılacak tarım ve yapı çalışmalarına enstitülerin de katılması sağlanmalıdır.

g) Köy ihtiyaçlarına göre enstitülerde sağlık kolları açılmalıdır.

h) Köyleri incelemek ve öğretmenleri buna göre yetiştirmek için tedbirler alınmalı, bu amaçla Yüksek Köy Enstitüsü yeniden açılmalıdır.

i) Enstitüler, köy öğretmenleriyle sürekli olarak temasta bulunmalı, onların gelişmesi konusunda yardımcı olmalıdır.

j) Okulu bitiren yeni öğretmenlere sanat, tarım araçları ve yeterince toprak verilmelidir.

k) Köy öğretmenlerinin okuma ihtiyacım karşılamak için sürekli olarak kitap gönderilmelidir.

f) Köy okulları nazari bilgiler veren bir karatahta okulu değil, uygulayıcı ilkesi ağır basan gerçek bir okul haline getirilmelidir.

m) Eğitmen sistemi, edinilen tecrübelerin ışığında yeniden ele alınarak düzenlenmelidir.

n) Tek öğretmenli okuldan hiç olmazsa iki öğretmenli okula gidilmeli, gezici başöğretmenler ve ilköğretim müfettişlerinin köy öğretmeninin ye-

Fakir Baykurt
Ülkücü nesil

üşmesinde, ve gelişmesinde yardımcı olmaları sağlanmalıdır.

o) Bölge okulları üzerinde de Önemle durulmalıdır.

Türkiyenin bir numaralı dâvası olan ve bütün öbür dâvaların çözümünde temel hizmeti görecek eğitim ve öğretim meselesinin çözümü, Atatürk İlkelerinin ışığında her aklı başında kişiyi Köy enstitülerine götürmektedir.

Gerici kuvvetlerin bütün çabalarının karşısında memleketin ilerici kuvvetlerinin bu çözüm yolunu cesaretle ele alarak uygulayacağına inanmak için ciddi sebepler vardır ve herhalde Türkiyenin öğretim ve eğitim alanındaki kurtuluşu sağlanacaktır.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Arnavutluk

"Boşluk"

Bir din için zındıktan çok mürted tehlikelidir" diyen bir eski mesele vardır. Eğer saliklerinin iddia ettikleri gibi komünizm bir din olarak kabul edilecek olursa, bu milletlerarası hareket için Yugoslav, Çin ve Arnavutluk ayrılıklarının - getirdiği tehlike bütün birhür dünyanın arzettigi potansiyel tehditten daha büyük sayılmak gerekir. Sovyet Rusya Komünist Partisinin 22. Kongresinde Stalincilik bahsinde Arnavutluk ve Çin Moskovaya açıkça cephe aldıkları günden beri komünist dünya için bu büyük tehlike el ile tutulacak kadar maddeleşmiştir .

Fakat öte yandan komünist olmayan memleketler için de, Moskovadan ipini koparan veya koparmış görünen komünist rejimlere yapılacak muamele düpedüz bir "Ortodoks" komünist ülke karşısında takınılan net tavıra nazaran çok daha ayrıntılı, nüanslı, hatta rahatsız edicidir.

Tito'nun 1948 de Moskova tarafından "aforoz" edilmesinden bugüne kadar Batılıların Yugoslavya karşısında ne kadar mütereddit, kararsız ve güvensiz kaldıkları hatırlansın. Daha' bir kaç hafta evveline kadar Yugoslavyaya verilen Amerikan uçaklarının Kongre çevrelerinde yarattığı gürültü hâlâ kulaklardadır. Yardım etmeli mi? Güvenmeli mi? Ne dereceye kadar?

Burada "Düşmanımın düşmanı, benim dostumdur" tekerlemesi de yürümez. Çünkü düşmanımın düşmanı tam düşman değildir, nasıl ki benimle de tam dost olamaz.

Tiran düğümü

Arnavutluğun Moskova ile bağlarını koparması ve arkasından komünist olmayan memleketlerle, bu arada bilhassa komşulariyle münasebet kurmaya hazır olduğunu bildirmesi de ortaya çeşitli meseleler çıkarmıştır.

Arnavutluk yardıma muhtaçtır ve bu yardımı halen kendisi de muhtacı himmet olan uzaktaki hâmisi komünist Çinden temini de düşünemez. Bu itibarla şimdi Balkanlarda bir "Arnavutluk boşluğu? hasıl olmuştur.

Tiranın münasebet tesisi teklifine ilk kulak kabartan İngiltere olmuştur. İngiltere harpten hemen sonra Korfuda batırılan bir savaş gemisi için Arnavutluğun şimdiye kadar vermeyi reddettiği tazminatı ödemesi halinde münasebet tesisi meselesinin incelenebileceğini bildirmiştir.

Mareşal Tito
Kendi başına buyruk

Birleşik Amerika henüz susmaktadır.

Buna mukabil "Arnavutluk hoşluğu"nun komşu memleketlerde, İtalya, Yugoslavya ve Yunanistanda bazı kaynaşmalar yarattığına şahit olunmaktadır. İtalya, Arnavutluk ile ekonomik mübadeleyi bir misli arttıran bir anlaşmaya yanaşırken, Yunanistan da bazı şartlar ileri sürerek komşu memleketlerle temasa geçebileceğini ihsas etmiştir. Bir kere yirmi seneden beri Yunanistan ile Arnavutluk arasında harp hali yürürlüktedir. Buna' son verilmelidir. Bu da ancak Kuzey Epir meselesini halletmekle mümkündür.

"Büyük Arnavutluk"

Atina, senelerden beri Arnavutluğun güneyinde 5 bin kilometre kare yüz ölçümlü bir bölge üzerinde hak iddia etmektedir. Yunanistanın iddiasına göre bu bölgede 80 bin Arnavuta , mukabil 120 bin Rum vardır. Bugünkü buhrandan faydalanarak bu meselenin çözülmesi Yunan makamlarına uygun görünmekte ve bölgenin derhal Yunanistana ilhakı değilse bile, bölgedeki Rumlar için bir "modus vivendi" kabul edilmesi cihetine gidilmesi telkin edilmektedir.

Ancak, bu sırada diğer bir ilgili de,sesini yükseltmiş bulunuyor: Yugoslavya birkaç hafta evvel Makedonyadaki azınlıklar meselesini tazelemek suretile Atinaya bu sahada tek başına at oynatamıyacağını endirekt olarak bildirmiştir.

Aynı günlerde İtalyan baskısı bir Arnavutluk haritasının ele geçmesi Atmada büyük heyecan ve asabiyet uyandırmıştır. "Büyük Arnavutluk" adım taşıyan bu haritada Yunanistana ait bazı bölgeler de Arnavutluk sınırları içinde gösterilmektedir. İtalya bu harita ile ilgisi bulunmadığım açıklamışsa da, el'an bu haritanın Arnavutluk üzerinde eski İtalyan emellerinin ifadesi olduğuna inanan Yunanlılar vardır.

Bu iddia biraz mübalâğalı gibi görünmektedir. Çünkü, nihayet hatırlamak gerekir ki komünist rejimden kaçan bir Hür Arnavutlar Komitesi . İtalyada yerleşmiştir. Bu harita da hür Arnavutların mecburen İtalyada bastırdıkları bir vesika olabilir. '

Kongo

İşin mali yönü

Kongo gailesine son vermek için Birleşmiş Milletlerin sarfettiği bunca emek ve gayrete mukabil Kongonun birliğini tehdit eden dertlerin birbirini takip etmesi, âdeta ümit kırıcı bir seyir almaktadır.

Leopoldville'deki merkezi hükümetin karşısına bu sefer de Lumumba taraftarı Gizenga çıkmıştır. Geçen Eylül Birleşmiş-Milletlerin Katangada ayrılık hareketine karşı giriştikleri taarruzda muvaffak olamamaları ve neticede bir "ateş kes" anlaşmasının imzalanması üzerine küsen ve Stanleyville'den ayrılıp bir türlü, merkezi hükümette Başbakan yardımcılığım deruhte ettiği Leopoldville'e gelmeye razı olmayan Gizenga, neticesiz bir silâhlı mukavemetten sonra şimdi azledilmiş ve göz altına alınmıştır.

Gizengayı bu yola sevketmiş olan âmilleri anlamak nisbeten kolaydır. Lumumbanın ölümünden mesul olan Çombe ile Kitonada varılan anlaşma hiçe sayılır ve Katanganın ayrılıkçı lideri gittikçe daha çok şımarırken, duruma karşı hissiz kalınmaktadır. Daha kötüsü, derdin menşeine parmak basılmış, Çombenin Kuzey Rodezyadan yardan gördüğü sabit olmuşken, sınıra Birleşmiş-Milletler müşahitleri göndermek teklifi İngiltere ve Rodezya -Niyasaland Federasyonu Başbakanı tarafından reddedilmiştir. Bu reddin sebebi nedir ve bu cesaret nereden gelmektedir?

Katanganın ayrı bir idareye tâbi alması veya en azdan bağlan çok gevşek bir konfederasyona 0ye kılınmasını isteyen büyük bir mali tröst vardır. Bu tröst esas itibarile

Rodezyada çalışmakla beraber "Tanganyika concesslons" adını taşımaktadır. Fakat tröst bu iste yalnız değildir. Bütün dünyaya dal budak salmış üç hattâ dört büyük mail tröst ile ortaktır. Bunlar Afrikanın ekonomisine hakim oldukları gibi. şube ve ortaklarıyla dünyanın kıymetli maden piyasasını kontrol etmektedirler.

Aşağıdaki şema bu hususta az az çok bir fikir verebilecektir:

ne -Matadi demiryolundan sahile taşınırdı. Tanganyika Concessions, nüuzunu kullanarak yolu değiştirmek ve maden cevherini Angola Üzerinden cobita limanına sevketmeye başlamıştır. Kongonun bağımsızlığı arefesinde İflas halinde olan, şimdi ise birdenbire canlanıp hatırı sayılır kârlar sağlamaya başlayan bu son demiryolu ise Tanganyika Concessions'un malıdır.

Bundan başka, eğer Çombe dâvayı

Kongonun bütün iktisadi faaliyetinin % 70 ini kontrol etmektedir.

Diğer körükçüler

Tanganyika Concessions, Kongoda ayrılığın tahakkuku, Belçika şirketi ise normal durumun avdetini beklerler ve bunun için ellerinden geleni ardlarına koymazlarken, Çombeye el uzatan diğer bir kuvvet eski Fransız Kongosunun -Brazaville- Başkanı Rahip Yulu da karışıklığın devamını istemektedir. Zira bu saye-

KATANGA MADEN BİRLİĞİ
(Union Miniere)

Rhodesian Selection Trust

(Her iki Rodezyada 6 kumpanyayı kontrol eder.)

Kanada - Amerikan - İngiliz
(Hisseler)

Beçuanaland - Jamaika
(İşletmeleri)

Amerikan Metal Climax
(% 50 hisse)

British South Africa Com.

(Kuzey ve Güney Rodezyada mülk sahibidir. 955-60 arasında net kârı 50 milyon sterling)

G. Afrika - Kanada
(İşletmeler)

Tanganyika Concessions

(Katanga maden birliğinin başlıca hissedarı. Kârının 2/8 sini Katangadan sağlar. İştirak hissesi 30 milyon Sterling.)

Angola - Güney Afrika
(Maden işletmeleri)

Rhodesian Anglo American

(Grubun en kuvvetlisidir. 30 kadar mahalli şirkete ortaktır. 100 milyon sterling envestismanı vardır. İdare Meclisi Başkanı: Harry Oppenheimer)

Aynı zamanda Tanganyika Concessions, British South Africa ve Anglo American Corporation of South Afrikanın büyük patronudur. Bu tröst bütün dünyada 200 kadar şube veya ortak şirkete sahip 'olup, altın, elmas, bakır, kömür, gayrimenkul, otelcilik vs. ile bütün Afrikaya yayılmıştır.

Bu tröstler grubunun, hisseleri ve iştirakleri hariç Olmak üzere, yalnız Kuzey Rodezyadaki "Bakır kuşağına" -ki Katanga madenlerinin uzantısıdır- yaptığı envestisman bugün 280 milyon sterling olarak hesap edilmektedir.

Belçika şirketi

Çeşitli sermayelerin bir araya gelmesiyle teşekkül etmiş olan Katanga Maden Birliğinin bir kısım hisse senedi, Belçika bağımsızlığını ilân edince "Belçika Devletine" ait olmak gerekiyordu. Birlik bu senetleri ayırmış, fakat merkezi Kongo hükümeti ile Çombe arasında niza çıkınca, güya ihtilâfta tarafsız kalmak amacıyla bu hisseleri Bnuxelles'de "dondurmuştur." Bu vaziyette Tanganyika Consessions. Katanga Maden Birliğinin en nüfuzlu hissedarı durumuna geçmiştir.

Tanganyika Concessions'un bu sıfatla ilk icraatı maden cevheri nakliyatında görülmüştür. Eskiden Katangada istihsal olunan maden. Belçikalıların inşa ettikleri Elizabethvil-

kazanıp da Bruxelles'de dondurulmuş bulunan Maden Birliği tahvillerini ele geçirecek olursa, o zaman, Katanga ve Ndola bakır madenleri birleşecek ve böylelikle dünya yüzünde ikinci derecede müstahsil durumuna gireceklerdir. Bu "derece" meselesinin ise piyasayı kontrol ve fiyatları tanzim bakımından büyük ehemmiyeti vardır.

Buna karşılık, terkedilen Elizabethville - Matadi demiryolunun sahibi olan Belçika şirketi mağdur olduğunu iddia etmektedir. Şirket yalnız bu demiryolu meselesinden ötürü değil, fakat Kongoda harp darp yü-ünden ikttisadi faaliyetin durmuş olmasından da şikâyetçidir. Çünkü bu büyük kumpanya "Societe Generale Belge" çeşitli sahalardaki faallyetile

de her şeyden evvel Brazaville'deki müfrit Fransızlar duruma daha uzun zaman hakim olmak ve yerleşmek ikânını bulacaklardır.

Nihayet bir de baraj meselesi vardır. Yulu Parisi ziyaretinde, Kuilu üzerinde inşa ettirmeyi tasarladığı büyük baraj için hiç bir yardım vaadi alamamıştır. Buna mukabil Çombe bu hususta cömert davranacağı vâdetmektedir. İşler ne kadar karışırsa, Kongo merkezi hükümeti o kadar '.ayıflayacak ve Kongo nehri üzerinde Leopoldville tarafından inşası mukarrer rakip İnga barajı tasarısı suya düşecektir.

Kongo probleminin niçin çabuk çözülemediği az çok anlaşılmıyor mu ?

Yeni yılın ilk ikramiye plânı
21 NISAN
Çekilişinde
2
MİLYON
Tasarruflarınızı
10 ŞUBAT
akşamına kadar
Ziraat Bankası'nda
toplayınız
1 Adet 500.000 Lira
2 Adet 100.000 Lira
4 Adet 50.000 Lira
10 Adet 25.000 Lira
50 Adet 10.000 Lira
70 Adet 5.000 Lira
ZİRAAT BANKASI

(Basın — 1869)

K A D I N

Yaşadığımız şehir

Mavi yün döpiyesli genç kadın, karşısındaki ziyaretçi kadını bir süre dinledi. Ziyaretçinin başlıca şikâyeti, sokakların çamurundandı. Çocuklar her gelip gidişte evi yeni baştan süpürmek icap ediyordu. Mavi döpiyesli genç kadın gülümsedi ve:

"— Ben Keçiörende oturuyorum. Bizim sokak ta hakikaten çamur içinde. Bu berbat birşey.." dedi

iki kadın bu konuda mükemmelen anlaşmış bulunuyorlardı. Ankaranın sokakları hakikaten onarıma ihtiyaç gösteriyordu. Mavi döpiyesli genç kadın bu konuda fazla birşey söyliyemiyecekti ama bunun paraya dayanan önemli bir iş olduğu muhakkaktı. Bütçe meselesi deyince zaten akar sular duruyordu. Belediyenin para durumu da herkesin bildiği birşey di. İnkılâp Hükümeti, Ankara Belediyesini iflas etmiş bir durumda bulmuştu. Şahıslara olan borç gırtlağı geçiyordu. Memurların, zaman zaman paralarım alamayacakları bir duruma düştüklerini de gazeteler yazmıştı. Kaldırımsız başkentin kış aylarında daha uzun zaman bir çamur deryası haline gelmesi herhalde yalan bir gelecekte halledilebilecek birşey değildi.

Ziyaretçinin İkinci şikâyeti de linyit kömüründen ve Ankaranın havasım zehirleyen kalorifer bacalarındandı. Fakat birkaç gün evvel bir basın toplantısı yapan Ankara Valisi, Avrupa seyahatinde özellikle bu konuyu tetkik ettiğini belirtmişti. Valiye göre, bunun hiçbir yerde çâresi bulunamamıştı. Ancak, yeni yapılan şehir ve yeni blok apartmanlarda merkezî ısınma sistemine gidilmişti. Çok baca yerine az baca sistemi tatbike çalışılıyordu. Türkiyede de yeni inşaatlar, yeni kurulan kooperatifler için bu sistemin kabulünün meseleyi nispeten halledebileceği umulmaktaydı.

Mavi elbiseli genç kadın, ziyaretçisine dikkatle baktı ve sonra kelimelerin üzerinde durarak:

"— Belediyenin, elbette ki yolların temizliği, su elektrik, otobüs işletmeleri gibi ve bu ayarda çok önemli şehir hizmeti ödevleri vardır. Bunlar iyi bir çalışma programına olduğu kadar, paraya dayanan şeylerdir. Fakat, işte bunun yanında bir mesele vardır ki, üzerinde durmak isterim: İçinde yaşadığımız şehir, evimiz gibidir. Vatandaşın belediye hizmetlerinin manasını iyice anlaması, ona yardımcı olması da şarttır. Birçok belediye yasakları vardır ki vatandaşın özellikle ev kadınının bunları bilmesi hem kendisi, hem de toplum için faydalıdır." dedi.

Sonra kalktı, dolaptan çıkardığı gri ciltli küçük birkitabı açtı ve oradan bazı maddeler okumaya başladı. Ziyaretçi de kalemini kâğını çıkarmıştı, dikkatle not alıyordu.

Belediye ve kadın

Mavi elbiseli genç kadın, Ankara Valisinin Özel Kalem Müdürü Yüksel Doğruerdi. Olay, geride bıaktığımız haftanın sonlarında birgün, Ankara Belediyesinde geçiyordu. Yüksel Doğruer, çamurdan çok şikâyetçi olan bir kadın yazara, Belediye talimatnamesini anlatıyor, belediye ile vatandaşlar arasındaki işbirliğinin önemi üzerinde duruyordu. Kendisi Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesini bitirmiştir. Ama, Belediyede çalışmayı öğretmenliğe tercih etmiştir. Bugün dünyanın hemen her ferinde belediyelerde çalışan kadınların başarı kazandıkları ve belediyeciliğin, kadının, tek iş olarak üzerine aldığı ev işleri yüzünden edindiği alışkanlıklara en yakın iş olduğu söylenmektedir. Belediyelerin kadın dernekleri vasıtasile gönüllü yardımcılar bulması ve böylece topluma daha fazla yaklaşarak, işbirliğine gidebilmesi de çok düşünülmüştür.

Yüksel Doğruer elindeki kitaptan bir an başını kaldırdı ve:

" —Bakın, meselâ çöplerin, kapaklı, madeni, koku ve sızıntı yapmıyacak kaplarda muhafaza edilmesi şarttır. Apartman sahipleri, Belediyenin göstereceği şekilde çöp kutuları yaptırtmaya mecburdurlar. Gecenin 24'ünden sabahın 8'ine kadar sokaklarda veya bina içinde gürültü etmek veya çalgı çalmak, etrafı rahatsız etmek yasaktır. Kalabalık yerlerde sıraya girmek bir nezaket işi değil, Belediye talimatnamesine göre, bir vazifedir. Balkonlardan, pencerelerden halı, kilim gibi şeyler silkmek veya dışarıya süprüntü atmak yasaktır. Bahçelerin görünür yerlerinde çamaşır yıkanamaz, çamaşır kurutulamaz. Apartmanlarda, bir aileden fazlasının barındığı evlerde koridorlara sıkışık şekilde **fazla eşya** konamaz. Sokaklarda, meydanlarda hayvan oynatmak, **hayvan** teşhir etmek yasaktır." diye konuştu.

Talimatname kalındı, fakat **her** vatandaşın kendisini ilgilendiren maddeleri bilmesi, bunlara saygı göstermesi ve göstermiyenleri şikâyet edip çevrede bir **kontrol** vazifesi yapması pek âlâ mümkündü.

Reçete

Jale CANDAN

Bugünlerde herkes aynı sözleri söyleyip duruyor; Halimiz ne olacak, ne olacak halimiz?

Yazar bunu yazıyor, siyaset adamı, sokaktaki adam, evdeki kadın hep bu aynı karanlık düşüncenin etkisi altında. Karamsarlığa kapılmak için doğrusu sebepte yok değil. İhtilalden çıktık, yeni bir düzene girmeye çabalıyoruz. Siyasi yaralarımız, İktisadi yaralarımıza karışmış. Herkes kendine göre derde deva arıyor. Bu arada çarpışanlar, yollarını şaşıranlar, fırsattan istifade etmeye bakanlar var. Kim kimi tutsun, neyi tutsun, şaşırmış gibi.. Tabii, karamsarlık alabildiğine işliyor, uyuşturucu bir madde gibi topluma, evimize, kanımıza giriyor, çalışma gücümüzü baltalıyor, İşte tam bu sırada bir adam çıkıyor, neşeli, imanlı bir sesle: "Bunlar pek tabii şeylerdir, rejim yerleşmektedir" diyor. "Büyük Mecliste her şey tartışılır, miting de olur, çatışma da olur. Ama, eğer bunlar çığırından çıkarılmak istenirse işte o zaman Hükümet' durdurmasını bilir, siz telâş etmeyin" diyor. Konuşan adam, yılların tecrübesini kazanmış bir Başbakandır. İçimize su serpiliyor. Biraz nefes alıyoruz. İyimserlik, tıpkı karamsarlık gibi, çabucak içimize yerleşiyor. İyimser olunca, insan evini barkını, işini gücünü daha çok seviyor, komşusunu daha iyi anlıyor, yarının dizginlerini ele alma gücünü tâ içinde duyuyor.

Günün en büyük derdi, bence, kendimizi sık sık kaptırdığımız ve kanımızı uyuşturan karamsarlıktır. Sayın Başbakanın radyoda söylediği gibi "inanmadan yenmeye" imkân yoktur. Bugün bize aşılanmak istenen bu iyimserlik, geçen yıllarda aşılanmak istenen iyimserlikten çok farklıdır. Bu iyimserlik, hakikatleri gizleyen, kötüyü iyi gösteren, gözlerimize yalancı bir pembe gözlük oturtmaya çalışan bir iyimserlik değildir. Bu iyimserlik, aksine, bize hakikatleri bütün çıplaklığı ile anlatan, fakat derde çare arayan bir iyimserliktir. Dert vardır ama, çaresiz dert yoktur. Mesele, hastalığa doğru teşhis koymak ve eldeki imkânları hesaplıyarak, inanarak savaşmaktır. Bugün bize aşılanmak . istenen iyimserlik, kör ve uslu bir itaat temeline dayanan ve insanı fikir cüceliğine götüren tartışmasız ve teslimiyetin getireceği zoraki bir iyimserlik te değildir. Herşey korkusuzca, açıkça tartışılacak, fakat sağduyu, yenme isteğiyle birleşerek olaylara dalma talebe çalacaktır. Evet, Doğuda açlık var. İçimizde şuurlu veya şuursuz bir şekilde sınıf farkı yaratmaya çalışan tehlikeli unsurlar var. Para sıkıntısı her yerde hissediliyor. Ama, halimiz ne olacak, demiyelim. Küçük imkânlarımla içinde biz, hepimiz, teker teker ne yapabiliriz, bunu düşünelim, Doğuya yardım edebiliriz. Bunun için açılan kampanya pek zayıftır. Hatta bugün yardım yapmak istiyen birçok vatandaşlar bu yardımı nereye yapacaklarım bile bilmemektedirler. Hepimiz yaşadığımız çevrede, Doğuya yardım kampanyasına katılacak bir küçük ekip kurabiliriz. Bu, şüphesiz, Doğuya yardım konusunda oturduğumuz yerde ilmi konuşmalar yapmaktan çok daha faydalı olacaktır. Gene hepimiz, yaşadığımız çevrede daima sağduyuyu harekete getirecek şekilde hareket edebiliriz. Günün modası haline gelen siyasi dedikodulara gülüp geçmek, değerinden fazla önem vermemek, zararlı söylentileri, panik yaratmak maksadiyle çıkarılan haberleri yaymamak ve bunları daima elştirici bir fikir süzgecinden geçirmek şarttır. Siyasi tartışmalarımızı da artık sağlam esaslara dayandırmak zamanı gelmiştir. Bunca tecrübeden sonra, futbol takımı tutar gibi siyasi parti tutmak merakından da vazgeçmemiz beklenebilir. İktisadi sıkıntılarımız bahsinde Hükümetin bir programı vardır. Ona yardımcı olabiliriz. Henüz işin başındayız ve karamsarlığa kapılmamız yersizdir.

"Ne olacak halimiz?" deyip durmayalım. Birşeyler yapalım. Elimizde bir reçete var.

Yüksel Doğruer defteri kapamadan ilâve etti :

"— Herkes evinin, dükkânının önünü temiz tutmaya mecburdur. Sokaklara meselâ öteberi atmaktan muhakkak vazgeçmeli, çocuklarımızı bu şekilde yetiştirmeliyiz. Yaşadığımız şehir bizim ikinci bir evimizdir."

Moda

Değersiz süs eşyaları

Güa geçtikçe modada değişen şey yalnızca malzeme, şekil veya renk değil, fakat bunları doğuran zihniyettir. Bugünün zihniyeti, değersiz malzemeyi sanat yardımıyla değerlendirme yoluna doğru gelişmektedir. Bu eğilim dekorasyonda, kadın modasında birkaç yıldır kendisini kuvvetle hissettirmiş bulunuyordu, Fakat klâsik kıymet ölçülen üzerine oturmuş bir sahada, kıymetli mücevherat ve ziynet eşyası sahasında böyle bir çıkış yapabileceği doğrusu akla gelmezdi.

Yalancı süs eşyası, kadınların cıncık -boncuk dedikleri şey vakıa son yıllarda bir hayli tutunmuştur ve birçok kadınlar yalancı ziynetlerini sahicilerine tercih etmektedirler ama, birgün sanatkâr elinden çıkmış bir tahta kolyenin, bir seramik küpe veya bakır yüzüğün en nadide, en paha biçilmez pırlanta ve , zümrütlerin, yakutların yanında Londradaki meşhur Goldemith galerisinde teshir edileceği pek düşünülemezdi- Fakat olay budur ve geçen ay Goldemith Hall'de açılan milletlerarası mücevherat sergisinde seyirciler dünyanın en kıymetli tek taşlarının yanında bronzdan yapılmış bilezikler, tek bir kristal taşla yapılmış kolyeler, bakır üzerine işlenmiş kafa şeklinde iğneler, tahtadan kolyeler seyretmişlerdir. Bu değersiz malzeme arasında kullanılan en değerli şey altım ve gümüştür. Fakat bunlar 1a ancak sanat sayesinde görülecek kadar az miktarda kullanılmıştır. Bu değerli değersiz ziynet eşyalarım «yaratan sanatkârlar Picasso gibi. François Hugo gibi, Calder, Giacometti, Cesar gibi zamanımızın an tanınmış sanatkârlarıdır ve sanatı her değerin üstünde tutan yeni moda görüsünü böylece açıklamışlardır. Bu bir iddia olarak kalmıyacak ve yalancı ziynet eşyalarının bile modasında bir değişiklik yaratacaktır, öyle ki, meselâ yalancı taş yerine bir sanat eseri olan tahta, seramik, bronz, bakır, hatta taş cıncık-boncuklar sürüm vapacak, sanat, önümüzdeki yıllar içinde emprime desenlerinden tutun da, atla eşyasına, elbise biçimlerine kadar herşeye hâkim olacaktır.

C E M İ Y E T

Hanım milletvekilleri kavalye bol- luğu içinde... Her türlü kıtlık var her tarafta, maddi-mânevî, fakat Mecliste kavalye kıtlığı olduğu iddia edilemez. Geçen salı gün Muallâ A-karca, gözlerinde kara gözlükler, son derece neşeli kahkahalar atarak -Hep gamlanacak değil ya- Meclis lokantasında yemek yiyordu. Etrafında 5 kavalye vardı. Hepsi de, A.P. 1i. Yâni "her biri bir orduya bedel" cinsinden! Söz, sahibinindir!

Meclise devam eden milletvekili sa- yısı gittikçe azalıyor. Sözlü soru «ayısı dm gittikçe yükseliyor! Birkaç gün evvel 20 sözlü soru, 15 milletvekili 2 Bakan vardı.

Geçen gün 50 sözlü soru, 15 milletvekili, 1 tanecik Bakan vardı.

Bu gidişle sözlü soru sayısı 450'ye çıktığı, gün milletvekili sayısı da sıfıra düşecek... İşlerin yürütülmesinde de pek büyük fark olmıyacak herhalde!..

Yılın değil, belki bu son 50 yılın en muhabbetli kocası Kazım Orbay.

Bir hanım anlata anlata bitiremiyordu. Onları hastahenede görmüş. Kazım Paşa durmadan eşinin alnını, nabzını yoklarmış:

"— Nonoşum, nasılsın?" diye.

Halbuki herkes Paşayı hep hareketsiz, ciddi, hattâ bir nebze 'soğuk buluyor.

A Canım, herkese de, "Nonoşum, nasılsın?" diyemez ya adamcağız!..

Osman Köksal Bahçelievlerde mü- tevazı bir daire satın almış. Muhayyeleler işlemeğe başladı: "Tarım milyon verdi.. 350 bin.. 300 bin.."

Hancılık — 1382 - 17

Yooo! Adamın verdiği kendisine tanınan ikramiye hakkının tutanı kadar bir şey. Dilin kemiği yok ki...

Sakıt hanımları, şu mantığı yürütü- yorlar: "Madem ki kocalarımız yok, idare bize düştü. Yön verelim devlet işlerine.."

A. P. li. Bakanları "akrabadan" sayıyorlar, toplanıp toplanıp meseleleri halletmek için onlara koşuyorlar. Makamlarına değil, evlerine... En çok ziyarete uğrayan evler, İsaril mahallesinde oturan Bakanların evleri,

Hanımların iddiaları şu:

"— Efendim, memleket meselelerini görüşüyoruz beraber..."

Tandı A. P. li Bakanlar! Hem devlete hesap ver, , hem talebeye hesap ver, hem partine hesap ver, hem sakıt hanımlarına hesap ver! Hesap makinasına döndüler mübarekler!..

Yakından tanıyınca sevimli, sıcak, tabii bir insan olan Vali Teoman Paşa şu son. günlerde bir şeyden memnun, bir şeyden de değil.

Bir sözünden memnun: "Yahu, bu millet mitinglerden usanmış, miting istemiyor" demişti Olaylar sözünü teyid etti

Almanya seyahatinden memnun değil: "İnsan bir duvar görmek için ta Almanyalara çağrılır mı?"

Duvar, Batıya akışı önlemek için Rusların Doğu Berimde inşa ettikleri uzun duvardır.

Ta ne görmek istiyordunuz Vali Paşam?..

Süreyya Pavyonunda, Topaloğlu ile Cavit Oralın içtikleri su ayrı gitmiyor! Sudan başka herkesi meraklandıran bir çift te her gelişlerinde masa da oturuyor. Erkek genç bir adam. Kadın çok, çok güzel ismini kimse öğrenemediğinden. Saba Melikesi adını taktılar meraklılar kendisine!..

Hariciyede tâyinler yapılmışken durdu... Selim Sarper, Yüksel Menderesin dosyasını ortaya çıkarmış. Arkadaşları azıcık beklesinler. Çünkü bu, beklemeğe değer bir sebep!

Basın Balosu- Ankara Gazetecileri bu yılki balolarını pek parlak şekilde vermek niyetindeler. Ankaranın en mümtaz hanımlarının iştirakiyle bir Şeref Komitesi kurdular. Toplantıda çenebaz bilinen basın erleri sözü ve karar hakkım hep hanımlara bıraktılar. Bir gazetesi söyle dedi:

"-Biz yapmasını değil yazmasını beceririz. Siz bir güzel balo yapın, bakın biz ne tatlı şeyler yazarız."

Toplantıda bulunan ve basının endahtuu teşkil eden bazı bakan hanımları manalı manalı dudak kıvırdılar ama...

RADYO

İdare

Sabırla koruk helva

Bir zamanlar Türkiye Radyolarının siyasi tutumundan şikâyet edilirdi. 27 Mayıs Devrimiyle birlikte radyolar bir gece içinde hüviyet deriştirdi ve mümkün olduğu kadar tarafsız bir hale geldi. Devrim Hükümeti is başında iken Türkiye Radyolarının siyasi tarafsızlığım kesinleştiren ve radyo idarelerine ve programlarına yön veren bir kanun tasarısı hazırlandı. Fakat bu tasarı Kurusu Meclisten bir türlü çıkamadı. Tasarı Meclisten çıkamadı ama. Bakanlıklar arasında mekik dokudu ve her Bakanlık tasarının birr tarafına el atarak onu kusa çevirdi. Bu arada radyolar kendi yağları ve liglerindeki binbir dertle kavrularak günümüze kadar geldiler. Durum bir müddet daha bu şekilde gideceğe benzemektedir.

Bugün Türkiye Radyoları ne durumdadır?

Bazı radyo idarecilerine sorarsanız durum iyidir. Bazıları ise durumun bundan daha iyi olamıyacağı kanaatindedirler. Bir üçüncü idareci grubu ise, işlerin yavaş yavaş düzeldiğini iddia etmektedir. Tabiî kimsenin aklına, durum hakkında bilgi almak için dinleyiciye de birşeyler sormanın faydalı olacağı gelmemektedir.

Bugün Ankarada yayın yapan üç İstasyon vardır. Bunlardan ikisi yurt içine ve dışına Türkçe yayın yapmaktadır. Daha doğrusu, her gün dinlenen başkent radyosu hem uzun dalga, hem de kısa dalga üzerinde çalışmaktadır. Üçüncü istasyondan ise yabancı ülkelere 16 dilde yayın yapılmaktadır. Her üç istasyonun çeşitli teknik problemleri olduğu gibi, idarecilik ve programcılık bakımından da çeşitli eksiklikleri vardır. Uzun ve kısa dalgadan yayın yapan Ankara Radyosu idarecilik ve programcılık bakımından bir türlü yeterli hale gelememektedir. Hiç bir ilgili, bu konuda olumlu bir tedbir almak gayesiyle teşebbüse geçemediği için de bu durumun daha uzun bir müddet devam edeceği muhakkaktır. Arada sırada işleri düzeltmek için bazı şeyler yapmak isteyenler ortaya çıkmakla beraber plânlı bir şekilde ve uzun vadeli bir düşünüşle çalışılmadığından ötürü kesin bir sonuç ortaya çıkmamaktadır. Meselâ Ankara Radyosu geçen yaz pek yerinde davranışla bir spiker kursu açmıştır. Fakat bu kurs etraflıca planlanmadığı için hiç bir spikerin işine yaramamıştır. Şimdi de aynı radyo idaresi İngilizce kursu açmak için teşebbüse geçmiştir. Yalnız spikerlerin değil, radyoda çalışan her istiyenin de katılacağı bu kursların faydası muhakkak ki çok büyük olacaktır. Fakat spikerlere verilen Türkçe ile ilgili kurslardan belli bir sonuç alınmadan ingilizce kursunu açmanın sırası bugün mü gelmiştir? Bunu düşünmek herhalde ilgililerin vazifeişidir.

Zam ve program

Ankara Radyosu geride bıraktığımız hafta içinde en önemli dertlerinden birini de halletmiş bulunmaktadır: Programları hazırlayanlara, radyoda konuşanlara, piyes yazarlarına verilen ücretler arttırılmıştır. Fakat şurası muhakkaktır ki, ücret arttırmak, hâlen radyoda program yapanları memnun etmek demek değildir. Meselâ ücretler arttıktan sonra aynı şekilde program yapanlardan bazıları eski ücretlerini almışlar, bazılarına ise yeni tarifeye göre yüksek ücret verilmiştir. Bir de, vazifesi zaten program yapmak olan ilgililer aylıklarından başka bu yüksek ücretlerden de faydalanmışlardır. Durumun böyle olmasında bir kötü niyet veya suiistimal aramamalıdır, işin aksamamasına sebep, ücretler arttıktan sonra radyo idaresinin bir plan yapmamasıdır. Yüksek ücretler, muhakkak ki, program personelini hoşnut etmekten çok, radyo dışında bulunup ta ücretlerin az olmasından ötürü radyoya uğramayan değerli kimseleri radyoya çekmek için kullanılmalıdır. Ankara Radyosu geride bıraktığımız hafta içinde girdiği yeni program devresinde, tamamen kendi personelinden faydalanarak yenilik yapmaya çalıştığı için büyük başarıya ulaşamıyacaktır.

Yabancı ülkelere yayın yapan üçüncü Ankara Radyosu ise yabancı ülkelerden dinlenildiği için ,bu istasyonun program ve idari durumu basında son derece seyrek ele alınmaktadır. Bu istasyonun da her bakımdan onarılması gerekmektedir. Bu arada Ankara iline yayın yapacak bir il radyosunun hazırlıkları da ilerlemektedir.

İstanbulda da Marmara bölgesine yayın yapan bir istasyondan başka 15 Ekim 1961 tarihinden itibaren düzenli bir şekilde yayın yapmaya, başlayan bir il radyosu vardır. Fakat iki radyonun da durumu idaresizlikten, programsızlıktan ve düşüncesizlikten acınacak bir haldedir. Marmara bölgesinin İstanbul Radyosu, adeta reklâm şirketlerinin istasyonu haline gelmiştir.

Çeşitli dedikodulara sebep olan İzmir Radyosu ile kimse uğraşmamaktadır. Evvelki yıl Erzurumda açılan Erzurum, Radyosu da hemen hemen tek başına Doğunun ihtiyacını karşılamak için çalışmaktadır. Van, Diyarbakır ve İskenderunda açılan birer kilovatlık istasyonlarda ise radyoculuk oyunu pek güzel oynanmaktadır.

Sonuç olarak, her Zaman olduğu gibi, denilebilir ki, Türkiye Radyolarının her yönden onarılması gerekmektedir ve bu önemli iş çok gecikmiştir.

Ankara İl Radyosu

Mahmut T. Öngören

Pek yakında Ankarada, orta dalgada yalnız şehir içinden dinlenebilecek bir istasyon faaliyete geçecektir. Ankara İl Radyosu ismini taşıyacak olan bu yeni istasyon sayesinde Ankaralılar aynı anda ilci program dinlemek fırsatına kavuşacaklardır. Bir istasyonda Türk Müziği varsa, hemen öbür istasyonu açıp Batı Müziğini bulmak böylece mümkün olacaktır. Ankaradaki konserlerin, operaların ve başkenti ilgilendiren olayların naklen veya bir program içinde verilebileceği bu istasyonun program düzeni henüz kararlaştırılmamıştır.

Eğer Ankara İl Radyosu şimdi dinlemekte olduğumuz Ankara Radyosunun idaresinden, program materyalinden, programcısından ve düşüncesinden yararlanarak yayın yaparsa aynı aksaklıkların, aynı eksikliklerin, aynı yayın hatalarının ve, programlar değişik olsa bile, aynı program fikirlerinin bu yeni ve küçücük istasyonda da karsımıza çıkacağı muhakkaktır.

Bu istasyon yepyenidir. Bu istasyon bugüne kadar hiç yayın yapmadığına göre mâsumdur, tertemizdir. Eğer Ankaralıların gerçekten hoşnut edilmesi isteniyorsa, Ankara İl Radyosunun spikerinden idarecisine, programcısından düşünce tarzına kadar uzun dalga Ankara Radyosu ile ilgisi olmayan bir düzenle çalışması sağlanmalıdır.

Yeni istasyon daha yayına geçmeden hemen onu da eskisine benzetmiyelim,

SANAT

Haberler

Tiyatro kursları

Meydan Sahnesi yöneticileri son günlerde çok yerinde ve ileri bir adım daha attılar. Küçücük sahnelerinde seviyeli oyunlar oynar özel bir tiyatronun da yaşayabileceğini, isbat ederlerken, tiyatro kültürünün yayılması ve gelişmesi için çalışmaya koyuldular. Geçirdiğimiz hafta içinde açılan tiyatro kursu bunun en açık örneklerinden biridir.

Kursun başlıca iki amacı var. Biri, Konservatuvara girememiş, tiyatroyu seven gençlerin hem bilgi hem uygulama yönünden yetişmesini ve böylece hem kendi tiyatroları hem de başka kuruluşlar için yeni kabiliyetler bulup çıkarmak. Öbürü de, iyi bir tiyatro seyircisi yetiştirmek.

Kurslar, çok kısa süren -sadece iki gün- kayıt gününe rağmen büyük bir ilgi gördü. Kurslarda verilmekte olan dersler de, işiin gerçekten ciddi tutulduğunu gösteriyor. Kurs öğretmenleri de. tiyatro kültürüne, bilgisine ve tecrübesine en güvenilir kişilerden seçilmiştir.

Kurs programına göre "Tiyatro Tarihi (Ekolleri)ni Özdemir Nutku. "Modern Tlyatro"yu Sermet Çağan, "Oyun (Sahne - Acting)i Çetin Köroğlu, "Mimik"i Cüneyt Gökçer ile Ergin Orbey, "Genel Tiyatro Bilgisi (Play Production)'i Metin And, "Diksiyon"u Nurettin Sevin, '"Tiyatro Problemleri'ni Turgut Özakman. "Tiyatro Ahlakı ve Aktörlük"ü Suat Taşer vermektedirler.

Kursun birinci dönemi Uç ay sürecektir. Kursa öğrenci kaydı kapanmıştır, ama dinleyici olarak derslere devam imkanı vardır.

Çözülen buzlar

Devlet Tiyatrosunun perdesini açamamasıyla sonuçlanan Saim Alpago skandalının yankıları bütün sanat çevrelerinde hâlâ sürüp gitmektedir. Devlet Tiyatrosunun yönetimine en çok karşı çıkanlar, Saim Alpagonun sanat gücüne inananlar ve onu gerçekten sevenler bile bu olayda suçlunun Alpago olduğunda birleşiyorlar. Ankara sanat çevrelerinin başlıca söz konusu ve üzüntü vesilesi olan bu olayın yanısıra geride bıraktığımız haftanın sonlarında bir gün Meydan Sahnesinde mutlu bir gelişmenin ilk tohumları atıldı.

Devlet Tiyatrosundan ayrılıp ama son derece efendice- özel bir tiyatro kuran Meydan Sahnecilerle Cüneyt Gökçer arasında geçen yıl bir soğukluk başlamıştı. Tarafların sinirleri gergin görünüyordu. Bu gerginlik epey de sürdü. Ama Meydan Sahnecilerin tiyatro kurslarında ders verme teklifini Cüneyt Gökcerin anlayışla karşılayıp kabul etmesi, aradaki buzların çözülmesinde ilk adım oldu. Nitekim Gökçer geride bıraktığımız haftanın sonunda derse geldi ve ilk dersi çok ilgi çekici oldu. Böylece birbuçuk, iki yıldır karşı karşıya gelmiyen Çetin Köroğlu ile Cüneyt Gökçer el sıkıştılar. Bu nedenice hareket sanatseverleri çok sevindirdi.

Aradaki buzlar öylesine çabuk çözüldü ki, Meydan Sahnesinin 200. temsilini bulan "Dolap"ın yerine oynamaya karar verdiği Sartre'in "Kefensiz Ölüler" adlı oyununu da Cüneyt Gökçer sahneye koymayı kabul etti. Bunu, Devlet Tiyatrosunun, kendi içinden çıkan bir özel tiyatroya kardeş gözüyle bakmasının ilk mutlu belirtisi saymak gerekir.

Bu yakınlaşmanın daha da gelişmesi ve zaman zaman işbirliği haline gelmesi bütün sanatseverlerin birleşik dileğidir.

Fotoğraf Sergisi

Hayat ve Ses dergilerinin foto-reporteri Ozan Sağdıç geçirdiğimiz hafta cumartesi günü Türk - Amerikan Derneğinde bir fotoğraf sergisi açtı.

Son yıllarda fotoğrafın bir sanat olarak ele alındığı ve ciddi gelişmeler gösterdiği bir gerçektir. Ozan Sağdıç bu yolda çalışan ve şimdiden başarılar kazanan bir fotoğraf sanatçısı olduğunu bu sergisiyle ispat etmiştir.

Sergide son derece güzel fotoğraflar vardır.

Fil Sözlüğünün yankıları

Geçen sayımızda bir bölümünü yayınladığımız "Fil Sözlüğü" gerek Ankaradaki, gerekse İstanbuldaki sanat çevrelerindeki büyük yankılar uyandırdı, geniş bir ilgi topladı. Bu bir hafta içinde, gönüllü bir çok dilcinin sözlük üzerinde çalışmak istediğini bildiren müracaatlar oldu. İstanbulda yeni kurulan Gergedan Yayınevinden aldığımız bir mektupta, Gergedanın şöyle söylediği kayıtlı: "Fil Sözlüğü gelişir de kalınlaşırsa , kitap hâlinde yayınlarım, Ne de olsa aynı cinsten sayılına," Mektupta Gergedanın türettiği 21 kelime de var. Bunları ve öbür kelimeleri ilerde sunmak kararındayız.

Ankaradaki dil komitesi şimdi "At Sözlüğü" üzerinde çalışmalara başlamış ve "Sanat, sanatçı, zenaat" gibi kelimelerin anlamlarını bulmuştur. Bu sözlük de gelişince halkoyunun ve sayın dilseverlerin bilgisin» sunulacaktır.

Ozan Sağdıçın- sergisi
Objektiften aksedenler

Kolejli Tomris

Geride bıraktığımız haftanın sonunda cumartesi günü. Ankara Maarif Kolejinde bir resim sergisi asıldı. Serginin sahibi, Maarif Kolejinin çalışkan öğrencisi Tomris Gürseldir. Tomris Gürsel, dokuz yaşından onaltı yaşına kadar yaptığı otuza yakın karakalem ve yağlıboya tablosunu Kolejin Kütüphanesinde sergiledi. Sergi Kolej Müdürü Tarık Aksal ile Eğitim Derneği Başkanı Nuri Sertoğlunun konuşmalarıyla açıldı. Sergide en çok dikkati çeken ve takdir toplayan resimler, Tomris Gürselin dokuz yaşında yaptığı portrelerle, milli oyun kompozisyonları oldu. Küçük sanatçı, daha ilk günden itibaren çok takdir topladı.

T İ Y A T R O

İstanbul

Batıda "Harem"

Batılıların, kendi dillerini konuşan, kendileri gibi giyinen ve yaşayan Doğululara, yarı şaka yarı ciddi, sordukları ilk sorulardan biri de şudur:

"— Kaç hanımınız var?"

Çok kimse, gittiği, gezdiği Batı illerinde zaman zaman bu veya buna benzer "harem" sorularıyla karşılaşmış, Türkiyeyi hâla çok evliliğe bağlı kalmış Ortadoğulu, Doğulu İslâm memleketleriyle karıştıran yabancı dostlara ciddi ciddi, Atatürkle beraber Türkiyede "Harem"in kalkmış, yerini Medeni Kanunun tek evlilik sistemine bırakmış olduğunu anlatmaya çalışmıştır. Oysa ki onlara verilecek cevap sadece şu olabilirdi:

"— Ya sizin kaç metresiniz var?"

Doğrusunu söylemek gerekirse Batılı dostlar yüzyıllardan beri pek ayıplar göründükleri çok evliliği kendi toplumlarına, başka yollardan gizlice sokmanın kolayını bulmuşlardır. Hem de Hristiyanlık bunu öteden beri yasak etmiş olduğu halde... Kralından devlet adamına, sanatçısından iş adamına kadar gücüne ve kesesine güvenen Batılı erkeklerin, çeşitli kamuflajlarla, çok kadınlı bir hissi veya cinsi hayatı gitgide âdet haline getirdikleri çok bilinen bir realitedir. Bütün Batı tiyatrosu "karı-koca-aşık" veya "karı-koca-metres" sacayaklarından biri üzerine oturur.

Şimdi Diego Fabri -yeni İtalyan tiyatrosunun en ünlü kalemlerinden biri- bu ezeli temaya bir yenilik getirmek istiyor: Batı erkeğinin daima gizli kalmasına önem verilmiş olan bu çok kadınlı hayatını, tabii ve meşru bir olay gibi açığa vurmak, açıkça devam ettirmek ve... Batı kadınına kabul ettirmek!

Site Tiyatrosunda Ulvi Urazın oynamaya başladığı -daha önce Ankarada Devlet Tiyatrosunun oynamış olduğu- "Gönül Avcısı" böyle bir düşüncenin mahsulüdür. Diego Fabrinin kahramanı, evindeki müşfik, sadık karısına olduğu kadar bürosundaki saf, tecrübesiz ve fedakâr kâtibesine ve ayrı bir ev tuttuğu olgun, hararetli ve "tövbekar" metresine de aynı samimi duygularla bağlıdır. Üçüne de gönlünde ayrı ayrı yerler vermiştir ve hiçbirinden vazgeçememektedir. Hayatı üç evli adamın hayatından pek farklı değildir. Ama bu hayatı gizli yürüttüğü için sevdiği üç kadına yalan uydurmaktan artık bıkmış, usanmıştır. Üçünü de istedikleri gibi ve dilediği gibi memnun edemediğine, hele çıkacağı uzun bir iş seyahatine üçünü de beraber götüremediğine pek üzgündür. Üç kadının üçü de kendisini sevdiklerine, kendisi de onlara aynı duygularla bağlı olduğuna göre bu çirkin yalanlara, gizli kapaklı iş görmeye, onları aldatmaya ne lüzum var? Sivri akıllı Don Juan, buna güvenerek ince hesaplarla bulup buluşturduğu, takıp takıştırdığı bahanelerle önce üç kadının birbirleriyle tanışmalarını, ahbap, arkadaş, hatta dost olmalarını sağlar. Sonra üç kadın bu dostluğa erkeklerini de ortak etmeye karar verirler ve bu kararlarını tatbike kalkarlar.

İşte kızılca kıyamet te o zaman kopar... Gönül Avcısının umduğu gibi, üç kadın arasındaki dostluk, bir tek erkekle ortaklaşa bir aşk veya evlilik hayatı yaşamaya razı olmaları için bir sebep değildir. Tersine... Bu dostluk birbirleriyle saç-saça başbaşa gelmelerini önler, o kadar. Ama üçü de böyle bir "ortaklığı" kabul etmektense başlarını alıp gitmeyi tercih ederler. Gönül Avcısının ne döktüğü diller, ne de samimi gözyaşları onları ikna edemiyecek ve Dimyata pirince giderken evdeki bulgurdan da olacaktır.

Sahnedeki oyun

Sitedeki "Gönül Avcısı", Türk seyircisi için değişik ve çekici tarafları olan bu komediyi Türkçeye ustaca çevirmiş, evvelce Ankaradaki dekorlarını da pek güzel çizmiş olan Ta--k Levendoğlunun bir sahneye koyucu olarak ta gerçek kaabiliyet ve meziyetlere sahip olduğunu gösteriyor. Bu canlı ve hareketli komediyi Site Tiyatrosunun, kulisi bile olmayan o daracık sahnesine öyle zarif bir şekilde yerleştirmiş ki hayran olmamak mümkün değil. Gönül Avcısının seyirciyle dertleşmeleri, kişilerin umulmadık yerlerden, salonun arkasından, seyircilerin arasından sahneye çıkmaları, hele üçlü "simultane" dekorun - seyahat bürosu açılır kapanır, bir paravan dekorla ortaya yerleştirilmek suretiyle - gene gerçekleştirilmiş olması Tarık Levendoğluyu İstanbul sahnelerinde yeni yılın en başarılı dekaratörü ve keşfedilmekte gecikilmiş sürpriz sahneye koyucusu olarak tanıtmaya da, sevdirmeye de yetiyor.

"Site"de Gönül Avcısı
Seyircileri de avladı

Bellibaşlı roller, bir erkekle üç kadından ibaret. Ulvi Uraz, Gönül Avcısında, gerçek bir komedyenin, büyük bir kompozisyon aktörünün, "jeune premier" rolünde bile, ne hârikalar yaratabileceğini gösteriyor. Yanısıra karısı rolünde Aliye Rona, yıllardır sahnede göremediğimiz eski İzmir Şehir Tiyatrosunun bu değerli santçısı, duygulu ve rahat bir oyunla başarılıdır. Genç sevgilisi Alina'da Tolga Tigin, role, muhtaç olduğu tazeliği, canlılığı veriyor. Metresi Vilmaya gelince, Altan Karındaş bu görmüş geçirmiş, fakat bir takım inançlarını ve ruh temizliğini yitirmemiş delişmen ve sıcak kadım, sanat hayatının en başardı kompozisyonlarından biri halinde canlandırıyor. İsabetli bir Alman şivesiyle ve renkli bir ifadeyle süslediği Vilma'ya bütün dişiliğinin yanısıra çok sevimli bir çehre vermekten geri kalmıyor ve haklı alkışlar topluyor.

Filmler

Doğru Yolun Yolcusu

Yurt dışındaki uluslararası bir festivale katılan ilk uzun metrajlı ve konulu bir Türk filminin, "Kırık Çanaklar'ın rejisörü Memduh Ünün ilgiyi üzerine çekmesi, "Üç Arkadaş'la -1958- başladı. Senaryosunu dokuz kişinin yazdığı "Üç Arkadaş" filmi, herşeyden önce bir iyiniyet gösterisidir ve kendi gerçeklerimize toz pembe gözlükler arkasından bakmaktadır. Buna karşılık Ün, küçük insanların yaşayışlarını en ince ayrıntılarına kadar verme çabasındadır ve bunu da gerçekçi olmaktan çok, gerçekten uzaklaşarak fantezi ve açık bir kenar mahalle romantizmi içinde duyurmaya yönelmiştir, "Üç Arkadaş", seyirciden ve tenkitçiden iyiniyetinin karşılığını fazlasıyla aldı. Aldı ama, bu defa rejisörünü -bu beklenmedik başarı- yanlış yollara sürüklemekte de gecikmedi. "Üç Arkadaş"tan sonra çevrilen öbür Ün filmleri -"Mahallenin Sevgilisi", "Kırık Çanaklar" ve "Ölüm Peşimizde"- rejisörünün bu yanlış yol ürünleridir. Hele "Mahallenin Sevgilisi", aşağı yukarı "Üç Arkadaş'la Metin Erksanın "Hicran Yarası"nın pek az değişikliğe uğramış başka bir versiyonu sayılabilir. Başarıdan sonra gelen bu kendi kendini çelmeleme, bir başka açıda, "Kırık Çanaklar'da da kendini gösterir. Yabancı bir yazarın oyunundan sinemaya ve Türk toplum yaşayışına uygulanan "Kırık Çanaklar" -uygulamayı yapan senaryocularının Türkiyenin gerçeklerini tersyüz etmeleri yüzünden-, doğru yol çevrelerinde dolaşan, fakat birtürlü çizgi içine giremeyen Üne ayakbağı olmaktadır. "Kırık Çanaklar"ın arkasından çıkarılan "Ölüm Peşimizde", teknik bakımdan bir yere kadar Osman F. Sedene karsı çıkarılmış bir ustalık göstermesidir, İşin içine teknik gösteri girince, konu önemini kaybetmiştir. Çevre ise, konudan büsbütün ayrılmış ve "Ölüm Peşimizde" başdöndürücü bir film olmuştur. Memduh Ün, Türkiyenin gerçeklerini yansıtma çabasından artık büsbütün uzaklaşmış bir sinemacı izlenimi bırakmaktadır. Bu mevsimin ortalarına doğru gösterilen bir Kerime Nadir uygulaması "Boş Yuva" ise, bağlanan umutların yersizliğini ve boşluğunu ortaya koymaktadır.

Orhan Kemal yetişiyor

A ynı rejisörün son filmi "Avare Mustafa", çeviricisinin filmografisindeki acayip iniş ve çıkışları hakiminden, yine şaşırtıcı bir filmdir. Konu, günümüzün gerçekçi Türk yazarları arasında sağlam bir ada sahip Orhan Kemalin "Devlet Kuşu" adlı romanından alınmıştır. As---da yazarın bu romanı, kitapları arasında en güçsüz olanıdır. Ama, hikayenin yerli filmlerin isterlerine ve basma kalıplığına uygun yanlarıyla daha başlangıçta prodüktörlerin ilgisini üzerine çekmiştir. "Avare Mustafa"nın kişileri, yazarı Orhan Kemalin ' yakından tanıyıp bildiği kişiler ve hikaye de onların çevresinde dönen gerçeklere sırt dayamış çeşitli olaylar zincirlemesidir. Toplumsal gerçekçiliği ağır. basan romanın bu yanı, senaryocular -Akad, Refiğ ve Ün- tarafından romana bağlılığın dışında ve yerli filmlerin kilse gerçekçiliğine uygulanarak aktarılmıştır. Ünün kendi yönünden ilk başarısı, "Üç Arkadaşım fantezi havasını ortadan kaldırıp daha sağlam, daha inandırıcı bir ortama doğru dümen kırmasıdır ki, "Avare Mustafa" bu bakımlardan doğru Orantılı bir Türk gerçeğine kaymaktadır. Gerçekle fantezinin birbirine girdiği, hikayenin masallaştığı yanlar filmde yok değildir. Fakat doz, bu kene "Üç Arkadaş"la kıyaslanmayacak kadar iyi ayarlanmıştır. Eldeki malzeme, zorlandığı takdirde gerçekle zaten gevşek olan bağından kurtulacak ve fanteziye doğru hızla gidecektir. Bütünüyle değilse, bile yer yer kurtulma ve kaçma oluşlarına "Avare Mustafa"da rastlanıyor. Kişilerden Babanın -Mümtaz Ener- ve

Korkulu Saltanat

T. KAKINÇ

Star sistemi", bir ülke sinemasını değer yönünden çok, endüstri olarak ileriye götürür. Hollywood sinemasının bugünkü durumu budur. İngiliz, Fransız ve İtalyan sinemalarının dünkü durumları da böyleydi. Gelişme yolundaki sinemaların baş düşmanlarından sayılan "Star sistemi" ile bir çeşit yıldız yaratmacılığına gitmek, gelecekte yıkılmasına imkân olmayan bir yıldızlar saltanatı kurmak demektir. Yıldızlar üzerine kurulu türlü hikayelerle şişirilip seyirci gözünde büyütülenler, sonradan prodüktörün de üstünde bir güce sahip olmaktadırlar. Faydası kendisine, zararı prodüktörüne ve dolayısıyla sinemayadır. Gerçi, başka ülke sinemalarında yıldız oyuncular bu güçlerine dayanarak bağımsız çalışmalara yönelmektedirler ama, Türkiyede bir iki küçük bağımsız kıpırdanış, sinema yararına olmaktan çok, "yıldız"ın kendi yararınadır.

1961-62 yeni sinema mevsimine, yurdumuzda, bu yıldızlar saltanatının en şiddetlendiği bir dönemde girildi. Hâkimiyeti, üç erkek ve iki kadın oyuncu ellerinde tatmaktadırlar. Çevrilen yüz şu kadar film, bu beş yıldız oyuncu arasında -âdeta-paylaştırılmıştır. Filmlerimiz de yine bu beş oyuncuya uygun düşen konuları ele almakta ve işlemektedir. O yüzden, bu yıl, filmlerimizin büyük çoğunluğunda birbirlerinin gözlerine baygın baygın bakıp karşılıklı içli aşk sözleri söyleyen bir delikanlı ile bir genç kızın marazi aşk serüvenleriyle, yumruğuna kuvvetli, çap--n bir yerli Mike Hammer kırması hafiyenin ve Şehir Tiyatrosu, Alman, Arap ve Hint filmciliği geleneğine bağlı bir masum "kız"ın türlü tuhaflıkları seyredilecektir. İyi, ya da kötü bir sinema eğitiminden geçmemiş seyircimizi ve hep ayni kişilerin usanç veren değişmez hikayelerdeki kahramanlıklarını seyretmenin tepkisini hiç hesaba katmayan prodüktör, daha mevsimin başlarında çeşitli işletme zorluklarıyla karşılaşmıştır ki, bu da, son derece tabiidir. Hep aynı kişilerin filmlerini seyretmekten, seyirciye usanç gelmeğe başlamıştır. Bundan dolayıdır ki saltanatı sürdüren yıldız oyuncuların oyunculuklarını yaptıkları filmler, beklenen ilgiyi bulamamıştır, bulamıyacaktır da. Mevcut 600 sinema ve ortalama 32 hafta ile bu değirmenin döndürülemeyeceğini bilmek için prodüktör dehasına sahip olmaya hiç te lüzum yoktur ve yurdumuzdaki bu 600 sinemanın ancak yarısı ya da yandan biraz fazlası yerli film geçmektedir. Bu 300 sinemanın 32 birinci vizyon haftasında durmadan beş yıldız oyuncunun bir filmini çıkarıp öbürünü taktığı düşünülürse, filmciliğimizin kendi kendine nasıl korkunç bir oyun oynadığı kolaylıkla -ayrıca bütün acılığı ve bütün gülünçlüğü ile ortaya çıkar, önemli olan, başkasının başarısını taklit değil, kendisine alt olanı devam ettirmektir. Türk filmciliği, henüz bu gerçeği anlıyamadı.

Hülyanın -Çolpan İlhan- davranışları gerçeğin zorlanmasıyla varılmış davranışlardır ve filmin inandırıcılığını bozmaktadır. Bu zorlama davranışlar, aslında iyi oyunla da kapatılabilecekken Ün, bu zorunluğu duymuyor. Çirkinlik karmaşığı içindeki Hülyada bunu "istenilen"e yaklaşır bir oyunla vermeye hazır Çolpan İlhan, garip bir anlaşılmazlıkla bundan uzak tutulmaktadır. Bütün suçu zengin olmaktan öteye geçemeyen Baba, yerli filmlerin alışkınlığındaki katı ve sert bir kişiyi -zorlaya zorlaya- canlandırıyor. Bu sonunda öylesine zorlama bir kişi oluyor ki, artık yaşamıyor, uydurmalığı göze batıyor ve öbür gerçek kişileri de film süresince durmadan baltalıyor, üzerlerine gölge düşürüyor.

Oysa yoksul kişiler -yani Avare Mustafanın çevresindekiler- son derece gerçeğe uygunluk gösteriyorlar. Mustafa ve iki arkadaşı -Ayhan Işık, Suphi Kaner ve Semih Sezerli- Orhan Kemalin "Baba Evi" ve "Avare Yıllar"ındaki kahramanlarının dostluklarım ve dayanışmalarım sürdüren kişilerdir. Mustafa, tipine pek ilişmeyen rejisör, bu kere de yine yerli film geleneklerine uydurmak amacıyla geri kalan iki arkadaşı, fazlasıyla dalgalandırıp "komik"e vardırıyor. Baştan beri "komik" olarak sürdürülen bu iki canlı tip, düğün evine geldiklerinde karşılaştıkları dramı gereğince duyuramıyorlar. Rejisör, bu sekansın altını dilediği kadar kalın çizgilerle çizsin, ilk takdim ve daha sonraki ' geliştirmeler bunu önlüyor.

Yine de "Yılın iyisi"

"Avare Mustafa" ve iki arkadaşı başıboş bir yaşama serüveni içindedirler. Mustafa mahallesindeki bir kıza -Fatma Girik- tutkun. Mahalle ve mahalleliyi anlatan ve veren Ünün kamerası, dosdoğru gerçeğin üzerine yürüyor. Çevreyi, kişileri ve resimlerin gerisini iyi düzenlemelerle vermektedir. Kalınlar korosu biraz Sedene, Işıkla Girikin tren köprüsü üzerinde buluşmaları yine Sedenin "İntikam Alevi"ndeki Kaynak-Işık buluşmasına çok yaklaşık bir görüntüde. Mustafa, aile çevresinin baskısıyla karşılarındaki arsaya ev yaptıran zengin Zülfikar beyin çirkin, kara kuru kızını almaya zorlanıyor. Zülfikar beyin hikâyeye girmesiyle birlikte fakir-zengin kıyaslaması başlıyor ve tipler, karşılıklı büyük değişmelere uğruyor. Fakirler iyi yürekli, namuslu kişiler, zenginler ise tam tersi bir oluşta. Bundan dolayıdır ki, Ünün, Orhan Kemalden aktarmak istediği gerçekçilik -ki türk sinemasının en büyük noksanı- uydurmacılığa doğru yön değiştiriyor ve Zülfikar beyle olan münasebetlerde büsbütün bir çıkmaza giriyor. Fakat herşeye rağmen belirli bir katın çevresine iniş ve kişileriyle bir çevreyi Şimdiye kadar rastlanmadık bir çeşitte veriş, "Avare Mustafa"nın değerini -uydurmacılığı bir yana konursa- eksiltmiyor. İstenen ve beklenen de, öylesi bir oluşu Türk sinemasına getirmek ve sürdürmektir. Fantezi ve kenar mahalle romantizminden gerçekçiliğe ayak basan Ün için bu da küçümsenmeyecek bir başarıdır.

"Orfeu Negro"

"Brezilyalı romana Vinicaes de Moraes, "Orfeu Negro-Siyah Orfe"nin konusunu Yunan mitolojisinin ünlü aşk hikâyesi Orfeu ile Eurydice'nin serüvenlerinden almış ve günümüze uygulamıştır. Duygu ve çaba yönünden Fransız yeni Dalgacılarından sayılan rejisör Marcel Camus de filmi "Siyah Orfe"de bu yılların eskitemediği aşk hikâyesini anlatmaktadır. Konunun son derecede klâsik ölçülere dayanması, üstelik ağdalı bir "son'la bitmesi. Camus'nün dışında bir rejisör için yetersiz bir film ortaya konmasına gerçek bir sebep olabilirdi. İki kişi sevişiyorlar, kadın ölüyor, arada üçgeni kuran diğer kadın kıskançlığından erkek kahramanın ölümüne de zemin hazırlıyor. Bu tür bir hikâye, ilkel sinemalarda -hele Türkiyedeki benzerleri sayısızdır- çok sık rastlanan bir film konusudur. Camus, bu kötü aşk hikâyesini kendi tutumuna ve anlayışına göre çok değişken bir yoruma tâbi tutuyor ve yapı ve öz yönünden ilgi çekici bir film çıkarıyor.

"Siyah Orfe"nin ana teması, önceleri belirli ve bilinen bir üçgende kurulmaktadır-: Vatman Orfeu, delifişek sevgilisi Mira ve bu ikiliye sonradan üçüncü olarak katılan taşralı kız Eurydice. Hikâyenin geçtiği çevre olarak başkent Rio ve Rio'ya tam bir karşıtlık içindeki Morro-gecekondular mahallesi- seçilmiştir. Yoksul ve küçük işlerde çalışarak yaşama serüvenlerini sürdüren Morro'lular, büyük şehirle olan münasebetlerini ancak yılda bir kere, o da karnaval günleri yenilemektedirler.

Camus, bu Morro'lu kişileri kadını erkeği, yaşlısı genciyle filmine kahraman yapıyor. Bu yoldan giderek çevreyi kendine son derece sağlam bir dayanak seçen rejisör, bu çevrenin bütün imkânlarından faydalanarak klâsik aşk hikâyesini-Eurydice ile Orfeu'nin açıkları anlatmağa başlıyor. "Siyah Orfe"nin renkli kişiler arasında geçmesinin yanı sıra, çevrenin de önemi büyük. Tam bir taşralı kişi niteliğini taşıyan Eurydice, sevmediği adamdan ölümden, ya da alın yazısından- kaçarak büyük şehre geliyor. Korku ve çaresizlik içindedir. Bu korku, yalnızca kaçıştan ileri gelmiyor. Eurydice için büyük şehir ve büyük insanları,da korkutucudur. Bu çeşit doğma bir güvensizlik, Eurydice'i yakışıklı fakat uçan Orfeu'ye sokulmaya ve onun koruyuculuğunu kabule itiyor. Serüven çok kısa bir süre içinde gelişip son bulduğu için, Eurydice, Orfeu'sine gerçek bir sevgiyle bağlanmaya vakit bulamıyor. Tam tersi bir oluş ise, Orfeu için mümkündür ve Orfeu'nin Eurydice'e olan tutkusu, bir çığ gibi büyüyerek aşka ulaşıyor.

Rejisör Camus, iki kişinin aşkını, çevreyi ve o çevrenin kişilerinin her çeşit gelenekçi davranışlarım da birbiri içine katıp eriterek seyircisine veriyor: Yer yer sosyal taşlamasını yapıyor, yine yer yer de bürokrasiyle, kişinin katı çabalarıyla bir güzel alay ediyor. Bunların yanı sıra, Morro'uların yaşayışlarından da gerçek kesitler veriyor: Başkentle Morro'yu iki ayrı dünya şeklinde biçimlendiriyor.

M.A.S
TURİZM ve TİCARET Ltd. Şti.
EN TECRÜBELİ ŞOFÖR
VE TAM KONFORLU
OTOBÜSLERLE
TÜRKİYENİN EN BÜYÜK
OTOBÜS İŞLETMESİ
SABAH AKŞAM HERGÜN
İstanbul - Ankara - Konya - Mersin - Adana - İskenderun - Gaziantep ve Ankara - Kayseri
İstanbul
Tel :
495928
Ankara
Tel :
127777
Kayseri
Tel : 1114
Konya
Tel : 1769
Mersin
Tel : 1671
1442
Adana
Tel : 4399
2280
İskenderun
Tel : 1670
1998
Gaziantep
Tel : 1775
1326